

การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของ
ชุมชน กรณีศึกษา : วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วม
ร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE EXPLANATION OF DESIGNS AND GUIDELINES TO DEVELOP TEMPLE AS A
RECREATIONAL AREA WITH COMMUNITY COLLABORATION, A CASE STUDY:
WAT NAKPROK, PHASI CHAROEN, BANGKOK.

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Arts (Public and Private Management)
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2019
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็น รมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
โดย	เอกชัย นนตรี
สาขาวิชา	การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผนก ก แบบ ก 2 ระดับปริญญา มหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ ศิริวงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกริกฤทธิ์ อัมพะวัต)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช)

58601713 : การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบริหารธุรกิจ

คำสำคัญ : รูปแบบ / แนวทางการพัฒนา / รมณีสถาน

พระ เอกชัย นนตรี: การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ ศิริวงศ์

การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รศ.ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์. จำนวน 101 หน้า การวิจัยเรื่อง : การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากการศึกษาการให้ความหมาย, กระบวนการมีส่วนร่วม, แนวทางการพัฒนาวัดตามหลักสัปายะ และปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดนาคปรกให้เป็นรมณีสถาน

การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิทยา เลือกพื้นที่ในการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และคำถามการวิจัย รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสอบถาม การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการแปลความหมายและตีความสำคัญของข้อมูลที่ได้รับ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่วัด พุทธศาสนิกชน และประชาชนทั่วไป ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดนาคปรก จำนวน 20 คน

ผลการวิจัยพบว่า

การให้ความหมายของคำว่า “รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดนาคปรกให้เป็นรมณีสถาน” จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดนาคปรก คือ 1.การเข้ามาทำคุณประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา 2.การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดที่จัดขึ้น 3.การเข้ามาเพื่อมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและแนวทางพัฒนาวัดนาคปรก

แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานที่มีความสมบูรณ์มั่นคงในทางพระพุทธศาสนา อันเป็นแนวทางของหลักการสร้างวัดและการบริหารจัดการได้แก่ ด้านอวาสาสัปายะ ด้านโคจรสัปายะ ด้านภัสสะสัปายะ ด้านบุคลสัปายะ ด้านโภชนสัปายะ ด้านอุตุสัปายะ ด้านอิริยาบถสัปายะถือว่าเป็นหลักการที่ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาวัดให้มีความรื่นรมย์เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นพื้นที่ให้พุทธศาสนิกชนได้มาเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ และด้านปัญญา

แนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา ของ
วัดนาคปรก คือ ให้มีแผนโครงสร้างในการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาวัด

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์.....

58601713 : Major (Public and Private Management)

Keyword : designs guidelines to develop recreational

PHRA EKKACHAI NONTREE : THE EXPLANATION OF DESIGNS AND GUIDELINES TO DEVELOP TEMPLE AS A RECREATIONAL AREA WITH COMMUNITY COLLABORATION, A CASE STUDY: WAT NAKPROK, PHASI CHAROEN, BANGKOK. THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR PITAK SIRIWONG, Ph.D.

This research is qualitative research to select the study area that is consistent to the objectives and research questions. Data were collected through in-depth interviews, inquiries, document analysis and related research. Data analysis has been done through interpretation and the importance of data received. There are 20 key informants including monks, male followers, female followers, staffs, Buddhists, and general public who involved in development of Wat NakProk.

Research result

The definition of “the designs and guidelines to develop Wat Nak prok as a recreational area” from those involved with Wat Nak Prok are 1. To do good for the Buddhism. 2. To participate in temple activities. 3. To take part in problem solving and developing Wat Nak Prok.

The designs and guidelines to develop temple as a recreational area of integrity in Buddhism according to the principles of temple creation and management includes suitable abode, suitable resort, suitable speech, suitable person, suitable food, suitable climate, and suitable posture. These are considered as the principles that created the process to develop temple as a recreational area, to be as a spiritual anchor to sustain Buddhist’s mind, and to be an area for Buddhists to learn and develop physical, mental, emotional and intellectual.

Solution for the problem to development of Wat Nak Prok as a recreational area is to have a structural plan for management and administration to induce beneficial to temple development.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่ง จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ ที่ได้ให้โอกาสในการเรียนรู้การทำวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสร้างทฤษฎีฐานราก ซึ่งต้องใช้ความรู้ด้วยวิธีวิทยาการวิจัย กระบวนการวิจัยภาคสนามประสบการณ์และความรู้ที่ได้จากการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างสูงที่กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำ และเอาใจใส่ในการทำงานวิจัยนี้ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขออนุโมทนาขอบคุณอาจารย์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกริกฤทธิ์ อัมพะวัตต์ ประธานกรรมการ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช กรรมการ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ในการวิจัยครั้งนี้ ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

กราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระกิตติโสภณวิเทศ เจ้าอาวาสวัดนาคปรก เจ้าคณะแขวงปากคลองภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่มีเมตตาอนุเคราะห์ให้โอกาสทางการศึกษา ขอบพระคุณพระอาจารย์ พระครูปัญญาพุทธวิเทศ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาคปรก เลขานุการวัดนาคปรก, พระมหาอ้าย ธีรปัญญา, ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาคปรก ที่คอยแนะนำให้คำปรึกษาทางการศึกษาตลอดจนถึงความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือและสนับสนุนอยู่เสมอพร้อมทั้ง เพื่อนสหธรรมิกทุกรูปทุกท่าน ที่ให้กำลังใจให้คำแนะนำช่วยเหลือในการศึกษาขั้นตอนการทำวิจัยอยู่เสมอ และ ดร.กรชนก เนตรโอภาักษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนาคปรก ที่ให้การเอื้อเฟื้อในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะสงฆ์วัดนาคปรก ประชากรในชุมชน ผู้แสวงบุญ และเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับวัดนาคปรก ที่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ทุกรูปทุกท่าน ได้เมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือให้ความสะดวกในการสัมภาษณ์ทุกรูปทุกคน พร้อมทั้งคุณอาจารย์ เจ้าหน้าที่ที่บัณฑิตวิทยาลัย เจ้าหน้าที่สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ที่ได้แจ้งบอกข่าวสารการทำงานวิจัยและการเรียนอยู่เสมอ

เอกชัย นนตรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1.....	1
บทนำ	1
1.1. ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3. ขอบเขตการศึกษา.....	5
1.4. โยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2.....	6
วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1. แนวคิดการมีส่วนร่วม	6
2.2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	14
2.3. แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการพัฒนา	18
2.4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด	26
2.5. หลักธรรมสัปปายะ 7	35
2.6. หลักธรรมมณีนีย.....	43
2.7. ประวัติวัดนาคปรก.....	49
2.8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	50
บทที่ 3.....	52

ระเบียบวิธีการวิจัย	52
3.1. การเลือกพื้นที่ในการวิจัย	52
3.2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก	52
3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	53
3.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล	53
บทที่ 4.....	55
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	55
4.1. การให้ความหมายของคำว่า “รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทาง พระพุทธศาสนา”	55
4.2. แนวคิดเกี่ยวกับ “กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน”	60
4.3. การพัฒนาวัดตามหลักสัปปายะ 7	64
4.4. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา	71
4.5. แนวทางการพัฒนาวัดขนาดปรกตามหลักสัปปายะ 7 ให้เป็นรมณีสถานในทาง พระพุทธศาสนาให้มีความสำคัญ มีแนวทางการพัฒนา และสามารถที่จะเป็นต้นแบบของวัด ในทางพระพุทธศาสนาต่อไป	74
บทที่ 5.....	77
สรุปผลการศึกษาข้อสรุปเชิงทฤษฎีและข้อเสนอแนะ	77
5.1 สรุปผลการศึกษา	77
5.2 ข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากผลการวิจัย	80
5.3 สรุปผลการวิจัย	83
5.4 ข้อเสนอแนะ	83
รายการอ้างอิง	84
ภาคผนวก.....	88
ประวัติผู้เขียน	91

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ตามกระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ที่ยึดหลักบริโภคนิยมตามแบบอย่างสังคมตะวันตก โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านวัตถุ มากกว่าการพัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนาก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ส่งผลต่อการเจริญก้าวหน้าในกาพัฒนาประเทศชาติ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาเหล่านี้ถือเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกฝ่ายต้องหาแนวทางในการแก้ไขร่วมกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายอย่างทำให้การดำเนินชีวิตมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น และถือว่าเป็นความโชคดีอย่างยิ่งของสังคมไทย ที่มีสถาบันหลักสำคัญที่อยู่คู่บ้านคู่เมืองมาตั้งแต่สมัยโบราณมา วัดในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสถาบันหลักชุมชนที่ให้การการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร และยังเป็นทีอบรมบ่มนิสัย ขัดเกลาฝึกฝนเหล่ากุลบุตรที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาโดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมตามระเบียบพระธรรมวินัยและระบบของวัดที่ได้จัดไว้อย่างมีแบบแผนแล้ว และวัดยังเป็นที่พักพิงอาศัยของมนุษย์ทุกหมู่เหล่าที่เมื่อได้รับการสั่งสอนและมีการขัดเกลาขึ้นนำอยู่เสมอจนเกิดการเรียนรู้ซึมซาบเข้าสู่จิตใจรู้อย่างดีเป็นคุณและเป็นโทษแล้วก็ย่อมนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่ดีในอนาคตได้ เพราะว่าถ้าได้รับการพัฒนาแล้วย่อมมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น อยู่ที่ว่าจะตกแต่งให้เป็นแบบไหนเหลี่ยมไหนรูปร่างอย่างไร ทั้งนี้ก็เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี มีคุณภาพมีจิตใจที่งดงามโดยใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักในการตกแต่งและพัฒนาตนเอง ซึ่งวัดและพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้ประชาชนทุกหมู่เหล่า (พระครูปลัดสำรวย สิริสาโร. 2556)

กระบวนการทำงานของพระสงฆ์ที่เผยแผ่ธรรมะสู่ประชาชน ก็จำเป็นจะต้องมีมุมมองใหม่ กล่าวว่าจะต้องมีการปรับตัว ปรับวิธีการนำเสนอ ปรับกระบวนการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับปัจจุบันมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เข้าถึงทุกกลุ่มทุกเพศทุกวัยในสมัยปัจจุบันนี้ให้เข้าถึงสถานที่ร่มเย็นในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและเป็นสถานที่พึ่งพิงในด้านจิตของสังคม กล่าวคือภารกิจของพระสงฆ์ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสังเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติการปกครองนั้น เป็นภารกิจที่มีอุปการคุณแก่สังคมไทยเป็นอันมาก โดยช่วยเหลือหลอมประชาชนชาวไทยให้ยึดมั่นในคุณธรรมและดำเนินชีวิตตามวิถีธรรมและจารีตประเพณีไทยเสมอมา แม้จะมีอุปสรรคและปัญหาทั้งในสังคมนอกวัดและสังคมในวัดก็สามารถจัดปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้ด้วยดี (สำนักงานนายกรัฐมนตรี. 2554) นอกจากนี้ รัฐได้อาศัยวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ศีลธรรมของชุมชนมาเป็นเวลานาน แต่ยังคงพบปัญหาหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของการสอนวิชาศีลธรรมคือ ครูผู้สอนไม่ได้จบ

การศึกษาด้านศาสนาหรือสอนศีลธรรมทำให้ขาดความมั่นใจในการสอนขาดการวิเคราะห์นำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตจริง ทั้งที่เป็นการเห็นชัดเจนว่า การฝึกอบรมบุคคลก่อให้เกิดการพัฒนาปัญญา เกิดความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงและสภาวะของสิ่งทั้งหลายมีทัศนคติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ปฏิบัติและจัดการกับสิ่งทั้งหลายตามที่ควรจะเป็นเพื่อให้เกิดประโยชน์ตนคือความมีชีวิตอยู่อย่างสำเร็จผลดีที่สุดมีจิตใจเป็นอิสระมีสุขภาพจิตสมบูรณ์และประโยชน์ผู้อื่นคือสามารถช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลาย (พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺตโย, 2559)

เมื่อวัดและพระสงฆ์มีความสำคัญต่อชุมชน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการที่สถาบันต่าง ๆ เห็นความสำคัญของพระสงฆ์ ทำให้เกิดโครงการต่าง ๆ มากมาย ซึ่งมีจุดประสงค์หลักคือเพื่อที่จะเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสู่สังคม เนื่องจากพระสงฆ์ถือว่าเป็นศาสนทายาท และเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนา เป็นองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนในฐานะเป็นผู้นำ ดังนั้นพระสงฆ์นอกจากต้องทำหน้าที่เพื่อขัดเกลาจิตใจของตนเอง ศึกษาไตรสิกขาแล้ว ยังต้องทำหน้าที่เพื่อสังคมหรือชุมชนอีกด้วย เพราะในความเป็นจริงแล้ว ชีวิตของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับชุมชนทั้งด้านการเป็นอยู่ และความช่วยเหลืออื่น ๆ ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ต้องทำหน้าที่ตอบสนองชุมชนตามนโยบายที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ประชาชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” (ฉลอง พันธุ์จันทร์ และคณะ, 2553) ด้วยท่าทีของพระพุทธเจ้าดังกล่าว พระสงฆ์ซึ่งเป็น

ศาสนทายาทจึงต้องขับเคลื่อน และรักษาความสัมพันธ์ดังกล่าวให้สังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนเพราะปัจจุบัน งานพัฒนาส่วนมากมีรัฐเป็นเจ้าของภาพในกระบวนการขับเคลื่อนในฐานะเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ความคิด ทรัพยากรอื่น ๆ ประกอบกับโลกทัศน์ของคนในสังคมต่อพระสงฆ์เปลี่ยนไปเป็นอย่างมาก โดยเห็นความสำคัญของวัดน้อยลงไปทุกที จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหันมาทบทวนและให้การสนับสนุนเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพระสงฆ์ซึ่งมีอยู่แล้วให้ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน (พระมหาสุระพงษ์ สุรวีโส, 2555)

ในปัจจุบันบทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยเกิดความสั่นคลอนไม่น้อยเนื่องจากวัดมีรูปแบบการพัฒนาตนเองอย่างเชิงรุกไม่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และประเทศที่เกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทั้งในเรื่องเทคโนโลยี เศรษฐกิจ เงื่อนไขในการดำรงชีวิตของคนหลังสมัยใหม่ที่เร่งรีบวันทันด่วน ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนเดินห่างกันออกไปเรื่อยๆ ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนที่เราเห็นกันในปัจจุบันเหลือเพียงสถานที่เชิงสัญลักษณ์ที่มีไว้ตอบสนองในด้านประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาหรือสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประจำชาติในวันสำคัญต่าง ๆ เท่านั้น

เช่น วันลอยกระทง วันทางศาสนาต่าง ๆ เป็นต้น ในอีกด้านหนึ่งภาพลักษณ์ของวัดในปัจจุบันก็ถูกมองว่าเป็นแหล่งกอบโกยผลประโยชน์จากความเชื่อของพระพุทธรูปศาสนิกชน ทรัพยากรภายในวัดอย่างพระสงฆ์ได้รับการตั้งข้อสังเกตว่าเป็นบุคลากรที่ไร้ประสิทธิภาพเสียส่วนใหญ่ในขณะที่ชุมชนรอบวัดก็เต็มไปด้วยแหล่งอบายมุขเสื่อมโทรม ด้วยสาเหตุนี้เองที่ทำให้ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อวัดและพระสงฆ์เริ่มสูญหายไปทีละน้อย(ดำรงศักดิ์ มีสุนทร, 2556: 3) ด้วยเหตุผลนี้วัดจึงต้องร่วมกับชุมชนในการพัฒนาวัดวาอารามให้เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนต่าง ๆ และปัจจุบันในการบริหารการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ส่วนใหญ่จะเน้นชนบทมากกว่าในเมือง ด้วยเหตุที่สภาพ

สังคมในชนบทนั้นยังมีแบบเก่าอยู่เป็นจำนวนมากคือ เป็นสังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมแทบทุกด้านของหมู่บ้าน โดยยึดหลักว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือโดยเมตตากรุณาโดยพื้นฐานความจริงที่ว่าวัดเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนแห่งนั้น และจำเป็นต้องพึ่งอาศัยปัจจัยดำรงชีพจากชาวบ้าน ซึ่งความเป็นอยู่ที่สุขสมบูรณ์ของหมู่บ้านก็ย่อมมีผลต่อความเป็นอยู่ของวัดเองด้วย จึงเป็นที่ปรากฏให้เห็นโดยทั่วไปว่า ก่อนที่รัฐบาลจะได้เริ่มพัฒนาวัด ชุมชนในเมืองนั้น พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาอยู่ในวัดวาอารามนั้นจะมีบทบาทในการเป็นผู้นำการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนนั้น ๆ อย่างไม่เป็นทางการอยู่แล้ว จนเป็นปกติวิสัย เช่น เป็นผู้นำในการเสนอความคิดริเริ่ม และเป็นที่ปรึกษาและเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาเรียกความร่วมมือจากชาวบ้านในการสร้างสาธารณสมบัติและสิ่งสาธารณูปโภค

นอกจากนี้ ผู้วิจัยมองว่าการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม สาธารณะประโยชน์ของชุมชน และเป็นบรรยากาศแห่งธรรมชาติ ถึงแม้ว่าจะถูกขัดขวางด้วยชุมชนและความเจริญของชุมชนบริเวณรอบวัดขนาดปรกอยู่ จึงนับเป็นวัดที่มีพื้นที่มีพื้นที่สงบไว้สำหรับการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนชุมชนและประชาชนทั่วไป และเพื่อให้การบริหารจัดการพื้นที่วัดขนาดปรกให้เป็นไปตามธรรมเนียมสถาน ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(2560) กล่าวว่า เรื่องบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมอันเป็นธรรมเนียม คือถิ่นธรรมเนียมเป็นที่ตั้งต้นหรือเป็นที่กำเนิดของพระพุทธศาสนา ตามเรื่องราวที่ว่า เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาแล้ว หลังจากได้ทรงเรียนรู้ลัทธิของฤๅษีดาบสและทดลองปฏิบัติเพียงพอแล้ว ได้ตกลงพระทัยที่จะดำเนินในวิถีแห่งการค้นคว้าของพระองค์เอง และได้เสด็จดำเนินไปถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคม จึงทรงพบถ้ำอันเหมาะที่จะทรงบำเพ็ญเพียร คือดำเนินศึกษา หรือเจริญภาวนา ดังได้ตรัสเล่าไว้เองว่า

ภูมิสถานถิ่นนี้ เป็นที่ร่มเย็นหนอ (“ธรรมเนียม วัฒนภูมิภาโค”) มีไพรสมณฑลร่มรื่น นำชื่นชม นำชื่นบาน ทั้งมีแม่น้ำไหลผ่าน น้ำใส เย็นชื่นใจ ชายฝั่งทำน้ำก็ราบเรียบเป็นธรรมเนียม ทั้งโคจรคามก็มีอยู่โดยรอบ เป็นสถานที่เหมาะสมจริงหนอที่จะบำเพ็ญเพียร สำหรับกุลบุตรต้องการทำความเพียร ภิกษุทั้งหลาย เรานั้นแล ได้นั่งลงแล้ว ณ ที่นั้นโดยตกลงใจว่า “ที่นี่ละ เหมาะที่จะบำเพ็ญเพียร”

ที่อุรุเวลา ณ ถิ่นอันเป็นธรรมเนียมนี้ ในที่สุด พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสรู้ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของพระพุทธศาสนา ดังความที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก เล่ม 4 (วินย.4/1/1) ว่า

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า แรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่อุรุเวลา ณ โพธิ์รุกขมูล ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่งคู้บัลลังก์เดียว ณ โพธิ์รุกขมูล เสวยวิมุตติสุข ตลอดสี่ปดาห์

นี่คือเหตุการณ์สำคัญที่พระโพธิสัตว์ประทับในร่มโพธิพฤกษา ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา อันมีบรรยากาศเป็นรมณีย์ในถิ่นนิคมอรุเวลา ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า และหลังเสวยวิมุตติสุข ณ ที่นั่นแล้ว การประกาศพระพุทธศาสนาก็เริ่มต้น “จึงได้บอกว่าถิ่นรมณีย์ เป็นที่เกิดของพระพุทธศาสนา”

จากวาระแห่งการตรัสรู้ที่เริ่มต้นพระพุทธศาสนา ไปถึงก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานเพียง 3 เดือน คือคราวที่ทรงปลงพระชนมายุสังขาร ที่พระพุทธเจ้าแม้จะประชวรหนักแล้ว ก็ได้ตรัสให้โอกาสแก่พระอานนท์ที่จะทูลอาราธนาให้ดำรงพระชนม์ต่อไป

เมื่อตรัสแล้ว พระอานนท์เจีบอยู่ จึงได้ตรัสว่าทรงปลงพระทัยแล้วว่า จากนั้นอีก 3 เดือน จะปรินิพพาน พระดำรัสประทานโอกาสนั้น เริ่มด้วยตรัสถึงเมือง ภูเขา ถ้ำ เจ็อมผา ป่า วัด เจตียสถาน (นับได้ 18 แห่ง) ว่าเป็นที่รมณีย์ เช่น เขาคิฆณภูม วัตที่บ่อน้ำร้อนตะโปทาราม เวฬุวัน วัตอัมพวันของหม่อชีวก แล้วตรัสว่า บุคคลผู้หนึ่งผู้ใดเจริญอิทธิบาท 4 เป็นอย่างดีแล้ว หากประสงค์จะอยู่ตลอดกับ (อายุกับปี) หรือเกินกว่านั้น ก็ได้ การที่ตรัสโดยทรงยกรมณีย์สถานทั้งหลายเป็นข้อปรารภ ก็แสดงอยู่ในตัวถึงความสำคัญของความเป็นรมณีย์ถึงแม้พระอานนท์จะไม่ทันนึกที่จะอาราธนา ก็เป็นการย้ำเตือนพระโยมบรรดาผู้ดำเนินในวิถีพุทธให้คำนึงใส่ใจในภาวะรมณีย์นี้

ผู้วิจัยจึงใช้หลักการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาวัดนาคปรกให้เป็นรมณีย์สถานต้นกำเนิดพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาความรู้ เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาด้วยจิตใจ ศูนย์รวมสายศรัทธาจากพุทธศาสนิกชน โดยอาศัยหลักรมณีย์สถานที่ที่กล่าวมาข้าง เป็นแนวทางการพัฒนาได้แก่ 1.หลักสี่ปายะ 7 อย่าง 2.รมณีย์สถาน 4 อย่าง และ 3.การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้ผลการพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาวัดครั้งนี้ให้เป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาต่อไป

1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีย์สถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2. เพื่อศึกษาสภาพการและสภาพปัญหาอุปสรรครูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีย์สถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.3. เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีย์สถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.3. ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับ การให้ความหมายที่มาของความหมายรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนกรณีศึกษา :วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ บทความวารสาร วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องและเว็บไซต์ ประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.1. ขอบเขตด้านประชากร

เป็นการศึกษาโดยกำหนดจำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรที่เกี่ยวข้องกับวัดนาคปรก ประกอบด้วย พระภิกษุ สามเณร ประชากรในชุมชน ผู้แสวงบุญ และเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับวัด จำนวน 20 รูป/คน

3.2. ขอบเขตด้านสถานที่

สำหรับพื้นที่การวิจัย คือ วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร และชุมชนวัดนาคปรก

3.3. ขอบเขตด้านเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบระยะเวลาของการวิจัยใช้ระยะเวลาประมาณ 2 เดือน เริ่มตั้งแต่ 1 พฤษภาคม 2561 จนถึงวันที่สิ้นสุดการเก็บข้อมูลวันที่ 1 มิถุนายน 2561

1.4. โยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1. ทำให้ทราบการให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของ

4.2. ทำให้ทราบสภาพการและสภาพปัญหาอุปสรรครูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน

4.3. ทราบถึงรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีจากตำราหนังสือ เอกสาร บทความ และคู่มือรวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
3. แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการพัฒนา
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด
5. หลักธรรมสัปตปาเย 7
6. หลักธรรมรมณีย์
7. ประวัติวัดนาคปรก
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1. แนวคิดการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไปมีหลายท่านต่างกันไปตามความรู้ความเข้าใจของแต่ละบุคคล แต่ละประสบการณ์ ดังนี้

อัจฉรา ศักดิ์รุ่งรงค์ (2549) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้น ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การตัดสินใจให้เป็นไปตามความต้องการ ตลอดจนการติดตามประเมินผล การแบ่งปันผลประโยชน์ โดยประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะกลับคืนสู่ชุมชนโดยตรง

ดำรงศักดิ์ มีสุนทร (2556) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทั้งในด้านความคิด การกระทำและการตัดสินใจในภารกิจต่าง ๆ โดยเสียสละเวลาและกำลังของตนให้แก่ประโยชน์ของกลุ่ม

พระรังษฤษฏ์ ประไพศรี (2556) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึงการที่เยาวชนรวมกลุ่มเพื่อร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อาจเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือมีส่วนร่วมทางอ้อมโดยปัจจัยเกี่ยวข้องได้แก่ปัจจัยภายในตัวบุคคล เช่น ความรู้ ความเชื่อ ทักษะคติ และความคาดหวัง ส่วนปัจจัยภายนอกคือ แรงเสริมที่ช่วยกระตุ้นปัจจัยในตัวบุคคลให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น ผลประโยชน์ที่ได้รับสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมืองเศรษฐกิจความปลอดภัยและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีรวมทั้งลักษณะของการมีส่วนร่วม

สิริพัฒน์ ลากจิตร (2550) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมคือ การส่งเสริมสนับสนุน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมโครงการของ องค์การปกครองทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในการร่วมคิดร่วมวิเคราะห์การแก้ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน รวมทั้งร่วมรับผลประโยชน์หรือผลกระทบจากการพัฒนา

ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2542) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมเป็น กระบวนการพัฒนาตั้งแต่ต้นจนจบสิ้น กระบวนการได้แก่การวิจัยการวางแผนการตัดสินใจ การดำเนินงานการบริหารจัดการติดตามและประเมินผลตลอดจนการจัดการผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นโดย กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดความต้องการของตนเองตัดสินใจใช้ทรัพยากร

สุปราณี โล่ภักดีสวัสดิ์ (2557) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมหมายถึง การที่ประชาชน หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติและพัฒนาศักยภาพความสามารถของตนเองในการจัดการควบคุม การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตการวิจัยนี้คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนขุนด่านปราการชล อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครนายก ที่มีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับองค์กรและชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์และความร่วมมือในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในบรรลุเป้าหมาย และผลที่คาดหวังไว้

จากแนวคิดนักวิชาการได้กล่าวมาสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องหรือพัฒนาการดำเนินและขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมร่วมกัน เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมจึงเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทหลักในการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดไปในงานวิจัยเกี่ยวกับการนิยามศัพท์ การตั้งประเด็นคำถามและนำไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ในส่วนบทที่ 5 และเป็นการตอบคำถามในการศึกษาเรื่องการให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นวัดต้นแบบ ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในการศึกษาหาแนวคิด การให้ความหมายของการมีส่วนร่วมจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูล ตอบคำถามจากการศึกษาวัดนาคปรกให้เป็นสถานที่ที่มณีสถานที่เป็นวัดตัวอย่างในทางพระพุทธศาสนาและเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาปฏิบัติทางธรรม การปฏิบัติธรรม แนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนต่อไป

1.1. รูปแบบการมีส่วนร่วม

พระจรรยา นิ่งยืน (2549) ได้กล่าวถึง การที่มนุษย์จะเข้าไปมีส่วนร่วมกระทำในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ตามย่อมขึ้นอยู่กับทางเลือกเหตุผลของผู้กระทำและได้รวบรวมปัจจัยที่ทำให้มนุษย์กระทำหรือไม่กระทำในสิ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. เป้าหมาย (Goal) การกระทำทุกอย่างต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์อาจจะเป็นความเชื่อความรู้สึกแกล้งการณ์ของราชการและอาจจะเป็นจากเงื่อนไขของตนเองหรือคนอื่นเป็นผู้กำหนดขึ้นไปตามความเชื่อพื้นฐานที่เขามีอยู่ดั้งเดิม

2. ความเชื่อ (Belief) เป็นความคิดหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการอ้างอิงใด ๆ ความเชื่อนี้จะมีอิทธิพลมากต่อการตัดสินใจและมีผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมเพราะคนส่วนมากจะเลือกกระทำตามความเชื่อพื้นฐานที่เขามีอยู่ดั้งเดิม

3. ค่านิยม (Value) เป็นระบบหนึ่งของความเชื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นจะต้องสร้างเงื่อนไขในการดำรงชีวิตการที่จำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือไม่มีพื้นฐานมาจากการที่สังคมนั้นตัดสินว่าดีหรือเลว

4. ความเคยชินและขนบธรรมเนียมประเพณี (Habits and Customs) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาจากความรับผิดชอบภายในกลุ่มซึ่งคนในสังคมจะยอมรับด้วยความเต็มใจเป็นแบบอย่างที่สมบูรณ์และมีเหตุผลการกระทำที่แสดงออกมาเช่นนี้เป็นเพราะความเคยชินและประเพณีดั้งเดิมที่ยึดถือกันมานาน

5. ความคาดหวัง (Expectation) เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในตัวเราหรือเกิดขึ้นจากตัวบุคคลกลุ่มและสังคมที่ได้คิดหรือหวังในตัวเราควรจะมี ความเชื่อความรู้สึกหรือแสดงการกระทำออกมาตามที่เขาต้องการ

6. ข้อผูกพัน (Commitments) เมื่อมีการรวมกลุ่มกิจกรรมพิเศษขึ้นในสังคมก็มีข้อผูกพันที่สมาชิกในกลุ่มต้องทำตามสัญญาหรือข้อผูกพันที่กลุ่มได้ตั้งขึ้น

7. การบังคับ (Force) เป็นความรู้สึกของคนที่ต้องกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่มีทางเลือก อาจจะถูกบังคับโดยกฎหมายกฎหมายก็ได้ การบังคับนี้จะรุนแรงกว่าการตัดสินใจทำเอง

8. โอกาส (Opportunity) เป็นความเชื่อของคนว่าตนเองอยู่ในสถานการณ์ที่สามารถเลือกการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ตามโอกาสที่ตนมีอยู่แต่บางคนที่ไม่มีโอกาสจะเลือกกระทำได้เพราะสถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย

9. ความสามารถ (Ability) การที่คนยอมรับว่าตนมีขีดความสามารถเพียงใดที่จะสามารถกระทำสิ่งที่ตนต้องการให้สำเร็จลุล่วงไปได้

10. การสนับสนุน (Support) เป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือหรือต่อต้านซึ่งเกิดจากตัวเองบุคคล หรือกลุ่มให้การสนับสนุนด้านความคิดหรือเป็นแรงกระตุ้นให้คนกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไป เนื่องจากเขารู้สึกว่ามีผู้สนับสนุนตนเองทำ

และทิพาพรรณ สุวรรณโณ (2539) ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบดังนี้

1. การมีส่วนร่วมใการตัดสินใจ (decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจในปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุน ด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

ซึ่งสอดคล้องกับอคิน ทศพล (2538) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนาวัตเป็นเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

2. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนในการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการของความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนาหรือได้รับประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนประเมินผลการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้รับนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใดซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปแบบของการประเมินย่อยการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปแบบของการประเมินผลรวมซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปยอด

จึงกล่าวโดยสรุปเป็นการวางแผนงานให้มีความสมดุลกันก่อให้เกิดแนวทางการทำงาน โดยการเริ่มต้นจากเป้าหมายที่เด่นชัด ความเชื่อถือหรือแนวความคิดที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานของมนุษย์ ก่อให้เกิดความคาดหวังต่อผลงานที่จะเกิดขึ้น และโอกาสที่เป็นเป้าหมายที่บางคนจะได้เลือกทำในสิ่งที่ตนเองอยากจะทำด้วยความตั้งใจ และเกิดผลสำเร็จขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นวางแผนงาน คือ การมีส่วนร่วมทุกคนจะต้องมีแนวความคิด การตัดสินใจด้วยกันในงานที่กำลังทำตั้งแต่ต้นจนถึงสำเร็จ

2. ขั้นการทำงาน คือ การทำงานให้ประสบความสำเร็จจะเกิดขึ้นจากความร่วมมือของทุกคนในทีมงานที่เข้มแข็งและมีการสนับสนุนด้วยบุคคลด้วย

3. ขั้นพัฒนางาน คือ ทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดทรัพยากรสนับสนุนงานให้มีประสิทธิภาพ ร่วมงานบริหารงานทั้งภายนอกและภายใน

4. ขั้นการประเมินผล คือ ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในประเมินผลตนเอง ผู้อื่นและผลงานที่เกิดขึ้นร่วมกัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วม มนุษย์มีส่วนร่วมในการเลือกเหตุผลที่เป็นแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วม คือ การวางแผนเป้าหมายร่วมกัน ความเชื่อ ความคาดหวังของงานที่ทำ โอกาสความสามารถและการให้การสนับสนุน เป็นแนวทางที่สร้างการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการ

ปฏิบัติการแต่ละครั้ง เริ่มต้นจากการพัฒนาขั้นตอนในการดำเนินการให้เกิดผลประโยชน์มากที่สุด ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีโครงการงานและเป้าหมายอยู่ 4 ขั้นตอน

1. ขั้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนา วางโครงสร้าง เพื่อให้ทุกคนได้ร่วมคิด ร่วมทำ
2. ขั้นตอนการดำเนินงาน การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ความเข้าใจในงานที่รับผิดชอบ
3. ขั้นสนับสนุน ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน
4. ขั้นตอนการประเมินผลงานที่ทำ

1.2. กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทุกระดับ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ วางแผนการปฏิบัติการ การติดตามและประเมินผลในโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนทำให้การดำเนินงานต่างประสบความสำเร็จ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่สามารถแก้ปัญหา ระหว่างทุกในชุมชนอันจะทำให้เกิดความเข้าใจ ทราบความต้องการ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มในชุมชนนั้น ๆ นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543: 143) ได้กล่าวสรุปกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นในประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชนการดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนจัดลำดับความต้องการของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น เพื่อการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน หารใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของการเข้าเทียมกันบุคคลและสังคม
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

สุปราณี โล่ภักดีสวัสดิ์ (2557) อ้างถึงในโกวิท พวงงาม ได้กล่าวสรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก

สุปราณี โสภักดีสวัสดิ์ (2557) อ้างถึงในจุฑารัตน์ ชมพันธ์ ได้กล่าวว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้หลายวิธีและหลายระดับขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดในการแบ่ง โดยปัจจัยหลักขึ้นอยู่กับนโยบายกิจกรรมหรือโครงการพัฒนานั้น ๆ มากน้อยเพียงใด โดยความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจการตัดสินใจของรัฐจะแปรผกผันกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยถ้าประชาชนมีอิทธิพลอำนาจต่อรองในกระบวนการมีส่วนร่วมมาก รัฐก็จะมีอำนาจในการตัดสินใจที่ลดลง จากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจสามารถจัดระดับจากระดับต่ำสุดไปสู่ระดับสูงสุด ได้ 7 ระดับ

1. ระดับการให้ข้อมูล (Informing) เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ต่ำสุดโดยรัฐหรือเจ้าของโครงการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเมื่อกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ ได้ถูกคิดริเริ่มแล้ว โดยประชาชนมีสิทธิเพียงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเท่านั้น โดยไม่มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็นหรือเกี่ยวข้องใด ๆ กับการตัดสินใจนั้น ๆ อย่างไรก็ตามกล่าวได้ว่าระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนและผู้มีส่วนร่วมได้เสียเป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม วิธีการให้ข้อมูลมีได้หลายเทคนิควิธีการเช่น การประกาศผ่านหนังสือพิมพ์ การแจกแผ่นพับ การแสดงนิทรรศการ เป็นต้น

2. ระดับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Information Provision) เป็นระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเมื่อประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้รับข้อมูลสารแล้วพวกเขาก็สามารถที่จะค้นหาสาเหตุของปัญหาวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการของกิจกรรมหรือโครงการและพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียของทางเลือกต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้นโดยที่รัฐหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจชวนให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ เพื่อให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจต่อไป

3. ระดับการปรึกษาหารือ (Consultation) เป็นระดับขั้นที่มีการเปิดโอกาสให้มีการเจรจากันอย่างเป็นรูปแบบระหว่างผู้กำหนดนโยบายเจ้าของโครงการประชาชนผู้ได้รับผลกระทบและสาธารณชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูลและผลการศึกษามาปรึกษาหารือกับประชาชนในประเด็นปัญหาทางเลือกทางแก้ไขที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย/โครงการนั้น ๆ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้แต่ไม่มีหลักประกันว่าแนวความคิดเหล่านั้นจะถูกนำไปสู่กระบวนการพิจารณาอย่างเหมาะสมและมีผลต่อการตัดสินใจในเพียงใดซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมในประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ในระดับนี้โดยประเทศไทยได้ให้มีการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและคุณภาพของสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับนี้ผ่านทางกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของ

ประชาชน พ.ศ. 2548 และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์วิธีการระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2553

4. ระดับการสร้างความร่วมมือการวางแผนร่วมกัน (Involvement) เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางมีขอบเขตที่กว้างขึ้นมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการเปิดโอกาสให้มีการวางแผนร่วมกันในการเตรียมหรือการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะความคิดเห็นที่นำไปสู่การลดผลกระทบที่อาจเกิดจากการดำเนินการหรือการลดปัญหาความขัดแย้งเหมาะสำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อน หรือมีข้อโต้แย้งมากอย่างไรก็ตามผู้มีอำนาจตัดสินใจยังคงอำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้ายวิธีการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วมกลุ่มที่ปรึกษา

5. ระดับการร่วมดำเนินการ (Partnership) ระดับนี้ผู้มีอำนาจตัดสินใจผู้ดำเนินนโยบาย/โครงการและประชาชนร่วมกันจัดทำหรือดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการนั้น ๆ เป็นปฏิบัติตามนโยบายหรือดำเนินโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายที่วางไว้

6. ระดับการร่วมตัดสินใจร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล (Delegated Power) เป็นระดับที่ประชาชนมีสิทธิในการแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจและสามารถเข้าร่วมตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมากเนื่องจากประชาชนจะทำหน้าที่เฝ้าระวังติดตามตรวจสอบและเตือนภัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนสังคมและคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยรูปแบบของการติดตามตรวจสอบและประเมินผลอาจอยู่ในรูปของการจัดตั้งคณะกรรมการกลางที่ประกอบจากผู้มีส่วนได้เสียที่ครอบคลุมทุกภาคส่วน

7. ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) เป็นระดับการมีส่วนร่วมขั้นสูงสุดโดยประชาชนสามารถริเริ่มนโยบายวางแผนและดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้เองตั้งแต่ต้นโดยเจ้าหน้าที่/หน่วยงานของรัฐเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน

1.3. ความสำคัญของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการปฏิรูปประเทศ ดังนี้

1. ช่วยสนับสนุนการสร้างความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ เพราะการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการสร้างความสำเร็จในการดำเนินงานตามนโยบายแผน โครงการต่าง ๆ ของภาครัฐในปัจจุบันที่เน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการร่วมรับประโยชน์ และร่วมประเมินผลในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาประเทศที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยให้ความสำคัญต่อประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งอาจประกอบไปด้วยบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร สถาบัน ชุมชนที่เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการบริหารราชการ

2. ช่วยสนับสนุนและมีความสอดคล้องกับการปกครองที่ใช้หลักธรรมาภิบาล ที่ให้ความสำคัญกับความโปร่งใสและการตรวจสอบได้จากทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งเป็นการบริหารราชการที่รับผิดชอบต่อสาธารณะและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนโดยรวม

3. ช่วยสนับสนุนและสามารถตอบสนองต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่เน้นการให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมองว่ามนุษย์มีคุณค่าและสามารถตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตที่ตนเองต้องการได้ ซึ่งจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานราชการจะทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เข้ามามีผลกระทบต่อชีวิต

สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545) ได้แบ่งรูปแบบหรือระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 6 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้

ระดับที่ 2 ร่วมคิด ร่วมร่วมแสดงความคิดเห็น

ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ

ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ

ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล

ระดับที่ 6 ร่วมรับผล

ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้ หมายถึง รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมแก่ประชาชน เมื่อรัฐมีความคิดริเริ่มหรือมีนโยบายที่จะให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้โดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่มอบให้แก่ประชาชนนั้น นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน

ระดับที่ 2 ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐแล้วประชาชนก็จะร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ความจำเป็นและความต้องการที่ต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น พร้อมทั้งร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อหน่วยงานเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมนั้น

ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ หมายถึง ร่วมพิจารณาเห็นด้วยหรือไม่ เห็นด้วยกับโครงการหรือกิจกรรม การเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่จะตั้งโครงการควรจะมีส่วนร่วมพิจารณารับหรือปฏิเสธไม่ให้โครงการตั้งในพื้นที่หากเห็นว่ามาตรการที่ใช้ในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบไม่ชัดเจนและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบด้วย

ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมในการลงทุน ร่วมในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานหรือร่วมปฏิบัติงานเอง ในระดับการมีส่วนร่วมนี้อาจจะทำได้ในทุกประเภทของโครงการ เช่น หากเป็นโครงการที่จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้เฉพาะด้านผู้ชำนาญการ เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบและติดตามการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่

โดยเฉพาะยิ่งหากเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมแล้วได้นำมาตรการลดผลกระทบมาใช้หรือไม่ มีระบบการติดตามหรือไม่ เป็นต้น

ระดับที่ 6 ร่วมรับผล หมายถึง การดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้วย่อมได้มาซึ่งผลประโยชน์และผลกระทบทั้งที่เป็นผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบทั้งต่อประชาชนและต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่ประชาชนหลักเสี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรับเอาผลที่เกิดขึ้นมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 6 ระดับนั้น

จะสังเกตได้ว่าการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมนั้น ในแต่ละระดับมีนัยของการกระจายอำนาจของภาครัฐที่มีต่อภาคประชาชนบทบาทของประชาชนจะเพิ่มขึ้นตามระดับการมีส่วนร่วมในระดับล่างอย่างเหมาะสมก่อนเนื่องจากหากประชาชนไม่ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้วประชาชนย่อมไม่สามารถคิด วิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างครอบคลุมในการแสดงความคิดเห็น การร่วมปรึกษาหารือ การร่วมตัดสินใจ ติดต่อและตรวจสอบ ตลอดจนการปฏิบัติตามนโยบาย หรือดำเนินโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงการนำแนวคิดทั้งหมดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมนั้น นำไปประกอบการสร้างแนวทางคำถาม แนวทางการสัมภาษณ์ และสรุปงานวิจัยให้เป็นรูปแบบขั้นตอนการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดกระบวนการที่มีคุณภาพเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของการในการทำ ความเห็นความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาถึงการให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา เป็นวัดต้นแบบในการเป็นสถานที่ศึกษาแหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์ และเพื่อหาคุณภาพของบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาวัดในครั้งนี้

2.2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การบริหารจัดการ” ได้ดังนี้

การบริหาร (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูงโดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูงเป็นคำนิยามใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการและคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึงผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐหรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร

การบริหาร คือกลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Leading/ Directing) หรืออำนวยการ และการควบคุม (Controlling) ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลครบถ้วน

ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์ (2540) ได้ให้ความหมายว่าการบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใด ๆ ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้บริหารที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดระเบียบและดำรงไว้ซึ่งสภาพภายใน (ทั้งที่เป็นคน วัสดุเงินทุน ฯลฯ) ของกลุ่มหรือหน่วยงาน เพื่อให้กลุ่มดังกล่าวสามารถทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โตวณะบุตร (2542) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึงการจัดการหรือการควบคุมกิจการต่าง ๆ ของรัฐ เช่น การบริหารการเงินของมูลนิธิ การบริหารกิจการภาษี การบริหารกิจการแพทย์ การบริหารที่ดินรกร้างว่างเปล่า การบริหารการก่อสร้าง การบริหารกิจการอุตสาหกรรม

เสนาะ ตีเยาว์ (2546) ได้เสนอแนะแนวทางสาระสำคัญของการบริหารจัดการ ออกเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่

1. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน

การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมคือ อาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้งานสำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของคนอื่น การทำงานกับคนและโดยอาศัยคนนั้นต้องอาศัยคุณสมบัติของผู้บริหารอย่างหนึ่ง คือ ทำงานร่วมกับคนอื่นได้ หรือเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จ สาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1.1 มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดี

1.2 มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ดี

1.3 มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ หากมีความเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์

1.4 มีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

2. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ

เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้น จะต้องมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ

2.1 เป้าหมายต้องสูงและสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำเกินไปก็ไม่ท้าทาย และไม่มีคุณค่า

2.2 การจะไปถึงเป้าหมาย จะต้องมียุทธวิธีที่ดี และจะต้องมีแผนงานประสิทธิภาพ

3. การบริหารเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

คำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานให้บรรลุสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอ แต่ต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุตามที่ต้องการและใช้ทรัพยากรต่ำสุด จึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปว่าเราอาศัยอยู่บนโลกที่มีทรัพยากรจำกัด การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จึงต้องตระหนักอยู่เสมอสองข้อใหญ่ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้ว ทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถคืนกลับมาได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้น การบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษาถึง

การกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนในการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่สำคัญมี 4 อย่าง คือ

5.1 โลกที่ไร้พรมแดน กล่าวง่ายๆ ว่า ปัจจุบันโลกดูจะเล็กลงไปและไม่มีพรมแดนประเทศขีดกั้นไว้ในเรื่องการขนส่ง การสื่อสาร ดนตรี เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ข่าวสารข้อมูล การใช้ชีวิต รสนิยม และการบริโภค เป็นต้น บริษัทต่าง ๆ จึงทำธุรกิจได้ทั่วโลกโดยมีการกีดกันน้อยลง คนสามารถไปมาหาสู่กันโดยไร้พรมแดน มีคนต่างเชื้อชาติทำงานร่วมกัน ผู้บริหารต้องบริหารงานในลักษณะผู้บริหารข้ามวัฒนธรรม มีการทำงานเป็นทีม หรือบริหารงานโดยความร่วมมือกันมากขึ้น

5.2 การบริหารคุณภาพ ผู้บริหารจะบริหารโดยเน้นคุณภาพของสินค้าเป็นสำคัญ ผู้บริหารคุณภาพที่เคยตรวจสอบสินค้าในตอนท้ายกระบวนการผลิตหรือเมื่อสินค้าทำเสร็จแล้วก็เปลี่ยนไปเป็นการตรวจสอบคุณภาพสินค้าระหว่างกระบวนการผลิต หรือเมื่อสินค้ายังผลิตไม่เสร็จเพื่อปรับเครื่องจักรไม่ให้เกิดความสูญเสียขึ้น การบริหารที่เคยแก้ไขสาเหตุที่ทำให้สินค้าไม่ได้คุณภาพก็เปลี่ยนเป็นการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องที่บุคลากร กระบวนการผลิตและตัวผลิตภัณฑ์ กระบวนการปรับปรุงคุณภาพนี้เรียกว่า การบริหารคุณภาพโดยรวม

5.3 การทำลายสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมนุษย์เผชิญกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นพิษ อันเกิดจากการทำลายน้ำ อากาศ โลกร้อนขึ้น การเสื่อมสลายของโอโซน สิ่งแวดล้อมเป็นพิษปนเปื้อนอยู่ในอาหาร อากาศ และมลภาวะในอากาศน้ำและในดิน เป็นต้น ดังนั้น ไม่ว่าจะป็นนักการเมืองหรือนักบริหารก็ตาม จะต้องนำเอาการทำลายสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ มารวมไว้ในบริหารงานที่จะป้องกันหรือยุติการทำลายสิ่งแวดล้อม

5.4 การตื่นตัวทางด้านศีลธรรมและจรรยา ในปัจจุบันผู้บริหารจะถูกกดดันจากสังคม รัฐบาล และประชาชนโดยทั่วไป ให้บริหารงานที่มีศีลธรรมและจรรยาบรรณมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะสาเหตุการได้รับอันตรายจากการบริโภคสินค้า การโฆษณาสินค้าที่ขาดความรับผิดชอบ การกำหนดราคาสินค้าที่เอาเปรียบผู้บริโภค การกีดกันสินค้าหรือบริการของกลุ่มแข่งขัน การใช้ข้อมูลภายในสร้างความได้เปรียบทางการค้าและการบริหารงานที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม

2.1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

บริหารจัดการนั้นมีนักปราชญ์ นักวิชาการ และนักการศึกษา ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ทัศนะคติเป็นแนวทางสำคัญว่าการบริหารเป็นวิธีการทำงานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี 5 ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้

1. P คือ PPlanning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

2. O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

3. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

4. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการ ดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

5. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการ ปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการการแก้ปัญหาภายในองค์กร

นอกจากนี้การบริหารจัดการยังมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของฟาโย (Henry Fayol) นักวิชาการเหมืองแร่ชาวฝรั่งเศส ผู้เป็นต้นกำเนิดในการเสนอองค์ประกอบมูลฐานของการบริหาร แบบกระบวนการ 5 ประการ ที่เรียกว่า POCCC ตามที่คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจได้เสนอไว้ว่า

1. การวางแผน หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต

2. การจัดการองค์กร หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบุหน้าที่โดย การผสมผสานระหว่างวัตถุ คน และเงิน

3. การบังคับบัญชา หมายถึง การทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง กล่าวคือ การยอมให้ผู้บังคับบัญชา สามารถแสดงความคิดเห็นได้

4. การประสานงาน หมายถึง การรวบรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงานและ ช่วยเหลือสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้งานสำเร็จ

5. การควบคุม หมายถึง การติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

จากแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องประกอบด้วยการวางแผน การ จัดการหรือควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ในการทำงานให้เกิดการมีประสิทธิภาพของงานที่ทำ เพื่อให้ ผลงานที่เกิดขึ้นมีประสิทธิภาพต่อระบบของงานที่ทำประกอบด้วยการบริหารงานทำงานต้องอาศัยคน มีความเป็นผู้นำที่ดี สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นการบริหารให้เกิดประสิทธิภาพนั้น จะต้องเริ่มต้นจากการบริหารจัดการให้เป็นแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ ประชุมพร้อมกัน วางแผน ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ประเมินงาน และสรุปงานให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เป็นต้น

ผู้วิจัยได้นำไปใช้ในโครงสร้างการทำงานเป็นทีมในการบริหารจัดการรูปแบบการพัฒนาให้ เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ และนำไปใช้ในการตั้งประเด็นคำถามเชิงลึก ในการสัมภาษณ์ ซึ่งผลจาก การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพครั้งนี้จะช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้วิจัยและต่อชุมชน องค์กร เป็น จำนวนมาก ในการนำหลักการบริหารจัดการมาศึกษาความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนา วัดให้เป็นรมณีสถานโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้เกิดผลสำเร็จในการ พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและชุมชนต่อไป

2.3. แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการพัฒนา

ในปัจจุบันบทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยเกิดความสั่นคลอนไม่น้อยเนื่องจากวัดมีรูปแบบการพัฒนาตนเองอย่างเชื่องช้าไม่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และประเทศที่เกิดการพัฒนาการอย่างรวดเร็ว ทั้งในเรื่องเทคโนโลยี เศรษฐกิจ เจือปนไขในการดำรงชีวิตของคนหลังสมัยใหม่ที่เร่งรีบวันทันด่วน ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนเดินห่างกันห่างออกจากรากเหง้าเรื่อย ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนที่เราเห็นกันในปัจจุบันเหลือเพียงสถานที่เชิงสัญลักษณ์ที่มีไว้ตอบสนองในด้านประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาหรือสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประจำชาติในวันสำคัญต่าง ๆ เท่านั้น เช่น วันลอยกระทง วันทางศาสนาต่าง ๆ เป็นต้น พระสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนเป็นอย่างมาก และวัดที่อยู่ตามหมู่บ้าน ก็เป็นสมบัติส่วนรวมของคนทั้งชุมชนทั้งในด้านการพักผ่อนหย่อนใจการหาความรู้ การประกอบพิธีกรรม การประชุมตลอดถึงประเพณีต่าง ๆ พระสงฆ์เป็นผู้นำจิตใจของประชาชน พระสงฆ์นอกจากจะทำหน้าที่สืบต่อพระศาสนาโดยการศึกษาเล่าเรียนแล้วบทบาทที่สำคัญที่สุดอีกบทบาทหนึ่งคือ สอนให้คนรู้จักปฏิบัติชอบทั้งกาย วาจา และจิตใจ ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุข

3.1. บทบาทพระสงฆ์ด้านเผยแผ่

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตญาโณ, 2542) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ว่า “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้กระจายตัวเองออกไปเป็นพิเศษเพราะยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของประชาชนเพิ่มขึ้นทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระได้กระจายออกไปในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งมีการเทศน์ประจำภายในวัด นอกสถานที่ ทางวิทยุ ทางโทรทัศน์ แม้การเที่ยวจาริกไปสั่งสอนประชาชนเรียกว่าธรรมทูตบ้าง ธรรมจาริกบ้าง”

พระมหาประสิทธิ์ รวบรวม (2538) ได้กล่าวถึงพระสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนาว่า พระสงฆ์ผู้เผยแผ่กับผู้ฟังหรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้นมีความสัมพันธ์ในฐานะกัลยาณมิตรนักเผยแผ่ที่ดีจึงมีลักษณะและคุณสมบัติซึ่งเป็นองค์ของกัลยาณมิตร 7 ประการ ดังนี้

1. จิโย หมายถึง เป็นที่รักเป็นที่พอใจในฐานะที่ทำให้สบายใจและสนิทสนมให้เข้าไปไต่ถามคือเข้าไปนั่งอยู่ในใจผู้พบเห็นหรือผู้ฟังเกิดความประทับใจในการที่ได้พบเห็น (First Impression)
2. ครุ หมายถึง เป็นที่น่าเคารพในฐานะสมควรแก่ฐานะทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจสามารถเป็นที่พึ่งได้คือมีความประพฤติเหมาะสมแก่ญาติชวนให้เกิดความอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้อย่างปลอดภัย
3. ภาสนีโย หมายถึง เป็นที่ยกย่อง คือมีความรู้จริงทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอเป็นที่น่ายกย่อง นำเอาอย่างทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา
4. วตตจก หมายถึง รู้จักพูดให้ได้ผลรู้จักชี้แจงให้เข้าใจรู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไรอย่างไรคอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือนเป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. วจนุกโขม หมายถึง เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำคือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา คำซักถาม คำเสนอและวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนได้ไม่เบื่อง่ายไม่ฉุนเฉียวเสียอารมณ์แม้บางครั้งอาจจะถูกต่อต้านจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาขัดขวางต่องานและหน้าที่

6. คมกวีรยจกถกตตทา หมายถึง แกลงเรื่องล้าลึกได้สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่ายและให้เรียนเรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป พระสงฆ์ที่ดีจะต้องมีความรู้ในศาสตร์หลาย ๆ ด้าน และต้องฉลาดในการเลือกใช้วิธีอธิบายแบบต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟังเพื่อให้เกิดศรัทธาและยอมรับปฏิบัติตาม

7. โนจกฐาเนนโยชเย หมายถึง ไม่ชักนำและไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

จากแนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วยการเทศนาช่วยเหลือ ธรรมจาริก พระธรรมทูต ก่อให้เกิดเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสัมพันธ์ในฐานะกัลยาณมิตร เช่น มีความน่ารัก น่าเคารพในฐานะที่ทำให้มีจิตใจที่ติงาม มีความอดทนต่อการรับฟังประเด็นปัญหา และก่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน

3.2. การพัฒนาชุมชนด้านสังคม

พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในด้านอบรมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ ชุมชน นักเรียน นักศึกษา เผยแผ่ธรรมะ สงเคราะห์ผู้ยากไร้ พัฒนาถาวรวัตถุให้กับชุมชนมีการรับเลี้ยงดูเด็กกำพร้า การเปิดโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์และโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี พร้อมกับพระปริยัติธรรมสามัญ เป็นผู้ดำเนินงานบทบาทสงเคราะห์ และยังเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและผู้นำชาวบ้านทำให้เกิดความสามัคคีเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่ชุมชนและสังคมในท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับ พิสิฐฐ์ บุญไชย และทรงคุณ จันทจร (2540) กล่าวว่า “พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญมากในชุมชนซึ่งพระสงฆ์แต่ละรูปก็มีวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันในการพัฒนาโดยเฉพาะด้านสังคม พระสงฆ์จะทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี โดยตั้งมั่นในวัดทำการเทศนาสั่งสอนในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การรู้จักการให้ทานและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างเช่น พระอาจารย์เทิดศักดิ์ จันทโชโต แห่งวัดทุ่งสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พระครูพิทักษ์พิชคามเขต วัดลุมพินีวัน อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี และพระอาจารย์เอก เตชวโร วัดโมกขวนาราม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และได้กล่าวถึงพระพิพิธประชานาถ (หลวงพ่อนาน สุทธิสีโล) วัดสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ได้มีบทบาทมากในด้านการพัฒนาสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสอนให้ประชาชนลดอบายมุข อบรมจิตใจ ฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐาน ทำให้จิตใจสะอาดบริสุทธิ์ ซึ่งท่านจะมุ่งการพัฒนาจิตใจหรือคนก่อนสิ่งใด ยังมีการชักชวนประชาชนรวมพลังเพื่อการพัฒนา มีการระดมพลังสมอง เพื่อแก้ปัญหาให้เห็นพ้องต้องกันว่าควรพัฒนาถนนหนทางเพื่อการคมนาคมที่สะดวก โดยหลวงพ่อนาน พระสงฆ์ในวัดและชาวบ้านร่วมมือกัน ใช้เครื่องมือทำเกษตรที่มีอยู่ช่วยกันถางป่า ขุดดิน ทำล่องถนนให้เกิดขึ้นในชุมชน”

พระมหาสุระพงษ์ สรวโส (สีหมอก).(2555). พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน จากการศึกษาพบว่าพระสงฆ์เกือบทุกรูปได้มีบทบาทไม่ว่าการตัดถนน การปรับปรุงถนนเดิม การประปา การพัฒนาแหล่งน้ำ การปรับปรุงรั้วบ้าน การลอกคลอง การสร้างถังเก็บน้ำฝน และการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดการพัฒนาดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นการร่วมมือระหว่างวัด ชาวบ้านและทางราชการโดยทางวัดมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ เป็นศูนย์รวมของความสามัคคี มีชาวบ้านเป็นแรงและมีทางราชการเป็นอุปกรณ์เครื่องมือ

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้านสังคม พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่ประชาชนทั่วไป นักเรียน นักศึกษา และยังมีบทบาทในการพัฒนาสังคมเป็นต้นแบบที่ดี สร้างความสามัคคีให้กับชุมชน และยังชักชวนให้ประชาชนได้เกิดกระบวนการระดมสมองในการพัฒนาหมู่บ้านและกิจกรรมในหมู่บ้าน

3.3. การพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งหมายรวมถึงความเป็นงานศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา ศิลปกรรม จรรยา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อ ๆ มาเป็น เรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มหนึ่ง ซึ่งสิ่งที่ดีก็เก็บไว้สิ่งใดควรแก้ไขก็แก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อจะส่งเสริมให้มีลักษณะที่ดีประจำชาติต่อไปและศาสนาก็มีอิทธิพลต่อคนไทยอย่างมาก ทั้งในด้านการปกครอง และในด้านกิริยามารยาท และความเป็นอยู่จนกลายเป็นธรรมเนียมไทยไป ส่วนคติความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของพราหมณ์ สังคมไทยก็นำมาปฏิบัติไม่น้อย คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนไทยมาก เช่น ความกตัญญูกตเวที การมีสัมมาคารวะ ความสุภาพเรียบร้อย ความโอบอ้อมอารีมีใจเมตตา ฯลฯ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของไทยเรามาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน

อาริยา ลิมสุวพันธ์ (2526) กล่าวถึงพระสงฆ์ว่า “พระสงฆ์ยังทำหน้าที่อีกหน้าที่หนึ่งของสังคมคือพระสงฆ์เป็นผู้รักษาวัฒนธรรมโดยมีวัดเป็นที่เก็บศิลปวัตถุและของมีค่าอื่น ๆ อันแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมของไทย ซึ่งชาวบ้านได้แสดงออกถึงศรัทธาเลื่อมใสในคุณค่าของศาสนา ด้วยการสร้างสรรค์สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ไว้ที่วัด และพยายามสร้างให้สวยงามที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป ตู้ศัมภีร์ ธรรมาสน์ ภาพแกะสลักตามประตู หน้าต่าง ตลอดจนภาพเขียนวิจิตรงดงามตามฝาผนังโบสถ์ วิหาร”

เสาวลักษณ์ ขำนิล (2519) กล่าวว่าหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญในการวัฒนธรรมไทย เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิตประจำวันเกือบทั้งหมดของคนไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ศิลปะและวรรณคดี ของชาติส่วนใหญ่ เกิดขึ้นด้วยอาศัยวัดเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ วัดเป็นสถานที่รักษาผลงานทางศิลปะของชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความรักในความเป็นชาติไทยที่สำคัญอย่างหนึ่ง และเหตุการณ์ประจำวันและความเชื่อทางไสยศาสตร์ บทบาทพระสงฆ์ในเหตุการณ์ประจำวันของชาวบ้านมีอยู่มาก เช่น ก่อนการเดินทาง การแต่งงาน การรักษาไข้ การสงเคราะห์ การนำโชคมาสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นบทบาทของพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่นซึ่งถือได้ว่าเป็นการรักษาวัฒนธรรมให้กับชุมชน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อมโยงกับบุคคลในชุมชนให้เกิดความสามัคคีขึ้น ซึ่งได้มีการถ่ายทอดส่งต่อคนรุ่นๆต่อๆไป เพื่อที่จะส่งเสริมให้มีลักษณะที่เป็นจุดเด่นของชุมชนนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทต่อสังคมไทย เช่น ความกตัญญู การมีสัมมาคารวะ ความมีเมตตา เนื่องจากพระสงฆ์คือผู้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี กล่าวคือ หลักธรรมเป็นหลักสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมไทย พิธีกรรม สิ่งเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ต่อการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี

3.4. การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม

พระมหาสุระพงษ์ สุรวโส (สีหมอก) อ้างอิงถึงใน(2555). ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้สัมมนา เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการสนับสนุน การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ว่ ความสัมพันธ์ของพระกับป่ามีมานานเพราะพระอาศัยเป็นที่ฝึกปฏิบัติ ป่าได้การคุ้มครองเพราะบารมีและวัตรปฏิบัติของตามพระธรรมวินัย เป็นตัวอย่างสั่งสอนประชาชนให้เห็น คุณค่าและความสำคัญของป่าต่อมนุษย์ การพึ่งพากันของพระสงฆ์กับป่า พบทั่วไปในสังคมชาวพุทธที่ใดก็มีวัดที่ป่าหรือสร้างป่าขึ้นมาในวัดและรอบ ๆ วัด ป่าใดที่สงบเงียบเหมาะสมกับการฝึกตนก็จะมีพระผู้ศรัทธาไปฝึกปฏิบัติขัดเกลตาตนเองในป่าชาวบ้านก็ช่วยทำบุญดูแลเลี้ยงพระ พระก็ให้ธรรมะสั่งสอนญาติโยม พระป่า ชุมชน จึงมีความสัมพันธ์และมีส่วนร่วมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

จากการศึกษาเรื่องพระกับป่า เช่น วัดป่าสุคะโต จังหวัดชัยภูมิ ทำงานเผยแพร่ความรู้ด้านอนุรักษ์ป่าให้กับชุมชน วัดป่าหนองพง จังหวัดอุบลราชธานี อยู่กับป่าและจัดการป่าให้สมบูรณ์ และเป็นประโยชน์แก่ชุมชน สวนโมกขวนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีรูปแบบการอยู่ในป่าอย่างเรียบง่ายกลมกลืนกับธรรมชาติ วัดอรัญญาวาส จังหวัดน่าน ปลูกจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์ป่าทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประชาชน และองค์กรทุกระดับเชื่อมโยงบนรากฐานของความร่วมมือ ดังนั้นผลจากกรณีศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับป่าต่าง ๆ สามารถสรุปบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ได้ 4 ด้าน คือ

- 1) ด้านการอนุรักษ์ ช่วยนำชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างป่าชุมชน รักษาป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ
- 2) ด้านชุมชน เป็นตัวอย่างของการอยู่แบบเรียบง่าย และใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดรู้คุณค่า
- 3) ด้านวัฒนธรรม ช่วยรักษาและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนโดยเฉพาะทรัพยากรพันธุ์พืช
- 4) ด้านจิตวิญญาณ เป็นผู้นำและสั่งสอนศีลธรรมและจริยธรรมแก่ชุมชนศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สอดคล้องกับ พิสิฐภัฏ บุญไชย และทรงคุณ จันทจร (2540) ทำการวิจัยศาสนาพุทธ: สถานภาพบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมอีสาน พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทอย่างมากในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมดังนี้

- 1) จัดบริเวณวัดให้ร่มรื่นเยือกเย็น สงบให้วัดเป็นที่พึ่งของประชาชน โดยสร้างบรรยากาศให้ประชาชนเห็นว่า บรรยากาศในวัดให้ความร่มเย็นต่างจากสังคมนอกวัดที่มีแต่ความร้อน ผู้ที่เข้าเข้ามาพบเห็นในวัดจึงพบความสงบ ความร่มเย็น การดึงคนเข้าวัดในเบื้องต้นลักษณะการจัดบริเวณดังกล่าวมีการจัดหลายลักษณะ เช่น การจัดสวนป่า การตัดแปลงตกแต่งบริเวณวัด การปลูกต้นไม้ การจัดป้ายแสดงการสอนต่าง ๆ เพื่อเตือนใจประชาชนที่เข้าไปในบริเวณนั้น ผลดีอีกประการหนึ่งก็คือ การที่พื้นที่วัดสามารถครอบคลุมบริเวณป่าได้มากเพียงใดก็เป็นการอนุรักษ์ป่าได้มากเพียงนั้นเพราะประชาชนไม่กล้าไปตัดต้นไม้ไม่ทำลายป่าเขตวัดลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัด

2) การจัดสิ่งแวดลอมในชุมชน โดยความร่วมมือของวัด ทางราชการและประชาชน การพัฒนาชุมชนโดยการตัดถนน ทำรั้วบ้านให้เป็นระเบียบหรือลอกคลอง ปลูกต้นไม้ เช่น การพัฒนาของพระครูโสภณธรรม แห่งวัดศรีทองนพคุณ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พระครูพิทักษ์ชินวงศ์ วัดกลางนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พระครูพิพิธประชานาถ วัดสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

3) การจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดลอม กิจกรรมของวัดที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเยาวชนทักษะสอดแทรกความรู้ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดลอมเข้าไว้ด้วยเสมอ เช่น ในกรณีพระอาจารย์พงศกร กลุณาณธมโม แห่งวัดบ้านไผ่บุลย์ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ในภาคอีสาน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาด้านสิ่งแวดลอม กล่าวโดยสรุปการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดลอมและสิ่งแวดลอมนับเป็นกิจของสงฆ์ที่พึงประพฤติปฏิบัติ เพราะในการเผยแผ่ศาสนาให้คนเข้าถึงธรรมะ นอกจากการเทศน์สั่งสอนที่มีประสิทธิภาพแล้ว บรรยายกาศภายในวัดนับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่จะเป็นเครื่องดึงคนให้หันเข้าหาวัด ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีตลอดจนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดลอมแก่ประชาชน เป็นผลให้สภาพแวดลอมของชุมชนดีขึ้น

3.5. แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับชุมชน

ในการศึกษาเรื่องการพัฒนาชุมชนนั้น นักพัฒนาชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมี ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความหมายปรัชญาแนวคิด อุดมการณ์ หลักการ เป้าหมาย องค์ประกอบ ลักษณะสำคัญ วิธีดำเนินการกระบวนการพัฒนาชุมชน ข้อควรคำนึงและคุณสมบัติของนักพัฒนาชุมชน ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็นอย่างมาก

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ว่า ได้แยกแยะความหมายของการพัฒนาชุมชนออกเป็น 2 ด้าน คือ การพัฒนาชุมชนในความหมายของงานและความหมายของหลักและวิธีทำงานโดยได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ ดังนี้

1) การพัฒนาชุมชนในความหมายของงานก็คือการกระทำให้เกิดสิ่งของต่าง ๆ หมายรวมถึงการกระทำใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของทั้งที่สามารถมองเห็นจับต้องได้และที่สังเกตได้ เช่น การสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ สร้างทำนบเหมืองฝาย สร้างโรงเรียน สถานิอนามัย ไฟฟ้า ประปา ให้มีขึ้นในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติค่านิยมและพฤติกรรมของคนในชุมชนจนสามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรที่แน่นแฟ้น โดยไม่คำนึงว่าประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วม ดำเนินการหรือไม่

2) การพัฒนาชุมชนในความหมายของหลักและวิธีการทำงาน หมายถึงการที่ประชาชนต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการสร้างงานหรือสิ่งของ ถาวรวัตถุและองค์กรต่าง ๆ ของประชาชน ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนจะต้องเป็นผู้คิดริเริ่มพิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมผิดชอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ดังนั้นในความหมายนี้ การพัฒนาชุมชนจะมีลักษณะเป็นงานที่เป็นความคิดริเริ่มของประชาชน กระทำโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งหัวใจของการพัฒนาชุมชนอยู่ที่การเสียสละยินยอมพร้อมใจกันของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำร่วมรับผิดชอบในผลงานที่เกิดขึ้น

จากการดำเนินโครงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยมีได้มุ่งหวังค่าตอบแทนเป็นเงินทอง แต่หวังผลของงานที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในกิจกรรมนั้นเป็นสิ่งสำคัญ

3.6. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน

พระมหาสุระพงษ์ สุรวโร (สีหมอก). (2555). กล่าวว่าปัจจุบันปัญหาสำคัญของสังคมไทยคือ ปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนในชนบทอันเนื่องมาจากความล้มเหลวในการพัฒนาชนบท ถึงแม้จะประสบความสำเร็จก็เป็นเพียงด้านวัตถุ แต่ขาดมิติทางด้านจิตใจ เป็นผลให้พระสงฆ์ในเขตชนบทได้มีโอกาสทำหน้าที่ของการเป็นผู้นำการพัฒนา นำพาชาวบ้านร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง

พระสงฆ์ในชนบทมีพื้นฐานได้รับความศรัทธาเคารพของชาวบ้าน เป็นแกนนำในการเข้าไปมีบทบาทพัฒนาชนบท ซึ่งเมื่อพระสงฆ์นำพาชาวบ้านพัฒนาจิตใจหรือวัตถุในกิจกรรมใดกิจกรรมนั้น มักจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากชาวบ้าน อย่างมีจิตศรัทธา สามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินได้โดยง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่บทบาทพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ยังไม่จำกัดอยู่ในแวดวงเฉพาะพระสงฆ์ในบางพื้นที่ ยังไม่กว้างขวางนักและยังมีกิจกรรมลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่ประสานกัน อย่างเป็นกระบวนการหรือองค์กรหรือแนวทางการดำเนินการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ จึงยังไม่เด่นชัด ดังนั้นพระสงฆ์ในชนบทจำเป็นต้องพยายามเข้าช่วยพัฒนาชุมชนชนบทให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยจะต้องพัฒนาควบคู่ไปทั้งด้านวัตถุและจิตใจแต่จะเน้นในด้านใดมากกว่ากัน ควรจะพิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชนบทให้บรรลุวัตถุประสงค์ จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนจึงจะสำเร็จได้ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป บทบาทของพระสงฆ์ต่อชุมชนถูกลดทอนลงไปมาก ทำให้บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชนบทมักจะไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากหลายฝ่ายทั้งประชาชน บางกลุ่มและข้าราชการ พระสงฆ์ที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชนบทจึงต้องต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย ทั้งจากประชาชนในชุมชนและข้าราชการจากภายนอก เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับและเชื่อถือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนาอันเป็นกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาชนบท พระสงฆ์จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมและต้องพยายามสร้างการยอมรับจากประชาชน เพื่อเป็นสื่อกลางในการชักจูงประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยความเต็มใจ

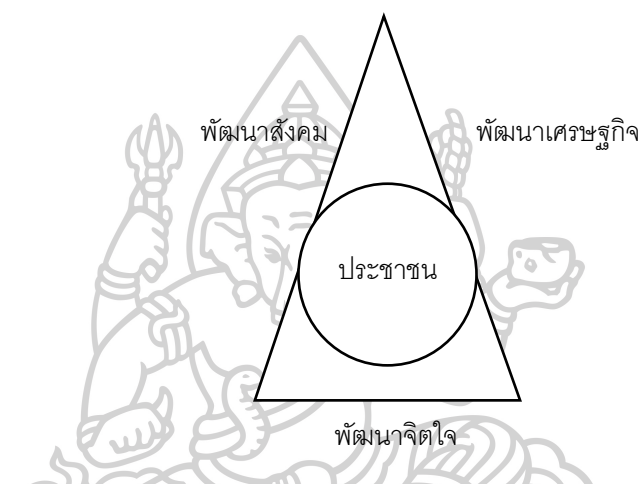
ดังนั้นพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนา มีสาเหตุที่ต้องเป็นผู้นำด้านพัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ ให้การศึกษาแก่ประชาชนและเป็นผู้นำทางด้านการพัฒนาชนบท จึงมีพระสงฆ์หลายรูปรวมกลุ่มกันพัฒนาองค์กรหรือชุมชนขึ้น ได้แก่ (พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ, 2535)

1) กลุ่มเพื่อนงานพัฒนาชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพระสงฆ์ระดับเจ้าคณะจังหวัดทั้ง 17 จังหวัด เพื่อร่วมมือกันด้านการปกครอง การศึกษาและการพัฒนาชนบท

2) กลุ่มพระสงฆ์พัฒนา เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีพระราชสีมาภรณ์เป็นแกนนำพระสงฆ์ มีการร่วมกันสร้างนิคมเกษตร หมู่บ้านปลอดอบายมุข การสร้างชุมชนชาวพุทธที่วัด การสร้างระบบบุญสหกรณ์และบุญพัฒนา

3) กลุ่มสหธรรมเพื่อการพัฒนา เป็นกลุ่มพระสงฆ์ในเขตจังหวัดสุรินทร์และการอบรมจิตใจคู่ไปกับการพัฒนาท้องถิ่น อบรมเยาวชนเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาตั้งสหกรณ์ร้านค้า ธนาคารข้าว และเกษตรแบบผสมผสาน

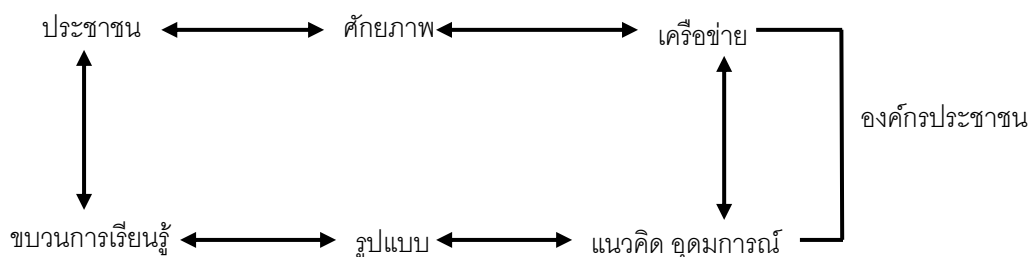
4) กลุ่มวิทยาการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองมีศูนย์ที่วัดเทพสถิต อำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี (ช่วงที่ยังไม่ได้จัดตั้งจังหวัดอำนาจเจริญ) โดยมีพระครูมงคลวรรัตน์เป็นแกนนำ มีคณาจารย์ภาควิชาปรัชญาและศาสนา วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ซึ่งทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านคุณธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจ ตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทองที่ว่า การพัฒนาชนบทต้องพัฒนาทั้ง 3 คือ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตใจ ดังภาพ ที่ 1

ภาพที่ 1 การพัฒนาชนบทต้องทำทั้งสามด้าน

แหล่งที่มา: พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ, 2535: 215.

การพัฒนาทั้งหลายทั้งภาครัฐและองค์กรเอกชนได้ยอมรับว่า รูปแบบการพัฒนา ที่ถูกต้องมีค่าตอบแทนหมู่บ้าน และในหมู่บ้านมีภูมิปัญญาชาวบ้าน พระสงฆ์ก็เป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญา พระสงฆ์ก็มีกระบวนการเรียนรู้งานพัฒนาจนเป็นองค์กรประชาชน มีพระเถระนักพัฒนาหลายรูปที่มีบทบาทต่อการพัฒนาและช่วยเหลือชุมชน เพราะพระสงฆ์ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความมั่นใจเพราะว่า พระสงฆ์ช่วยประชาชนได้จริง เป็นที่พึ่งอันปลอดภัยของประชาชน เพราะพระสงฆ์สอนให้รู้ว่ กระบวนการเรียนรู้มีศักยภาพมีรูปแบบการทำงาน มีเครือข่าย มีความคิดและอุดมการณ์ในการทำงานการพัฒนา จึงเป็นไปตามหลักการขององค์กรประชาชนอย่างแท้จริง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงหลักการพัฒนาขององค์กรประชาชน

แหล่งที่มา: พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ, 2535: 247.

จากที่กล่าวมาบทบาทของพระสงฆ์ที่เข้าไปมีบทบาทต่อชุมชนอย่างได้ชัดเจนซึ่งต่าง
บทบาทที่ผ่านมาในอดีต จึงพอสรุปไว้ 3 ประการคือ (พระมหาสุภา อุทโท, 2541)

- 1) การได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม ทั้งด้านแนวคิดและทรัพยากรต่าง ๆ จาก
รัฐบาล
- 2) สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนในชนบททางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม
การศึกษา
- 3) การได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม ทั้งด้านแนวคิดและทรัพยากรจากประชาชน
ท้องถิ่น นักวิชาการ และองค์กรเอกชนต่าง ๆ

จากแนวความคิดทั้งหมดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการพัฒนา ซึ่งในปัจจุบันนี้พระสงฆ์เข้าไปมี
บทบาทในการพัฒนาชุมชน ช่วยเหลือสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้ให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่าง
วัดกับชุมชนที่เราเห็นกันในปัจจุบันเหลือเพียงสถานที่ซึ่งสัญลักษณ์ที่มีไว้ตอบสนองในด้านประเพณี
พิธีกรรมทางศาสนาหรือสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประจำชาติในวันสำคัญต่าง ๆ พระสงฆ์มี
ความเกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนเป็นอย่างมาก และวัดที่อยู่ตามหมู่บ้าน ก็เป็นสมบัติส่วนรวมของคน
ทั้งชุมชนทั้งในด้านการพักผ่อนหย่อนใจการหาความรู้ การประกอบพิธีกรรม การประชุมตลอดถึง
ประเพณีต่าง ๆ พระสงฆ์เป็นผู้นำจิตใจของประชาชน พระสงฆ์นอกจากจะทำหน้าที่สืบต่อพระศาสนา
โดยการศึกษาเล่าเรียนแล้วบทบาทที่สำคัญที่สุดอีกบทบาทหนึ่งคือ สอนให้คนรู้จักปฏิบัติชอบทั้งกาย
วาจา และจิตใจ ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุข

ผู้วิจัยได้นำหลักแนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนไปใช้ในงานวิจัยเกี่ยวกับ
กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่รมณีสถานที่เป็นต้นแบบของวัด
ในทางพระพุทธศาสนา เช่น คำสัมภาษณ์เกี่ยวกับความหมาย รูปแบบการพัฒนาวัด และแนวทางการ
ส่งเสริมกิจกรรมขอวัด ชุมชนและสถานที่ราชการ ทั้งนี้ยังนำไปใช้ในการพัฒนาเป็นประเด็นคำถาม
เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน

2.4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ผู้วิจัยได้ทบทวนจากงานวิชาการแล้วพบว่า มีนักวิชาการที่กล่าวถึงความหมาย แนวคิดและแนวทางในการพัฒนาวัดเอาไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1. ความหมายของวัด

จากการตรวจสอบเอกสาร พบว่านักวิชาการได้ให้ความหมายของวัดได้หลายท่านดังจะได้นำเสนอพอเป็นตัวอย่างดังนี้

กรมการศาสนาได้ให้ความหมายของคำว่าวัดได้ว่า “วัด” คือสถานที่ทางศาสนาตามปกติแล้ว จะมีเสนาสนะและอาคารวัตถุต่าง ๆ เป็นที่พำนักอยู่อาศัยศึกษาปฏิบัติธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของพุทธบริษัทโดยทั่วไป และเป็นศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและทางสังคมด้วยวัดมีฐานะทางกฎหมายคือเป็นนิติบุคคลเท่าเทียมกันตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้จำแนกวัดออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาได้แก่ “อาราม” ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 11 และวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังฆกรรมตามพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์นั้นว่าเป็นวัดที่สมบูรณ์ด้วยฐานะทั้งทางกฎหมายและทางพระวินัยทุกประการ

2. สำนักสงฆ์ได้แก่ วัดที่เป็นกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งวัดแล้วแต่ยังมิได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้นตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445)

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่าวัดไว้ว่า “วัด” หมายถึงสถานที่ทางศาสนาโดยปกติมีโบสถ์วิหารและที่อยู่ของพระสงฆ์หรือนักบวชเป็นต้น

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้ให้ความหมายถึงบทบาทของวัดที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. วัดเป็นที่สงบรีนรมย์
2. วัดเป็นที่ปมศีลงาม
3. วัดเป็นแหล่งความรู้
4. วัดเป็นแหล่งชูธรรมะ
5. วัดเป็นแหล่งละอบายมุข
6. วัดเป็นแหล่งปลุกปลอบใจ
7. วัดเป็นแหล่งให้บริการ

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี) ได้กล่าวถึงวัดในสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันดังนี้

1. เป็นสถานที่ประพาศพิพรหมจรรย์ของพระภิกษุสามเณรและประชาชนผู้ใคร่ธรรม
2. เป็นสถานที่สำหรับประชาชนไปบำเพ็ญกุศล และได้อาศัยใช้สาธารณูปโภค
3. เป็นดินแดนแห่งความสงบคือเป็นที่อยู่ของผู้สงบ
4. เป็นสถานศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้แทบทุกสาขาตั้งแต่ชั้นต่ำจนถึงชั้นสูง
5. เป็นสโมสรสถานหรือสมาคมที่ชุมนุมพักผ่อนหย่อนอารมณ์ของประชาชนทั่วไป

6. เป็นสุขศาลาโรงพยาบาลหรือแพทย์สถานที่พระบริการชาวบ้านผู้ป่วยไข้
7. เป็นสถานที่พำนักของคนไร้ที่พึ่งเช่น กำนาง้า อนาถา หรือประสพไฟไหม้ น้ำท่วม
8. เป็นที่พึ่งหลบลี้หนีภัยของคนที่ถูกภัยคุกคามเช่น ภัยสงคราม
9. เป็นสถานที่พึ่งของผู้ตายและญาติของผู้ตาย

พระเทพปริยัติสุธี (อาทร อินทปัญโญ) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดว่าเป็นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเติมภายในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรืองมีศาสนวัตถุศาสนานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม บุคลากรทางศาสนามีความประพฤติดีเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนสังคมสามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคมพ้นจากความลุ่มหลงฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุขซึ่งการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งในด้านศาสนพิธีการ ให้การศึกษา การเผยแพร่ศาสนธรรมและการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง

นอกจากนั้นพระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) ยังได้กล่าวต่อว่าการบริหารงานสาธารณูปโภคการของเข้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข สบาย 4 อย่างคือ

1. อาวาสสบาย ที่อยู่เป็นสุขสบายคือทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นรมย์เป็นรมณีสถานเจริญตาสบายใจแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ
2. อาหารสบาย อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหารการจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร
3. บุคคลสบาย บุคคลเป็นที่สบายเรื่องของคุณคนภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัดคนวัดแบ่งเป็น 4 ประเภทคือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสิก และเด็กวัด
4. ธรรมสบาย ธรรมที่เป็นสบายจุดมุ่งหมายหลักของวัดคือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเป็นที่แสดงพระธรรมเทศนา หรือการกล่าวบรรยายธรรมแก่พุทธศาสนิกชนตามหมวดธรรมต่าง ๆ

จากแนวคิดและความหมายเกี่ยวกับวัด เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วยเสนาสนะและอาคารต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่พำพักของพระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในการปฏิบัติธรรมตลอดจนสถานที่ประกอบบำเพ็ญกุศล ของพุทธศาสนิกชน ยังเป็นสถานที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้มากมายเป็นสถานที่เงียบสงบ และเป็นแหล่งลด ละ เลิกอบายมุข ซึ่งเป็นสถานที่ประพฤติพรหมจรรย์ของพระภิกษุ สามเณร และประชาชนผู้ใคร่ธรรม

2.4.2. แนวคิดการสร้างวัดในประเทศไทย

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยเมื่อประมาณ พ.ศ.236 สมัยเดียวกันกับประเทศลังกาดำเนินการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ 9 สาย โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์อินเดียในขณะนั้นประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางมีประเทศรวมกันอยู่ในดินแดนส่วนนี้ไม่น้อยกว่า 7 ประเทศแก่ ไทย พม่า ศรีลังกา ฉวน กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ซึ่งสันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมของไทยเนื่องจากได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญเช่น พระปฐมเจดีย์ และรูปธรรมจักรวางหมอบเป็นหลักฐานสำคัญ แต่พม่าก็สันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่เมืองสะเทิมภาคใต้ของพม่าพระพุทธศาสนา

เข้ามาสู่สุวรรณภูมิในยุคนี้ นำโดยพระโสมณะและพระอุตตระพระเถระชาวอินเดีย เดินทางมาเผยแผ่พุทธศาสนาในแถบนี้จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวว่า สำหรับที่มาของการเกิดในประเทศไทยก็คงมีมูลเหตุเดียวกับการเกิดขึ้นมาในสมัยพุทธกาลคือเมื่อพุทธศาสนาจากอินเดียได้แพร่หลายเข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรกโดยชาวอินเดียเป็นผู้นำพระพุทธรูปศาสนาเข้าไปทำการสั่งสอนให้ชาวไทยโดยทั่วไปจนเกิดความศรัทธาเลื่อมใสและประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนในศาสนาจึงเกิดความสร้างวัดและสังฆมณฑลขึ้นเพื่อใช้ในกิจการพระพุทธรูปศาสนาตามมาภายหลังและวัดในเมืองไทยได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นในชุมชนที่ขาดเสียมิได้ทุกชุมชนต้องมีวัดประจำเป็นของตนเองเพราะถ้าไม่มีวัดประจำชุมชนเมื่อต้องการจะทำบุญหรือฟังธรรมก็ต้องไปที่วัดของชุมชนอื่นซึ่งเป็นการไม่สะดวกเนื่องจากชุมชนไปฟังวัดไม่เพียงแต่ในทางด้านกิจกรรมศาสนาเท่านั้นแต่รวมไปถึงกิจการทางด้านสังคมด้วยฉะนั้นชุมชนทุกแห่งจึงต้องมีวัด

พระวิระศักดิ์ ชยธมโม (สุวรรณวงศ์) ได้กล่าวว่า การสร้างวัดในประเทศไทยนั้นมีเจตนาเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ในกิจการพระศาสนาตามวัตถุประสงค์อันมีมาแต่เดิมเพื่อเป็นศูนย์กลางในการประดิษฐานเพื่อให้พระพุทธรูปแพร่หลายสู่พลเมืองได้ทุกระดับชั้นและคนในสังคมได้มีโอกาสเข้าถึงพระพุทธรูปได้โดยสะดวกและทั่วถึงอีกทั้งยังเป็นปูชนียสถานประดิษฐานเจดีย์อนุสรณ์สำคัญต่าง ๆ เช่น พระบรมสารีริกธาตุแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งบรรจุในพระสถูปเจดีย์ พระปรารค์พระวิหารบ้างและยังมีพระธรรมคำสอนซึ่งเขียนหรือจารึกเป็นลักษณะพระธรรมเจดีย์มีเก็บอยู่ในหอพระไตรปิฎกเพื่อรับรองหรือเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีนอกจากนี้ยังได้ใช้เป็นสถานที่กระทำสังฆกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีในศาสนาเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาคือให้การศึกษาแก่บุตรตามประเพณีของชนชาวไทยและเพื่อเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่อบรมศีลธรรมจรรยาแก่วิญญูชนทั้งหลายอีกประการหนึ่งด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างวัดในประเทศไทย หมายถึง หลังจากที่พระพุทธรูปศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 236 พบว่ามีการสร้างวัดวาอารามมากมายเกิดขึ้นเพื่อเป็นสถานที่พำนักจำพรรษาของพระสงฆ์ สามเณร เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ในกิจกรรมพระพุทธรูปศาสนาตามวัตถุประสงค์มาแต่เดิม และเป็นศูนย์กลางในการรวมจิตใจของบ้าน ทั้งนี้ก่อให้เกิดสถานที่เรียนรู้ทั้งทางธรรมะ ทั้งโลก

2.4.3. แนวคิดและแนวทางในการพัฒนาวัด

แนวคิดการพัฒนาวัดที่ดีเป็นไปเพื่อความสันติสุข ได้มีผู้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัด ดังนี้
 จิตติพร สะสม ได้กล่าวไว้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่พระพุทธรูปศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลาช้านานเคียงคู่กับการสร้างชาติบ้านเมืองวิถีของชาวไทยเกี่ยวข้องกับวัดตั้งแต่เกิดจนตาย วัดจึงมีความสำคัญต่อคนไทยอย่างยิ่งทั้งนี้ก็เพราะวัดเป็นสถานที่อยู่ของผู้ทรงศีลทรงธรรมผู้ที่ออกบวชเป็นภิกษุและสามเณรตลอดทั้งแม่ชีและอุบาสิกาได้อาศัยวัดเป็นที่รักษาศีลและปฏิบัติธรรมเพราะวัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลเมื่อวัดเป็นสถานที่อยู่ของนักบวชและผู้รักษาศีลปฏิบัติธรรม วัดจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คนไทยจึงนิยมไปทำบุญที่วัดนอกจากนี้วัดเป็นสถานที่ศึกษาวิชาต่าง ๆ วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุและสามเณรแล้ววัดยังเป็นสถานที่ศึกษาวิชาต่าง ๆ ทั้งวิชาชีพ และวิชาสามัญของชาวบ้านดังที่โรงเรียนต่าง ๆ และวัดยังเป็นสถานสังคมสงเคราะห์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นบุญเขตแห่งความเมตตา

ขยายภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาวัดเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะความผูกพันของคนไทยที่มีต่อวัดนั้น มีความลึกซึ้งการพัฒนาวัดจึงควรมีรูปแบบแตกต่างไปจากการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่น ๆ เพราะความเลื่อมใสศรัทธาเป็นเรื่องของจิตใจ การพัฒนาวัดจึงต้องคำนึงถึงในแง่ของการอนุรักษ์ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมรวมทั้งคำนึงถึงกิจกรรมต่อเนื่องต่อลักษณะทางกายภาพของวัด เช่น การจัดให้มีสถานที่จอดรถที่ไม่รบกวนสถานที่ปฏิบัติธรรมหรือประกอบกิจกรรมทางศาสนา มีการแบ่งแยกเขตสังฆวาสน พุทธาวาส กับสถานที่สำหรับนักท่องเที่ยว

กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว ได้สรุปการบรรยายของ นายภราเดช พยัฒวิเชียร ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า วัดเป็นสุดยอดของแหล่งท่องเที่ยวเพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรมมีทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรที่เป็นวัฒนธรรม นามธรรม บทบาทของวัดสามารถสนองประโยชน์ได้ทั้ง 2 ด้าน คือ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทางด้านการนำรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด ทำนุบำรุงท้องถิ่น ให้ความสงบ ความร่มเย็นกับผู้มาเยือน ให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจพุทธศาสนาได้ดีขึ้น วัดจะต้องสื่อความหมายการทำให้คนรับรู้ประชาสัมพันธ์ให้เกิดความสามารถพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดี ให้ประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สร้างความร่มเย็นให้แก่ชุมชน เพื่อที่ศาสนาจะได้ดำรงอยู่ และเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้สร้างสังคมของเราให้มีความสุขสืบไป

พระราชธรรมโมลี (สมศักดิ์ ฐิริปัญญา) ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาของการพัฒนาวัดในปัจจุบันก็ต้องพูดรวมถึงตัวบทบาทของวัดและพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ปกครองวัดในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาสแต่ก่อนจะเห็นได้ว่าวัดนั้นมีบทบาทต่อสังคมแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการสงเคราะห์ และด้านศาสนพิธีต่าง ๆ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันนี้ บทบาทของวัดเริ่มจะจางหายและหมดไป เพราะสังคมของเราไปรับความเจริญสมัยใหม่แบบตะวันตกมาเป็นวิถีชีวิตแต่ก่อนวัดซึ่งเคยเป็นสถานศึกษาที่มีพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ แต่สิ่งเหล่านี้กำลังจะสูญหายไป สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และตัวพระสงฆ์ทำหน้าที่ผู้บริหารวัดไม่สร้างสรรค์ปรับปรุงวัดและตัวเข้ากับ ความเจริญ

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) ได้กล่าวไว้ว่า พัฒนาสังคมก็คือพัฒนาวัด การพัฒนาวัดให้ดี ให้กลับมารุ่งเรืองสงบเงียบ เรียบง่ายและเป็นของชุมชน ก็ต้องมาดูที่พระสงฆ์สามเณรว่าได้ศึกษาอบรมเพาะบ่มมีความรู้ความสามารถ เข้าใจโลก สังคม จนสามารถประยุกต์พุทธธรรมมาใช้เป็นประโยชน์สูงสุดแก่สังคมได้อย่างไร วัดคงจะพัฒนาไปไม่ได้เลย ถ้าพระภิกษุสามเณร ศาสนทายาทผู้สืบทอดพระศาสนายังไม่ได้พัฒนาสนับสนุนให้มีการบ่มอบรมเพราะความรู้ความสามารถที่ลาจรวัตรและจิตวิญญาณอย่างแข็งแกร่งเพียงพอ

พระครูพิมลธรรมภาณี (ดำเนิน อตถจาโร) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดไว้ว่า การพัฒนาวัดในทัศนสังคมปัจจุบัน จำเป็นต้องใช้เชิงรุกในการพัฒนาวัด ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านจิตใจ ส่วนรูปแบบโครงสร้าง แนวทาง และวิธีการพัฒนาวัดนั้น ต้องมีหลักการ 7 อย่าง คือ

1. วางผัง (แผนพัฒนา)
2. ตั้งโครงการ (ขั้นตอนการพัฒนา)
3. งานมีทิศ (ทิศทางการพัฒนา)
4. คิดเป็นระบบ (ศึกษายุทธศาสตร์ กำหนดยุทธวิธี เตรียมบุคลากร)

5. เคารพศรัทธา (ยึดหลัก รักแบบ)

6. จัดการศึกษา (ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นภาระธุระการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย)

7. พัฒนาสังคม (ช่วยแนะ ช่วยนพ ทำความเข้าใจ ให้ความร่วมมือกับคณะสงฆ์ และรัฐบาล)

กิจกรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาวัด วัดจะต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้บริหาร ท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ และประชาชน นักเรียน นักศึกษา ใช้บริการวัดในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย และวัฒนธรรมอันดีงามของไทย โดยมีสาระสำคัญแผนพัฒนาวัดตามกรอบ แผนนโยบายการพัฒนาวัด ที่รัฐบาลและคณะสงฆ์ โดยกรมการศาสนามีวัตถุประสงค์พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนนั้น ๆ

สาระสำคัญการพัฒนาวัดด้านวัตถุ และบุคลากรประกอบด้วย

1. วัดจะต้องมีแผนปัจจุบัน แผนผังโครงการ

2. เสนาสนะและถาวรวัตถุของวัด ต้องได้มาตรฐานใช้บริการดี มีสัญลักษณ์การเป็นวัดไทย

3. วัดต้องมีแผนภูมิบริหาร และปฏิทินปฏิบัติการ

4. วัดจะต้องมีประวัติวัด ป้ายชื่อวัด ป้ายนิเทศต่าง ๆ ถาวรวัตถุ หรือเสนาสนะ ควรมีชื่อและประวัติการก่อสร้าง

5. บุคลากร ช่วยบริหารวัด ที่จำเป็นจะต้องมี อาทิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร ที่ถูกต้องตามกฎหมายหาเถรสมาคม และจะต้องมีผู้สนองงาน คือ เลขานุการเจ้าอาวาส ควรมีคณะที่ปรึกษา และคณะทำงานพัฒนาวัดฝ่ายต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

6. วัดจะต้องมีเอกสิทธิ์ที่ดิน

7. วัดจะต้องมีทะเบียนทรัพย์สินและบัญชีประเภทต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง

8. วัดจะต้องสะอาด รมรื่น สวยงามไม่เป็นที่หมกหมุ่นของวัสดุเหลือใช้ หรือวัตถุข่ารุงอื่นใด

9. วัดจะต้องปรับปรุงทัศน ให้สอดคล้องกับภูมิประเทศ

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสศสมโม) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาวัด ไว้ว่าการที่จะพัฒนาอะไรก็ตามสิ่งแรกที่ต้องพัฒนา ก่อนอื่นใดก็คือ การพัฒนาตนเอง ถ้าสามารถพัฒนาตนเองได้ดีมีคุณธรรมซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งต่อหน้าและลับหลังได้ต่อไปจะไปพัฒนาคนอื่นก็ทำได้ง่ายเพราะคนอื่นจะเกรงใจให้ความเคารพนับถือยำเกรงจะต้องมีการพัฒนา 5 ประการคือ

1. มีความรู้สึกรักหวงแหน รัก และช่วยกันดูแลรักษา

2. สร้างสภาพวัดให้มีความหมาย 5 ประการ คือ เป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรมเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของประชาชน ชาวบ้านรอบวัดเป็นที่ประชาชน ชาวบ้านรอบวัดได้มารับการปลูกฝังศีลธรรมเป็นศูนย์กลางสำหรับประกอบกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของประชาชนรอบวัด

3. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดต้องสะอาดร่มรื่น มีการจัดกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความต้องการเข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาพระธรรมวินัย ประชาชนจะเห็นคุณค่าพระพุทธศาสนาและเข้าวัดมากขึ้น

4. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดควรเป็นแกนนำของประชาชนในท้องถิ่นในการติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ การจัดกิจกรรมเพื่อสาธารณูปโภค สาธารณูปการตลอดจนการส่งเสริมอาชีพซึ่งควรใช้วัดเป็นศูนย์กลาง

5. ให้เกิดการยอมรับตลอดไปว่า วัดกับชุมชนนั้น ๆ เป็นหน่วยเดียวกัน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

บุญเลิศ โสภาก ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาวัดจะต้องเน้นวัดเป็นดังเช่นในอดีตด้วย และจะต้องพัฒนาให้ดีกว่าในอดีตที่ผ่านมา เพียงแต่สถานการณ์ทำให้กระบวนการของการพัฒนาวัดบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป อาจจะมาจกสาเหตุและปัจจัยทั้งภายใน และสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคม โดยเฉพาะโลกได้เข้าสู่ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ ระบบอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการบริหารจัดการเข้ามามีบทบาทขึ้นมาเรื่อยๆ กระบวนการพัฒนาจึงเปลี่ยนไป เพื่อให้การพัฒนาอนุรักษ์ ส่งเสริม ความดีงามของสถานภาพวัดในอดีตและพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะประชาชน ซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งในฐานะพุทธบริษัทที่มีส่วนรับผิดชอบ การสอดส่อง ดูแล สนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรม กิจกรรมต่าง ๆ ของวัดที่อยู่ในชุมชนของตน มีส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนามีความรู้สึกว่าตนเองจะต้องมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมวางแผน อนุรักษ์ รักษา สิ่งของภายในวัด การมีส่วนร่วมจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

การพัฒนาวัด มีองค์ประกอบหลักใหญ่ ๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. การพัฒนาศาสนวัตถุ/ศาสนสถาน
2. การพัฒนาศาสนธรรม
3. การพัฒนาศาสนบุคคล

การพัฒนาวัดให้ไปสู่เป้าหมายนั้นเจ้าอาวาสมีบทบาทสำคัญที่สุดเพราะเจ้าอาวาสคือผู้บริหารจัดการหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดวัดจะเจริญรุ่งเรืองดีงามเรียบร้อยเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สามารถดึงดูดให้เด็กเยาวชน ประชาชนเข้ามาสนใจวัดร่วมกิจกรรมพิธีกรรมภายในวัดก็อยู่ที่ผู้นำดังนั้น จึงสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการพัฒนาอย่างย่อ ดังนี้ คือ

1. การวางแผนเป็นการกำหนดกรอบแนวทางของการพัฒนาว่าจะดำเนินไปในทิศทางใด ทำอะไรที่ไหน อย่างไร โดยอาจวางแผนดำเนินการเป็น 3 ระยะด้วยกันคือ

1. แผนระยะสั้น อาจกำหนด 1-2 ปี
2. แผนระยะกลาง อาจกำหนด 3-4 ปี
3. แผนระยะยาว อาจกำหนด 5-10 ปี

2. การบริหารจัดการเจ้าอาวาสดำเนินการจัดการอย่างจริงจังโดยตั้งแผนงานไว้ในปีงบประมาณที่ตั้งไว้จะพัฒนาวัดในด้านใดก่อน เช่นการพัฒนาศาสนวัตถุ/ศาสนสถานหรือการพัฒนาศาสนบุคคลหรือพัฒนาควบคู่กันไป

3. การเขียนโครงการ เพื่อให้มีรูปแบบการบริหารจัดการในวัดให้มีประสิทธิภาพควรเขียนโครงการการดำเนินงานว่าในแผนระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาวจะพัฒนาอะไร

4. งบประมาณโดยพิจารณาว่าการจะพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้นั้นแหล่งเงินทุนหรือบรายนายได้จะมาจากส่วนใดบ้าง วัดมีความพร้อมเพียงใดประชาชนชุมชนใกล้เคียงมีศักยภาพในการสนับสนุนอุปถัมภ์ได้หรืออาจจะขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. วัสดุอุปกรณ์ในการที่จะสนับสนุนการพัฒนาวัดมีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือการดำเนินงานหรือไม่เพียงพอหรือไม่หากไม่เพียงพอจะหาได้จากแหล่งใด

ซึ่งหลักการพื้นฐานเหล่านี้ควรจะต้องนำมาพิจารณาประกอบกัน จึงจะขับเคลื่อนเดินหน้าไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดและทฤษฎีแนวทางในการพัฒนาวัด หมายถึง วัดที่ดีจะต้องประกอบด้วยสามสันติสุข วัดเป็นสถานที่ศึกษาของผู้ทรงศีลธรรม รักษาศีล และปฏิบัติธรรม และวัดยังเป็นสถานที่สังเคราะห์ซึ่งเป็นที่รู้จักว่าเป็นบุญแห่งความเมตตา การพัฒนาวัดจึงต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สภาพจิตใจของพุทธศาสนิกชน อีกอย่างวัดจึงเป็นที่สื่อความหมายในการประชาสัมพันธ์ ที่จะช่วยสร้างสรรค์ปรับปรุงวัดให้เป็นสถานที่ร่มรื่นร่วมเย็นต่อไป

ผู้วิจัยได้นำหลักแนวคิดการพัฒนาวัดเป็นแนวทางในการตั้งประเด็นสัมภาษณ์ในการหาข้อมูลกระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานโดยผ่านหลักธรรมสัปปายะ 7 เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์นั้นได้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานโดยการผ่านกระบวนการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางในครั้งนี ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา และแหล่งเรียนรู้ของชุมชนต่อไป

2.4.4. แนวคิดที่เป็นแนวทางดำเนินงานในการพัฒนาวัด

กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดไว้ว่า นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน การพัฒนาวัดจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะกับพุทธศาสนิกชนที่มีภูมิลำเนาที่อยู่อาศัยทั้งในและนอกพื้นที่ โดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์เดียวกันที่จะช่วยกันดำเนินงานในการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน จึงต้องมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาวัดควรจะได้ดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการ เพื่อระดมความคิดและความร่วมมือร่วมใจกัน ซึ่งอาจประกอบด้วยพระสงฆ์ภายในวัดประมาณ 5-7รูป คฤหัสถ์ประมาณ 7-10คน โดยคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และที่สำคัญจะต้องพร้อมที่จะให้ความร่วมมือด้วยดี เมื่อติดทาบทามเป็นการภายในเรียบร้อยแล้ว จึงประกาศแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร แล้วปิดประกาศให้ทราบทั่วกันทั้งวัดและหมู่บ้าน และจัดทำสำเนาเอกสารส่งให้เจ้าคณะปกครองเหนือตนตามลำดับทราบด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ชี้แจงพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดการประชุมชี้แจงพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเป็นสิ่งจำเป็นที่ท่านเจ้าอาวาสควรกระทำเป็นระยะ ๆ ประมาณปีละ 1 ครั้ง การชี้แจงนั้น คือการแจ้งความเปลี่ยนแปลงของวัดและความก้าวหน้าในการพัฒนาให้ทราบโดยทั่วกัน และขอความร่วมมือจากบุคคลในวัดทุกประเภท ถ้าวัดมีโรงเรียนตั้งอยู่ในวัด ก็ให้แนะนำแก่ครูนักเรียนด้วย เช่นวัดเริ่มทำความสะอาดบริเวณวัด ก็ให้ทุกคนรู้จักช่วยกันรักษาความสะอาด อย่าทิ้งเศษกระดาษหรือเศษอาหารบนลานวัด เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 ประชุมกรรมการประชุมครั้งแรกถือเป็นครั้งที่สำคัญมาก ควรนัดประชุมวันที่กรรมการจะมาประชุมได้พร้อมเพียงกันเรื่องที่ควรนำเข้าวาระการประชุมครั้งแรก ควรมีดังนี้

1. เรื่องที่ประธานแจ้งให้ทราบ แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงนโยบายของรัฐบาลและคณะสงฆ์ในการพัฒนาวัดว่า มุ่งที่จะส่งเสริมให้วัดพัฒนาทางด้านวัตถุ และด้านจิตใจควบคู่กันไป สำหรับเป้าหมายในการพัฒนาวัดก็คือ มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งเจ้าอาวาสจะต้องมี

ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวดีพอ เพื่อสมาชิกจะได้มีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกัน การพัฒนาวัดจะได้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามเป้าหมาย

2. เรื่องอาณาเขตของวัด ควรจะพิจารณากันถึงการจัดให้มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินของวัดให้เรียบร้อย การกำหนดเขตวัดเพื่อการจัดทำแผนผังวัด ได้แก่ การกำหนดว่าหน้าวัด หลังวัด ควรอยู่ที่ทิศทางใดจึงจะเหมาะสม จะแบ่งเนื้อที่วัดออกเป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตสาธารณสงเคราะห์ตรงไหน อย่างไร จำเป็นต้องจัดทำรั้วหรือกำแพงหรือไม่ดังนี้ เป็นต้น

3. เรื่องการจัดทำโครงการพัฒนาวัด สมาชิกต้องช่วยกันเสนอความคิดเห็นว่า ทางวัดควรจะต้องมีอะไรบ้างสิ่งไหนจำเป็นจะต้องทำก่อนหรือหลัง จะทำเมื่อไร ใช้เวลาเท่าใด ใช้กำลังงานและงบประมาณจากไหน งานนั้น ๆ ควรมอบหมายให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน รวบรวมได้แล้วจัดทำเป็นแผนงานของวัด เรียงตามลำดับงานที่สำคัญและความจำเป็นก่อนหลังไว้เพื่อเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานและติดตามประเมินผล

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำแผนผังวัดควรหาผู้ที่มีความรู้ในการทำแผนผังมาช่วยจัดทำให้ เช่น ช่างจากกรมการศาสนา ช่างจากเทศบาล เป็นต้น แผนผังวัดควรจัดทำเป็น 2 แบบ คือ

1. ผังภาพปัจจุบัน แสดงรายละเอียดต่าง ๆ ของสภาพปัจจุบันทั้งหมด
2. ผังโครงการ เป็นผังที่ควรจัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาวัด ตามมติที่ประชุมกรรมการพัฒนาวัดในการประชุมครั้งที่ 1 วาระ 2 เรื่องการกำหนดเขตวัดเพื่อจัดทำผัง ผังโครงการนี้เป็นผังที่สมบูรณ์ที่คาดการณ์ล่วงหน้าว่า เมื่อพัฒนาวัดด้านวัตถุเบ็ดเสร็จแล้ว สภาพของวัดในอนาคตจะเป็นเช่นไร หน้าวัด หลังวัด จะหันไปทางทิศไหน อาคารเสนาสนะแต่ละหลังจะตั้งเป็นหมวดหมู่อยู่อย่างไร สิ่งใดจะต้องรื้อทิ้ง สิ่งใดจะต้องเคลื่อนย้าย สิ่งก่อสร้างที่จะปลูกใหม่ จะปลูกตรงไหน บริเวณวัดจะตกแต่งและจะตัดถนนเช่นไร การนี้ผู้ทำผังจะต้องมีความรู้ในเรื่องการจัดวางผัง และตกแต่งบริเวณ จึงจะสามารถทำได้เหมาะสมสวยงามตามสภาพของพื้นที่ตั้งวัดและสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมของละแวกนั้นในการจัดทำผังโครงการ ควรจัดเป็นหมวดหมู่ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ใช้สอยและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งสามารถแบ่งเนื้อที่ของวัดออกเป็นเขตต่าง ๆ ดังนี้เขตพุทธาวาส ได้แก่ เขตที่ตั้งวิหาร อุโบสถ ศาลาการเปรียญหอไตร เจดีย์เขตสังฆาวาส ได้แก่ เขตที่ตั้งกุฏิ ครุฑ เรือนไฟ เขตสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ บริเวณโรงเรียน บ้านพักชี บริเวณฌาปนสถานหากวัดมีที่ดินแปลงที่ตั้งวัดเหลือพอที่จะจัดประโยชน์ได้ ให้เสนอกรมการศาสนาเพื่อกำหนดเป็นเขตจัดประโยชน์ตามที่ระบุไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ข้อ 2 แผนผังที่จัดทำขึ้นนั้น ต้องใช้มาตราส่วนเป็นเครื่องประกอบในการขยายขนาดอาคารสถานที่ต่าง ๆ จากสภาพความเป็นจริงให้ถูกต้องด้วย

ขั้นตอนที่ 5 จัดทำโครงการพัฒนาวัดเมื่อคณะกรรมการได้ประชุมหารือกันในเรื่องแผนงานพัฒนาของวัดว่าจะต้องทำงานหรือกิจกรรมใดบ้างตามลำดับความสำคัญก่อนหลังแล้ว ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในงานหรือกิจกรรมนั้น ๆ ควรจะได้เขียนโครงการกิจกรรมให้ชัดเจนเสนอกรรมการเพื่อพิจารณาอนุมัติโครงการ กิจกรรมของวัดที่จะพัฒนาแยกได้ 2 ทาง คือ

1. การพัฒนาทางด้านวัตถุ หมายถึง การพัฒนาสภาพวัดให้เกิดศรัทธาทางรูปธรรม ซึ่งได้แก่ อาคารเสนาสนะ มีเอกลักษณ์ของการเป็นวัดไทย ปลูกสร้างอยู่เป็นหมวดหมู่ สวยงามและไม่ใหญ่โตเกินความจำเป็นแห่งประโยชน์ใช้สอย และสภาพแวดล้อมของวัดและชุมชน ถนนบริเวณวัด

สะอาด รมรื่น ตกแต่งด้วยไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับอย่างเหมาะสม การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ ควรดำเนินการใช้สอดคล้องกับแผนผังโครงการที่จัดทำไว้

2. การพัฒนาทางด้านจิตใจ หมายถึง การพัฒนาทางนามธรรม เช่น การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม แก่พุทธศาสนิกชนในท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดควรจะเป็นศูนย์กลาง จัดทำขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกต่อชุมชนหมู่บ้านนั้น การพัฒนาทางด้านนี้ ควรจะนำหน้าหรือพัฒนาควบคู่ไปกับการปรับปรุงสภาพวัดทางด้านวัตถุหรือรูปธรรม ตัวอย่างกิจกรรมที่วัดควรจัด เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน ได้แก่ การจัดให้มีการทำบุญ และฟังธรรมเทศนาทุกวัน ธรรมสวดและวันสำคัญ ทางศาสนาการจัดงานเพื่อระลึกถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันตรุษ วันสารท วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ฯลฯ การนี้จะจัดให้มีการเล่นพื้นเมือง สนทนาธรรม บรรยายธรรม ฟังปาฐกถา จัดนิทรรศการ ฯลฯ งานนี้ก็จะมีความหมายและความสำคัญมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการพัฒนาวัดเมื่อได้จัดทำแผนผังวัดทำแผนและโครงการพัฒนาวัดได้แก่ กิจกรรมต่าง ๆ เสร็จและผ่านความเห็นชอบจากกรรมการในการประชุมครั้งต่อ ๆ มาเรียบร้อยแล้ว การพัฒนาไปเลยโดยอาจจะกำหนดวันชุมนุมสัปดาห์และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อประกาศชี้แจง ความมุ่งหมายในการพัฒนาวัด และโครงการต่าง ๆ ที่วัดจะดำเนินการให้ทราบโดยทั่วกัน พร้อมทั้ง เชิญชวนและขอความร่วมมือจากประชาชน ในการที่จะดำเนินการพัฒนาวัดในโครงการต่าง ๆ นั้น ด้วย จากนั้นจะร่วมกันทำความสะอาด ปลูกต้นไม้ ทำรั้ววัด ได้เป็นที่ระลึกจะเป็นการดียิ่งซึ่งในโอกาส ข้างหน้าวัดจะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านอีกต่อไปด้วยดี

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

1. ควรทำบริเวณวัดสะอาด ตกแต่งด้วยไม้ยืนต้นและไม้ประดับอย่างร่มรื่น ช่วยทำให้จิตใจ สงบและดึงดูดให้คนเข้าวัดมากขึ้น สร้างศาลาพักผ่อนไว้ให้ประชาชนพักผ่อน และอ่านหนังสือพิมพ์
2. จัดตั้งถังรับขยะไว้ตามจุดต่าง ๆ ให้เพียงพอ ช่วยให้วัดสะอาดสวยงาม
3. ควรมีห้องน้ำที่สะอาดไว้ต้อนรับประชาชนที่ไปวัดให้เพียงพอ
4. หากมีตู้เก็บรองเท้าไว้ตามอุโบสถ และศาลาการเปรียญ ก็จะเป็นระเบียบและสวยงาม
5. มีป้ายบอกเวลาเปิด-ปิด ประตูวัด ป้ายบอกชื่อต้นไม้และอาคารสถานที่ต่าง ๆ ก็จะช่วย สร้างค่านิยม และป้องกันทรัพย์สินของวัดได้อย่างมาก
6. การมีห้องสมุด พิพิธภัณฑ์สุขาศาลา หรือตู้ยา เป็นการบริการทางด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ แก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนอย่างดี
7. ในวันสำคัญทางศาสนา วันธรรมสวด และวันสำคัญต่าง ๆ ของชาติควรจัดกิจกรรมที่เป็น การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม หรือเป็นการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม
8. จะเป็นที่ยินดีมากหากพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด มีการกวาดบริเวณวัดและ อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ให้สะอาดเป็นประจำอย่างประเพณีอันมีมาแต่โบราณกาล
9. วัดที่ได้ชื่อว่าเป็นวัดพัฒนาแล้ว จะต้องรักษาสภาพวัดพัฒนาให้ปรากฏอยู่ตลอดไป

จากแนวคิดและแนวทางการให้ความรู้เรื่องการบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดนี้เพื่อ เป็นแนวทางให้นำไปขยายผลในการจัดการทำแผนผังของวัด และการพัฒนาวัดแบบพอเพียง มุ่งเน้น ความสะอาด ความเหมาะสม พอควร และเป็นไปตามความต้องการประโยชน์ใช้สอยของท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างแท้จริง

2.5. หลักธรรมสัปายะ 7

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต).(2560). กล่าวว่าสัปายะ คือ สบาย ที่ทำนวม มาบอกไว้มี ๗ ประการในที่นี้ จะเรียงลำดับจากวงกว้างรอบ ๆ เข้ามาหาตัวคนที่เป็นอยู่หรือผู้ที่จำทำ กิจทำกาณ์นั้น ๆ ดังนี้

1. อุตฺสบาย (อุตฺสัปายะ) คือ มีสภาพแวดล้อม ตั้งแต่ดินฟ้าอากาศ ภาวะของฤดูกาล ที่เอื้อ เช่น ไม้ร้อนเกินไป ไม้หนาวเกินไป ดินน้ำฟ้าอากาศสะอาดบริสุทธิ์สดใส พื้นถิ่นภูมิณฑลเป็นรมณีย์ ที่น่ารื่นรมย์ อย่างน้อย “ฉายุทก” คือ มีน้ำดีมีร่มไม้งาม นำจิตใจให้สงบเบิกบานผ่องใสพร้อมที่จะ ปฏิบัติกิจการหน้าที่

2. เสนาสนสบาย (เสนาสนสัปายะ, อาวาสสัปายะ ก็ว่า) มีเสนาสนะหรืออาวาส คือที่นั้งที่ นอน ที่อยู่อาศัย เช่น กุฏิ หรือ บ้านเรือน ที่มั่นคง ปลอดภัย ใช้งานดี ไม่มีสิ่งรบกวนหรือชวนรำคาญ

3. โคจรสบาย (โคจรสัปายะ) คือ ที่โคจร หมายถึง ท้องถื่นย่าน ละแวกที่จะพึงแวะเวียนไป เป็นประจำเพื่อหาของกินของใช้ สำหรับพระคือที่ไปบิณฑบาต หรือสำหรับชาวบ้าน ได้แก่ ย่าน ร้านค้า ที่จ่ายตลาด แหล่งอาหารและเครื่องใช้ไม่สอยต่างๆ อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป ไปได้สะดวก แต่ไม่ ทำให้พลุกพล่านวุ่นวาน

4. อาหารสบาย (อาหารสัปายะ, โภชนสัปายะ ก็ว่า) คือ มีโภชนาหารพร้อม มีของกินไม่ ขาดแคลน มีรสชาติตามสมควร และเกื้อกูลต่อสุขภาพ ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อร่างกายสำหรับผู้รู้จัก ประมาณในการบริโภค สัปายะข้อนี้สำคัญมากตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ ได้ด้วยอาหาร” เป็นของจำเป็นเพื่อให้การศึกษาเล่าเรียนปฏิบัติเจริญภาวนาดำเนินไปได้

5. บุคคลสบาย (บุคคลสัปายะ) คือ ไม่มีคนร้ายภัยพาลไม่มีโจรขโมยที่จะต้องหวาดระแวง มี แต่คนดี คนมีเมตรี คนที่ถูกกันคนเหมาะใจอยู่หรืออยู่ในถิ่นที่จะได้คบหาที่จะได้มาพูดคุยฟังพาอาศัย กัน มีคนที่เกื้อกูลเป็นกัลยามิตร มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาที่จะไปพบปะสนทนาโต้ถามข้อ ธรรม หรือเป็นครูอาจารย์ที่จะไปซักถามปรึกษาหาความรู้แก้ไขข้อสงสัย

6. ภัตฺสสบาย (ภัตฺสสัปายะ, ธรรมสสวณสัปายะ ก็ว่า) คือ มีการพูดคุยเกื้อหนุนการศึกษา ได้พูดได้ฟังสนทนาสาธกัจฉากันในเรื่องราวที่นำไปเจริญปัญญา หรือ พาให้อุทิศเลื่อมหาย ให้กุศล ธรรมงอกงาม ได้บุคคลสบายแล้วก็ยังมีโอกาสฟังเรื่องราวข่าวสารที่เอื้อปัญญา ฟังธรรม พูดธรรม ซักถาม สนทนาธรรมกัน สำหรับพระก็พูดคุยเล่าขานกันในเรื่องที่เป็นกถาวัตถุ 10 และพูดแต่ พอประมาณในทางที่จะเกื้อกูลหนุนการศึกษาเล่าเรียนปฏิบัติเจริญภาวนาให้ก้าวหน้าไป

7. อิริยาบถสบาย (อิริยาบถสัปายะ) คือ ในการที่จะดำเนินชีวิตเป็นอยู่เป็นไปทั้งหมด ที่เรา จะได้ดำเนินชีวิตอยู่เป็นทั้งหมด ที่เราจะได้อาศัย ได้ใช้ประโยชน์จากสัปายะ หรือสบายทั้ง 6 ข้อที่ว่ามี มา นั้น เราก็ต้องดำเนินชีวิตคืบเคลื่อนไปด้วย อิริยาบถ 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน

เพราะฉะนั้น ก็จะต้องให้อิริยาบถ 4 นั้นดำเนินไปด้วยดี คล่องสบาย ไม่ติดขัด โดยรู้จัก บริหารอิริยาบถ รู้จักจัดปรับอิริยาบถเหล่านั้น เช่นว่า ให้สม่ำเสมอ ให้สมดุล ให้เกื้อกูลแก่สุขภาพด้วย แล้วใช้งานให้เหมาะกับปฏิบัติการในการศึกษาเล่าเรียนเจริญภาวนาที่ได้ว่ามา

2.5.1. จะศึกษาจะภาวนาได้ดีต้องมี 7 สบาย

ถึงตอนนี้ก็นับว่า ตัวสบาย ใจก็พร้อมที่จะมุ่งมั่นหน้าไปในการศึกษา ทั้งเล่าเรียนและปฏิบัติ แต่ท่านแนะนำไว้อีกว่า ถ้าจะให้ดีจริง ควรจะมีปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ให้พร้อมด้วย จะช่วยให้การศึกษาก้าวหน้าไปด้วยดีที่จะถึงจุดหมาย ไม่ติดขัด

ปัจจัยเกื้อหนุนทั้งหลายนั้น เรียกว่า “สัปปายะ” พระอาจารย์ปางก่อนได้บอกได้สอนสอบกันมาตั้งแต่ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ โดยท่านประมวลมาบอกแก่ผู้ที่จะเจริญสมาธิ แต่ที่จริงก็คือใช้ได้สำหรับการทำกิจหน้าที่การงานทั่ว ๆ ไป

(ที่จริง การทำกิจหน้าที่การงาน ความเป็นอยู่ที่ดี ทุกอย่างต้องการสมาธิทั้งนั้น เพราะสมาธิคือการมีจิตใจอยู่ในภาวะที่ดีที่สุด สงบสุขสดใส ลงตัว ได้ที่)

“สัปปายะ” แปลว่า เหมาะกัน หนุน เอื้อ เกื้อกูล เกื้อหนุน คนไทยแปลว่า “สบาย” ขอให้สังเกตว่า สัปปายะ-สบาย ของเดิม กับ สบาย แบบไทย มีความหมายไม่ค่อยเหมือนกัน

“สบาย” เดิมของท่าย หมายถึงความเอื้อเกื้อหนุนต่อการกระทำหรือการปฏิบัติที่จะให้ไปถึงจุดหมาย เช่นว่าจะฝึกสมาธิ สัปปายะก็ช่วยเอื้อเกื้อหนุนให้การกระทำหรือปฏิบัติที่จะให้ไปถึงจุดหมาย เช่นว่าจะฝึกสมาธิ สัปปายะก็ช่วยเอื้อเกื้อหนุนให้การฝึกนั้นได้ผลบรรลุจุดหมายได้สมาธิโดยง่ายหรือง่ายขึ้น หรือบอกว่าอากาศวันนี้สบาย จะทำงานหรือทำอะไร ๆ ก็เหมาะ ช่วยให้ทำได้ดีสำเร็จ ผลดีและได้ง่าย

แต่ “สบาย” แบบของไทย (ปัจจุบัน) กลายเป็นจุดหมายไปเสียเอง บอกว่าอากาศวันนี้สบาย อ้อ...ดีจัง แล้วก็นอนหลับไปเลย บอกว่านอนสบาย จะว่าสบายคือเอื้อก็ได้ คือ เอื้อแก่ความซึ่เกียด ต่างจากของพระที่ว่าสบายคือเอื้อแก่การทำกิตทำการ

ในตำรา ท่านว่า คนใช้ได้เสสซึ่ที่เป็นสัปปายะ หรือพูดแบบไทยว่า ได้ยาที่สบาย ก็จะหายจากโรคได้เร็วไว

คนไทยได้ยินเขาบอกว่ายาสบาย ก็ขอลอง กินเข้าไปแล้ว บอกว่า ว้า... ไหนบอกว่ายาสบาย ขมปี ไม่เห็นอร่อยกินไม่สบายสักหน่อย

แต่ตามความหมายของท่าน เกสซึ่ที่เป็นสัปปายะ หรือยาที่สบาย ก็คือยานั้นเหมาะสมตรงกันกับการบำบัดโรคนั้นเอื้อต่อการที่จะทำให้หายโรค

5.1. แนวคิดและหลักการบริหารจัดการตามหลักสัปปายะ 7

แม้ว่าในทางพระพุทธศาสนาจะมุ่งเน้นด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา ซึ่งเป็นคุณลักษณะหรือปัจจัยภายใน อย่างไรก็ตามในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลายแห่งได้ระบุถึงปัจจัยภายนอกที่เกื้อหนุนให้การศึกษาและปฏิบัติเป็นไปโดยสะดวกหลักธรรมนี้เรียกว่าหลัก สัปปายะ 7 อันเป็นแนวทางหนึ่งของหลักการสร้างวัดและการบริหารจัดการที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญ

คัมภีร์พระไตรปิฎกได้ให้ความหมายคำว่า “สัปปายะ” หมายถึง มีประโยชน์ก่อให้เกิดความเจริญ เป็นธรรมที่มีอุปการะต่อการศึกษาและปฏิบัติ

คัมภีร์วิสุทธิมรรคได้ให้ความหมายคำว่า “สัปปายะ” หมายถึง ธรรมอันเป็นที่สบาย 7 อย่าง

พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ได้ให้ความหมายคำว่า “สัปปายะ” หมายถึง สบาย สสภาพเอื้อ สภาวะที่เกื้อหนุน สิ่ง สถาน หรือบุคคล ซึ่งเป็นที่สบาย เหมาะกัน เกื้อกูล หรือเอื้ออำนวย โดยเฉพาะที่ช่วยเกื้อหนุนการบำเพ็ญและประคับประคองรักษาสมาธิ

พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรมได้ให้ความหมายคำว่า “สัปปายะ” หมายถึงสิ่งที่ สบาย สสภาพเอื้อ สิ่งที่เกื้อกูล สิ่งทีเอื้อต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสมกัน อัน เกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย

สรุปความหมายของสัปปายะ หมายถึง การสร้างสภาพเอื้อหรือเกื้อกูลต่อการประพฤติและ ปฏิบัติ เพื่อเป็นการช่วยให้การพัฒนาตนเองได้รับผลอย่างเต็มที่จนบรรลุคุณงามความดีหรือเข้าถึง มรรคผลนิพพานตามหลักทางพุทธศาสนา

5.2. คุณประโยชน์ของสัปปายะในคัมภีร์พระไตรปิฎก

จากความหมายของคำว่าสัปปายะโดยสรุปคือ เป็นเรื่องของปัจจัยที่เกื้อหนุนทั้งต่อการปฏิบัติ เพื่อการบรรลุธรรม และทางพระวินัย ซึ่งจะเห็นได้จากคำสอนต่อพระภิกษุทั้งหลายดังนี้

ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงปัจจัยเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติและการเจริญสติแก่ ภิกษุปรากฎในคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายแห่ง ดังนี้ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เราควรหลีกเลี่ยงจากหมู่ไปอยู่ผู้ เดียว เธอใช้สอย เสนาสนะอันสงัดคือป่าโคนไม้ภูเขาชอกเขาถ้ำป่าช้าป่าทึบที่กลางแจ้งลอมฟางที่สงัด มีเสียงน้อยมีเสียงอีกทีก็น้อยไม่มีคนสัญจรไปมาไม่มีคนพลุกพล่านเหมาะเป็นที่ลึกรื่นเธอไปสู่อุบัติ ไปสู่โคนไม้ก็ดีหรือไปสู่อุบัติว่างก็ดี ชัดสมาธิ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า” ขณะเจริญสติ ควร อยู่ในสภาพเช่นไรจึงจะทำให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้า

และยังพบในพระไตรปิฎกว่า “ภิกษุทั้งหลาย มีสมัยที่จิตตั้งมั่นอยู่ภายใน สงบ นิ่งอยู่ มีภาวะ ที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้นมั่นอยู่ สมานนั้นเป็นธรรม สงบ ประณีต ได้ความสงบระงับถึงภาวะที่จิตเป็นหนึ่ง ผุดขึ้น ไม่มีการข่มห้ามกิเลสด้วยธรรมเครื่องปรุงแต่ง และภิกษุนั้นจะน้อมจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วย ปัญญาอันยิ่งซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งใด ๆ เมื่อมีเหตุแห่ง สติ เธอย่อมบรรลุความเป็น ผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ” จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าว อธิบาย “สมัย” ไว้หมายถึง กาลที่ได้รับสัปปายะ ความเหมาะสม 5 ประการคือ 1.อุตุสัปปายะ 2. อาหารสัปปายะ 3.เสนาสนะสัปปายะ 4.บุคคลสัปปายะ 5.ธัมมัสสนะสัปปายะ สมเด็จพระสัมมา สัมพุทธเจ้าตรัสแก่พระอานนท์ ถึงลักษณะของภิกษุผู้ใส่ใจใฝ่ในการศึกษาปฏิบัติธรรมว่า “เราจักพูด เรื่องเห็นปานนี้ คือ เรื่องความมักน้อย เรื่องความสันโดษ เรื่องความสงัด เรื่องความไม่คลุกคลีกัน เรื่องการปรารภความเพียร เรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา เรื่องวิมุตติ เรื่องวิมุตติญาณทัสสนะ ซึ่ง เป็นเรื่องขัดเกลากิเลสอย่างยิ่ง เป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดย ส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้อย่าง เพื่อตรัสรู้และเพื่อนิพพาน” ในอรรถกถา กล่าวอธิบาย “เป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต” หมายถึงเป็นที่สบายและเป็นอุปการะแก่การชัก นำจิต”เข้าสู่สมณะ และวิปัสสนา มี 7 ประการ คือ 1.อवास 2.โคจร 3.การพูดคุย 4.บุคคล 5.โภชนะ 6.ฤดู 7.อิริยาบถ

พระดำรัสข้างต้นนั้น ตรัสการปฏิบัติตนขณะปฏิบัติธรรม ถึงลักษณะเรื่องที่จะจับคู่คู้ไว้เป็น ตัวอย่าง เพราะการปฏิบัติจะเจริญก้าวหน้า ควรต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เว้นสถานที่ที่เป็น โทษและอยู่ในสถานที่ที่สะดวก ดังมีปรากฏเป็นคาลาว่า

อวาโส โคจร ภาสส์	บุคคล โภชน อุต
อิริยาบถ สดุดเต	อสปายะ วิชชโต
สปายะ สดุด เสเวถ	เอวมหิ ปฏิชชโต
น จิเรเนว กาลเณ	โหติ กสสจि อปปนา ฯ

โยคาวจร ผู้ประสงค์จะรักษาปฏิภาคนิมิตไว้ให้ดีนั้น พึงเว้นจากอสปายะ อันไม่ควรแก่ ภาวนาสมาธิ ๗ อย่าง คือ อวาส (ที่อยู่อาศัย) โคจรคาม (หมู่บ้าน หรือท้องถิ่นที่จะไปบิณฑบาต) ภาสสะ (ถ้อยคำพูด) บุคคละ (บุคคล) โภชนะ (อาหาร) อุต (อากาศ) อิริยาบถ (นั่ง นอน ยืน เดิน) แล้วพึง เสพแต่ สปายะ อันควรแก่ภาวนาสมาธิ 7 อย่าง นั้นเช่นกัน เมื่อได้ ปฏิบัติดังกล่าวมานี้ บางท่านก็ อาจสำเร็จอุปนาภานาในกาลไม่นานนัก ในคำภีร์วิสุทธิมรรคก็มีปรากฏว่า “เมื่อโยคาวจรภิกษุรูปใด แม้ทำโยคะโดยนัยวิปัสสนาดังกล่าวมานี้ นัยวิปัสสนาก็ยังไม่พร้อม โยคาวจรภิกษุรูปนั้นพึงทำ อินทรีย์ให้กล้าด้วย โภชณฺคานญจ อนุปวัตตนตาย กาเย ชีวีเต จ อนุตตรา จ อพยสาเนาเนติ

3. ลักษณะของสปายะ 7

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเรื่องสปายะ 7 และ อสปายะ 7 ซึ่งมีปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้แก่

1. อวาส บางแห่งเรียก เสนาสนะ
2. โคจร
3. ภาสสะ บางแห่งเรียก อัมมัสสนะ
4. บุคคล
5. โภชนะ บางแห่งเรียก อาหาระ
6. อุต
7. อิริยาบถ

ซึ่งสามารถอธิบาย เป็นลำดับดังต่อไปนี้

1. อวาส (เสนาสนะ) อวาส หมายถึง ที่อยู่ที่พักอาศัยและสถานที่ปฏิบัติ มี 2 อย่าง ได้แก่ อวาสสปายะ คือ ที่อยู่ ที่อาศัยและสถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติและอวาสอสปายะ คือ ที่อยู่ ที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติควรเลือกอยู่ในอวาสสปายะในคัมภีร์ ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค กล่าวอธิบายไว้ว่า เมื่อโยคาวจรนั้นอยู่ในอวาสใดนิมิตที่ยังไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้น แล้วก็เสื่อมหายไป สติที่ไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่นและจิตที่ยังไม่เป็นสมาธิก็ไม่เป็นสมาธิ อวาสนั้นนับเป็น อสปายะ ส่วนเมื่อเธออยู่ในอวาสใด นิมิตเกิดและภาวรด้วย สติที่ตั้งมั่น จิตก็เป็นสมาธิ ดุจ พระปธานยิตสเถระผู้อยู่ ณ ราคบรรพต อวาสนั้นนับ เป็น สปายะ เพราะเหตุนี้ในวิหารใด อวาส ที่อยู่มีหลายแห่งโยคาวจรพึงลดยอนอยู่ในอวาสเหล่านั้นเพราะความที่มีอวาสเป็นสปายะแท้ ๆ ภิกษุ 500 รูปผู้อยู่ในถ้ำจุนาคในตัมพปณฺฑทวีป ถือเอาแก้วมัญฐานบำเพ็ญอยู่ในถ้ำจุนาคนั้นได้บรรลพระ

อรหัตในถ้าภูหนาค้นมีประมาณมิได้ แม้ในอวาสสัปปายะแห่งอื่น ๆ เช่นจิตตลบรรพตวิหาร ก็เช่นกัน

ในกัมมัฏฐานคณินิเทศตอนแก้อสมาธิภาวนา แสดงไว้ว่า “อันโยคาวจรผู้ละวิหารอันไม่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมาธิเสียแล้ว พำนักอยู่ในวิหารที่เหมาะสม” เป็นการกล่าวให้โยคาวจรรู้จักหลีกเลี่ยงอวาสสัปปายะแล้วเลือกอวาสสัปปายะเพื่อประโยชน์แก่การบำเพ็ญสมาธิของตน ได้กล่าวแนวทางการปฏิบัติไว้ในคำภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ไว้ว่า

“เมื่อโยคาวจรผู้ใดอยู่ในวิหารเดียวกันกับพระอาจารย์มีความผาสุก โยคาวจรนั้นเมื่อจะชำระกัมมัฏฐานก็พึงอยู่ในวิหารนั้นนั่นแหละ ถ้าเมื่ออยู่ในวิหารนั้นไม่มีความผาสุกไซ้ วิหารอื่นใดเป็นสัปปายะมีอยู่ในที่ไกลแต่วิหารของพระอาจารย์ ประมาณคาจตุหนึ่งหรือกึ่งโยชน์ หรือแม้ประมาณหลงลิ้มในข้อกัมมัฏฐานที่ตรงไหนก็ดี จะได้ลุกขึ้นทำวัตรในวิหารที่ตนอยู่แต่เช้าแล้วออกเดินเที่ยวบิณฑบาตฉันในระหว่างทาง ยังไม่ทันเหนื่อยก็อาจมาถึงที่อยู่ของตนได้ส่วนโยคาวจรผู้ใดไม่ได้ที่ผาสุกในแม่ที่ไกลตั้งโยชน์ โยคาวจรนั้นพึงตัดข้ออันเป็นข้อคดเป็นปมทั้งปวงของกัมมัฏฐานเสียให้ได้ ทำกัมมัฏฐานที่เนื่องด้วยความนึกหวังให้หมดจดดี แล้วไปให้ไกลกว่านั้น ก็ได้ละวิหารอันไม่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมาธิเสีย แล้วพำนักอยู่ในวิหารที่เหมาะสมเถิด”

ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค กล่าววิหารที่ประกอบด้วยโทษ 18 ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่าวิหารไม่เหมาะสม มีพระบาลี ว่า

มหาวาสํ นวาวาสํ ชรลาวาสํ ปนณินิ
 โสณทํ ปณณญจ ปุปผญจ ผลํ ปฏฐนียตา จ
 นครํ ทารนา เขตต์ วิสภาคเน ปฏฐนินิ
 ปจจนตสิมาสปายํ ยตถ มิตโต น ลพภติ
 อฏฐารเสตานิ ฐานานิ อิติ วิณญาย ปณทิตโต
 อารกา ปริวชเชยย มคคํ ปฏฐนีย ยถาติ

มีความหมายดังต่อไปนี้

1. มหาคตตต์	ความเป็นวิหารใหญ่
2. นวตตต์	ความเป็นวิหารใหญ่ (ยังไม่แล้วดี)
3. ชินณกตตต์	ความเป็นวิหารเก่า (ทรุดโทรมแล้ว)
4. ปนณสนนีสิตตตต์	ความเป็นวิหารติดทางเดิน
5. โสณทํ	วิหารมีตระพังน้ำ
6. ปณณ	วิหารมีใบไม้ (ที่เป็นผัก)
7. ปุปผ	วิหารมีไม้ดอก
8. ผล	วิหารมีไม้ผล
9. ปฏฐนียตา	ความเป็นวิหารที่คนทั้งหลายมุ่งมั่น
10. นครสนนีสิตตา	ความเป็นวิหารติดเมือง
11. ทารุสนนีสิตตา	ความเป็นวิหารตอดป่าไม้
12. เขตตสนนีสิตตา	ความเป็นวิหารติดที่นา (ของชาวบ้าน)
13. วิสภาคานํ ปุคคบานํ อตถิตา	ความเป็นวิหารบุคคลผู้เป็นวิสาภาคันอยู่

14. ปฏิกุณสนนิสสิตตา	ความเป็นวิหารติดท่า
15. ปัจจนตสนนิสสิตตา	ความเป็นวิหารติดปลายแดน
16. รชชสีมนตรสนนิสสิตตา	ความเป็นวิหารติดที่ระหว่างพรมแดน
17. อสปปายตา	ความเป็นวิหารไม่เป็นสัปปายะ
18. กลยาณมิตตานํ อลาโภ	วิหารที่กลยาณมิตรไม่ได้

ส่วนวิหารที่ชื่อว่า วิหารเหมาะสม ที่ควรต่อการเข้าปฏิบัติธรรม ประกอบด้วยคุณสมบัติ 5 ประการ คุณสมบัติเหล่านี้ คือ

1. นาติทุโร โหติ นาจจาสนนํ คมนาคมนสมปนฺนํฯ เสนาสนะในศาสนานี้เป็นที่ไม่ไกลนัก ไม่ไกลนัก ไปมาสะดวก

2. ทิวา อปฺโปกิณณํ รตตี อปฺปสทฺทํ อปฺปนิกฺโขสํฯ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนไม่มีเสียงอีกที

3. อปฺปทํสมกสฺวาตตกสฺริสฺสพมผลสฺสํ โหติฯ ปราศจากสัมผัสแหล่งเหลือบ นุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน

4. ตสฺมี โข ปน เสนาสนเน วิหรนฺตสฺส อปกสิเรเนว อฺปฺปชฺชนติ จีวรปิณฑปาทเสนาสนคิลาณปจฺจยเกสชฺชปริกฺขารา ฯ ภิกษุพำนักอยู่ในเสนาสนะนั้น จีวร ปิณฑปาท เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ผิดเคืองเลย

5. ตสฺมี โข ปน เสนาสนเน เถรา ภิกฺขู วิหรนฺติ พหุสฺสุตา อาคตาคมา ฌมมธฺรา วินยธฺรา มาติกาธฺรา เต กาเลน กาลํ อฺปฺสงกมิตฺวา ปรีปนฺนหติ ‘อิทํ ภนฺเต กถํ อิมสฺส โภ อตฺโถตโตสฺส เต आयสฺมนโต อวิวภูํ เจว วิวรนฺติ อนฺุตตานิ กตฺถจฺจ อุตตานิ โรณฺติ อเนกวิหิตฺเตสุ จกฺกขฺมฺภูฐานิเยสุ ฌมเมสุ กงฺขํ ปฏฺวิวินฺเทนฺติ ฯ

ภิกษุทั้งหลายเป็นเถระ เป็นพหูสูต คล่องอาคม ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ย่อมอยู่ในเสนาสนะนั้น ภิกษุเข้าไปหาพระเถระเหล่านั้นตามกาลอันสมควร ได้สอบถามข้อธรรมข้ออรธว่า “ท่านเจ้าข้า บทนี้เป็นอย่างไร” ท่านเหล่านั้นย่อมจะเปิดข้อที่ยังไม่ได้เปิด ทำให้ต้นข้อที่ยังมิได้ทำให้ต้นและบรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันน่าจะสงสัยได้หลาย ๆ อย่าง

2. โคจร หรือโคจรคาม หมายถึง หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่หาอาหาร ที่เที่ยวไปเพื่อเข้าไปบิณฑบาต มี 2 อย่าง ได้แก่ โคจรอัสปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่ไม่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต และโคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต โยคาวจรพึงเลือกโคจร-คามสัปปายะ

ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธีมรรค กล่าวอธิบายไว้ว่า หมู่บ้านหรือท้องถิ่นสำหรับไปบิณฑบาตแห่งใด มีอยู่ในที่ไม่ไกลนัก ไม่ไกลนักในระยะประมาณโกสะกิง ประมาณ 1,000 ชั่วคันธนู หรือ 2 กิโลเมตร เป็นเสนาสนะอยู่ทางทิศเหนือหรือทิศใต้ เป็นที่มีภิกษาสมบุรณ์หาง่ายหมู่บ้านนั้นนับเป็นสัปปายะ ถ้ามีลักษณะกันขำนับเป็น อัสปายะ ที่ว่าอัสปายะนั้นน่าจะถือเอาด้วยสาเหตุ คือ 1.ไกล และการคมนาคมไปมาไม่สะดวก 2.เวลาบิณฑบาตไปหรือกลับโดนแสงอาทิตย์ขึ้นส่องหน้า และ 3. บิณฑบาตไม่พอแก่การฉัน

3. ภัสสะ (การพุดคฺย)

ภัสสะ หมายถึง การพุดคฺย หรือถ้อยคำ มี 2 อย่าง ได้แก่ ภัสสะอัสปายะ คือการพุดคฺย หรือถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมในระหว่างปฏิบัติและภัสสะสปายะ คือการพุดคฺย หรือถ้อยคำที่เหมาะสม ในระหว่างการปฏิบัติ โยคาวจรพึงปฏิบัติตนเพื่อสำรวจอินทรีย์พุดน้อยในระหว่างการปฏิบัติธรรม เพื่อ สรรวมสมาธิและปฏิภาคนิมิตในวิปัสสนานัย เล่ม 1 แสดงอธิบายการสำรวจสติไว้ว่า ในระหว่างการ ปฏิบัติธรรมศีลต้องบริสุทธิ์ บุคคลพึงยังกุศลจิตอยู่เสมอในขณะที่ประจวบกับอารมณ์ 6

ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ก็กล่าวอธิบายไว้ว่า การใช้สติสำรวจอินทรีย์เพื่อไม่ให้เกิด กิเลสในขณะที่วิญญาน 6 รับรู้อารมณ์ 6 เพื่อกำหนดในการปฏิบัติธรรม ดังนั้น การสำรวจวาทพุด น้อย ไม่กล่าวติรัจฉานกถา 32 อันเป็นเรื่องชัฏมรรคผลเป็นไปเพื่ออันตรายานเสียแห่งนิมิตของผู้ปฏิบัติ หรือวิคคาหิกกถา ที่เป็นถ้อยคำที่แก่งแย่งกันทำลายความตั้งงามและความเจริญของตน พร้อมทั้ง ทำลายความสามัคคีของหมู่คณะอีกด้วย ชื่อว่า อัสปายะ แม้ กถาวัตถุ 10 ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ไม่ขัดกันกับ มรรค ผล นิพพาน ชื่อว่า ภัสสะสปายะ ก็ควรกล่าวพอประมาณ เพื่อรวบรวมสมาธิและปฏิภาคนิมิต ทั้งติรัจฉานกถา 32 วิคคาหิกกถา และกถาวัตถุ 10 มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุสสาสนา

ติรัจฉานกถา 32 คือ เรื่องชัฏมรรคผล เป็นไปเพื่ออันตรายานเสียแห่งนิมิตของผู้ปฏิบัติ ได้แก่

1. ราชกถา	กล่าวถึงพระยามหากษัตริย์
2. โจรกถา	กล่าวถึงโจร
3. มหามัตตกถา	กล่าวถึงมหาอำมาตย์
4. เสนากถา	กล่าวถึงเสนา
5. ภยกถา	กล่าวถึงภัยอันตราย
6. ยุทธกถา	กล่าวถึงการสงคราม
7. อन्नกถา	กล่าวถึงข้าว
8. ปานกถา	กล่าวถึงน้ำ
9. วัตถกถา	กล่าวถึงผ้าถุงผ้าห่ม
10. สยนกถา	กล่าวถึงที่หลับที่นอน
11. มาลากถา	กล่าวถึงดอกไม้สรรพต่าง ๆ
12. คันธกถา	กล่าวถึงเครื่องหอมเครื่องลูบไล้ชโลมทา
13. ญาติกถา	กล่าวถึงญาติแห่งตน
14. ยานกถา	กล่าวถึงยวดยานคานหามช้างม้ารถเกวียนมีประเภทต่าง ๆ
15. คามกถา	กล่าวถึงบ้านว่าบ้านตำบล
16. นิคมกถา	กล่าวถึงนิกม
17. ชนปทกถา	กล่าวถึงชนบท
18. นครกถา	กล่าวถึงเมืองใหญ่
19. อิตถีกถา	กล่าวถึงผู้หญิง
20. ปุริสกถา	กล่าวถึงผู้ชาย
21. สूरกถา	กล่าวถึงคนกล้า ๆ ช่างกล้าเสียกล้า คีทสงคราม
22. วิลีชากถา	กล่าวถึงตรอกน้อยตรอกใหญ่ถนนหนทาง

23. กุมภทาสีกถา กล่าวถึงกุมภทาสีที่ตักน้ำ
 24. ปุพพเปตกถา กล่าวถึงญาติที่ล่วงไปแล้วแต่ก่อน ๆ
 25. นานัตตกถา กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ แต่บรรดาที่หาประโยชน์มิได้
 26. โลกขุขายิกกถา กล่าวถึงลัทธิโกหก อันพาลในโลกเจรจากัน
 27. สมุททักขายิกกถา กล่าวถึงมหาสมุทร สาคร ทะเล
 28. อิติภวาทกถา กล่าวถึงภวและอภวมี 6 ประการ คือ กล่าวถึงสัตสสทธิภูมิ

กล่าวอุทเททสิภูมิกล่าวถึงเจริญในสมบัติ กล่าวถึงเสื่อมจากสมบัติ กล่าวสรรเสริญความสุขในทรัพย์
 ภาย กล่าวถึงอรรถกถาตามโยคประกอบความเพียรให้ลำบากกายเป็นฝ่ายปฏิบัติแห่งเดียรฉัตร

29. อรรถกถา กล่าวถึงป่า
 30. ปุพพกถา กล่าวถึงภูเขา
 31. นทีกถา กล่าวถึงแม่น้ำ
 32. ทีปกถา กล่าวถึงเกาะต่าง ๆ

วิคคาหิกกถา คือ ถ้อยคำที่แก่งแย่งกัน ทำลายความดีงามและความเจริญของตน
 พร้อมทั้งทำลายความสามัคคีของหมู่คณะอีกด้วย ได้แก่

1. น ตูโว อิมมิมมวินย อชาสนิสสตี ท่านไม่รู้ธรรมวินัย
 2. อห อิมมิมมวินย อชานามิ ข้าพเจ้ารู้ธรรมวินัย
 3. กิ ตูโว อิมมิมมวินย อชาสนิสสตี ท่านจะรู้ได้อย่างไร
 4. มิจจาปฏิปนโน ตวมสิ ท่านเป็นผู้ปฏิบัติผิด
 5. อหสมมิ สสมาปฏิปนโน ส่วนข้าพเจ้าปฏิบัติถูก จึงรู้ได้
 6. สหิต เต เม คำพูดของข้าพเจ้าตรงกันในเรื่องต้นและเบื้อง

ปลาย จึงมีประโยชน์

7. อสหิต เต ของท่านไม่ตรงกันในเรื่องต้นและเบื้องปลาย จึง
 ไม่มีประโยชน์
 8. ปุเรวจนินย ปจจา อวจ คำที่ควรกล่าวก่อน ท่านกลับกล่าวทีหลัง
 9. ปจจาวจนินย ปุเร อวจ แต่คำที่ควรกล่าวทีหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน
 10. อธิจฉินณเต วิปราวตติ คำพูดของข้าพเจ้าเพียงคำเดียวสามารถทำลาย

คำพูดของท่าน

11. อาโรปิเต เต วาโท ข้าพเจ้าจับผิดความเห็นของท่านแล้ว
 12. นิคคหิตโต ตวมสิ ท่านจึงถูกข้าพเจ้าข่มไว้
 13. จร วาทปโททพชาย ท่านจงพยายามแสวงหาความรู้จากสำนักต่าง ๆ

มาปลดเปลื้อง แก้อไขคำพูดของท่านที่ถูกข้าพเจ้าข่มไว้ด้วย

14. นิพเพฐุเท วา สเจ ปโหสิ ถ้าท่านยังเชื่อในความสามารถของท่าน ก็จง

แก้ไขมา

4. บุคคล บุคคลหมายถึง บุคคลที่อยู่ร่วมกันหรือมีการสนทนาปราศรัยกัน มี 2 อย่าง ได้แก่ บุคคลอสัปปายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติด้วย และ บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติ โยคาวจรพึงเลือกคบบุคคลสัปปายะเพื่อความมั่นแห่งจิตของตนในขณะที่กำลังปฏิบัติ

5. โภชนะ โภชนะ หมายถึง อาหารและเครื่องบริโภค ในระหว่างกำลังปฏิบัติธรรม มี 2 อย่าง ได้แก่ โภชนอสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคที่เป็นที่ไม่ถูกใจไม่พอใจ ไม่ถูกกับร่างกายไม่เกื้อกูลสุขภาพ ฉันทยาก ไม่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจร และ โภชนสัปปายะ คืออาหารและเครื่องบริโภคที่ถูกใจพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉันทไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจร เพราะมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนหรือบั่นทอนสภาพจิตใจ

6. ฤดู ฤดู หมายถึง ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อม มี 2 อย่าง ได้แก่ ฤดูอสัปปายะ คือ สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น หนาวเกินไป ร้อนเกินไป เป็นต้นและฤดูสัปปายะ คือ สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสมเช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในธรรมชาติดินฟ้าอากาศที่ทำให้จิตใจของตนแจ่มใสมั่นคงเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติธรรมของตน

7. อิริยาบถ อิริยาบถหมายถึง อากาหรือการเคลื่อนไหวอยู่ในกิริยาท่าทางอย่างใดอย่างหนึ่ง มี 2 อย่าง ได้แก่ อิริยาบถอสัปปายะ คือ อากาหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วไม่ถูกใจมีการเคลื่อนไหวที่ไม่พอดี และอิริยาบถสัปปายะ คือ อากาหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วถูกใจจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในอิริยาบถที่เกิดความสบายกายสบายใจ นิเวรณจะดีไม่เกิด

จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมสัปปายะ หมายถึง พระพุทธศาสนาจะมุ่งเน้นด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา ซึ่งเป็นคุณลักษณะหรือปัจจัยภายใน ส่วนปัจจัยภายนอกเป็นการสร้างที่เกื้อหนุนให้การศึกษาและปฏิบัติเป็นไปโดยสะดวกหลักธรรมนี้เรียกว่าหลักสัปปายะ 7 อันเป็นแนวทางหนึ่งของหลักการสร้างวัดและการบริหารจัดการได้แก่ ด้านอवासสัปปายะ ด้านโคจรสัปปายะ ด้านภัสสะสัปปายะ ด้านบุคคลสัปปายะ ด้านโภชนสัปปายะ ด้านฤดูสัปปายะ

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมสัปปายะ 7 เป็นหลักในการศึกษาหาความหมาย รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานที่เป็นต้นแบบของวัดในทางพระพุทธศาสนา

2.6. หลักธรรมรมณีย์

2.6.1. ต้นกำเนิดของรมณีย์

“รมณีย์” คือบรรยากาศของพระพุทธศาสนา

เรื่องบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมอันเป็นรมณีย์ ได้พูดและเขียนเน้นย้ำบ่อยในขณะนี้ โดยคิดว่าชาวพุทธควรตื่นตัวขึ้นมาใส่ใจ ในที่นี้ขอรวบรัดโดยยกเอาความที่เคยอธิบายไว้แล้วมาเล่าเป็นตัวอย่าง โดยอ้างคำตรัสของพระพุทธเจ้า กับเรื่องราวของพระมหาสาวกอันดับต้น ๆ 2 รูป มาบอกไว้สั้น

เริ่มแรกบอกว่า ถิ่นรมณีย์เป็นที่ตั้งต้นหรือเป็นที่กำเนิดของพระพุทธศาสนา ตามเรื่องราวที่ว่าเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาแล้ว หลังจากได้ทรงเรียนรู้ลัทธิของฤๅษีดาบสและทดลองปฏิบัติ

เพียงพอแล้ว ได้ตกลงพระทัยที่จะดำเนินในวิถีแห่งการค้นคว้าของพระองค์เอง และได้เสด็จดำเนินไป
ถึงตำบลอรุเวลาเสนาณิคม จึงทรงพบถ้ำอันเหมาะที่จะทรงบำเพ็ญเพียร คือดำเนินสิกขา หรือเจริญ
ภาวนา ดังได้ตรัสเล่าไว้เองว่า

ภูมิสถานถ้ำนี้ เป็นที่รมณีย์หนอ (“รมณีย์ วัตถุมิภาโค”) มีไพรสมณฑรมริน น้าชื่นชม
น้าชื่นบาน ทั้งมีแม่น้ำไหลผ่าน น้ำใส เย็นชื่นใจ ชายฝั่งที่น้ำก็ราบเรียบเป็นรมณีย์ ทั้งโคจรคามาที่มีอยู่
โดยรอบ เป็นสถานที่เหมาะจริงหนอที่จะบำเพ็ญเพียร สำหรับกุลบุตรต้องการทำความเพียร

ภิกษุทั้งหลาย เรานั้นแล ได้นั่งลงแล้ว ณ ที่นั้นโดยตกลงใจว่า “ที่นี่ละ เหมาะที่จะ
บำเพ็ญเพียร”

ที่อรุเวลา ณ ถ้ำอันเป็นรมณีย์นี้ ในที่สุดพระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสรู้ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของ
พระพุทธศาสนา ดังความที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก เล่ม 4 (วินย.4/1/1) ว่า

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า แรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่อรุเวลา ณ โพธิรุกขมูล ใกล้ฝั่งแม่น้ำ
เนรัญชรา ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่งคู้บังลังก์เดียว ณ โพธิรุกขมูล เสวยวิมุตติสุข ตลอด
สัปดาห

นี่คือเหตุการณ์สำคัญที่พระโพธิสัตว์ประทับในร่มโพธิพฤกษา ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา อันมี
บรรยากาศเป็นรมณีย์ในถ้ำนิคมอรุเวลา ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า และหลังเสวยวิมุตติสุข ณ ที่นั้น
แล้ว การประกาศพระพุทธศาสนาก็เริ่มต้น

จึงได้บอกถ้ำนิคมอรุเวลา เป็นที่เกิดของพระพุทธศาสนา

จากวาระแห่งการตรัสรู้ที่เริ่มต้นพระพุทธศาสนา ขอฝ่ายรวดเดียวไปถึงก่อนเสด็จดับขันธปริ
นิพพานเพียง 3 เดือน คือคราวที่ทรงปลงพระชนมายุสังขาร ที่พระพุทธเจ้าแม่จะประชวรหนักแล้ว ก็
ได้ตรัสให้โอกาสแก่พระอานนท์ที่จะทูลอาราธนาให้ดำรงพระชนม์ต่อไป

เมื่อตรัสแล้ว พระอานนท์เงี้ยบอยู่ จึงได้ตรัสว่าทรงปลงพระทัยแล้วว่า จากนั้นอีก 3 เดือน จะ
ปรินิพพาน

พระดำรัสประทานโอกาสนั้น เริ่มด้วยตรัสถึงเมือง ภูเข่า ถ้ำ เจ็อมผา ป่า วัด เจตีสถาน (นับ
ได้ 18 แห่ง) ว่าเป็นที่รมณีย์ เช่น เขาคิชฌกูฏ วัดที่บ่อน้ำร้อนตโปทาราม เวฬุวัน วัดอัมพวันของหมอซี
วก แล้วตรัสว่า บุคคลผู้หนึ่งผู้ใดเจริญอิทธิบาท ๔ เป็น อย่างดีแล้ว หากประสงค์ จะอยู่ตลอดกับ (อายุ
กับ) หรือเกินกว่านั้น ก็ได้

การที่ตรัสโดยทรงยกรมณีสถานทั้งหลายในข้อปรารภ ก็แสดงอยู่ในตัวถึงความสำคัญของ
ความเป็นรมณีย์ถึงแม้พระอานนท์จะไม่ทันนึกที่จะอาราธนา ก็เป็นการย้ำเตือนพระโยม บรรดาผู้
ดำเนินในวิถีพุทธให้คำนึงใส่ใจในภาวะรมณีย์นี้

ต่อจากพระพุทธเจ้า ขอกล่าวถึงพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร อัครสาวก เป็นกรณีอันให้เห็นว่า
ในชีวิตของพระสงฆ์สมัยพุทธกาล บรรยากาศรมณีย์มีความหมายและสำคัญอย่างไร

เรื่องที่จะเล่าเป็นตัวอย่างนี้มีว่า สมัยหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าประทับที่ป่าไม้สาละชื่อว่าโคสิง
คะ พร้อมด้วยพระสาวกผู้ใหญ่ที่สำคัญ ตั้งแต่พระสารีบุตรเป็นต้นไป

วันหนึ่ง ยามสายัณห์ พระสาวกผู้ใหญ่ คือ พระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ และพระ
อนรุทธ ออกจากที่พักแล้วชวนกันไปหาพระสารีบุตรเพื่อฟังธรรม

ครั้งนั้น พระอานนท์ได้เป็นพระสาวกผู้ใหญ่ทั้งสามไปหาพระสารีบุตร ก็ชวนพระอิกุรูปหนึ่ง ชื่อพระเรวัตให้ไปหาพระสารีบุตรเพื่อฟังธรรมด้วย

พระสารีบุตรเห็นพระอานนท์มาแต่ไกล ได้กล่าวทักทายว่า

มาเถิด ท่านอานนท์...ท่านมาดีแล้ว ป่าสาละชื่อว่าโคสิงคะนี้ เป็นรมณีย์ ราตรีแจ่มกระจ่าง ต้นสาละผลิดอกบานสะพรั่งเต็มต้นทั่วทั้งป่า ส่งกลิ่นหอมฟุ้งไปทั่ว ดุจดั่งกลิ่นทิพย์ก็ปานฉะนั้น ท่านอานนท์เอ๋ย ป่าโคสิงคาสาลวันจะฟังงามด้วยภิกษุเห็นปานไร ?...

ได้เป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งสืบมาแต่พุทธกาล ในหมู่พระสงฆ์เมื่อเดินทางไปมาหาสู่กัน พระเจ้าถิ่นจะปฏิสันถารโดยถามถึงความเป็นอยู่ และกล่าวต้อนรับโดยบอกว่าถิ่นที่นั่นเป็นรมณีย์ เหมาะที่ท่านผู้มาเยือนจะเข้าพักอาศัย

คำต้อนรับนี้ นอกจากแสดงถึงความสำคัญของสภาพรมณีย์ต่อชีวิตแห่งการศึกษาภาวนาของพระแล้ว ก็เหมือนเป็นการเตือนตัวเองให้พระต้องเอาใจใส่ดูแลรักษาวัดและถิ่นอาศัยให้เป็นรมณีย์ที่จะกล่าวต้อนรับอากันตูกะได้

ต่อจากพระสารีบุตร ขอยกเรื่องราวถ้อยคำของพระมหากัสสปะมาบอกเล่าอีกตัวอย่างหนึ่ง พระมหากัสสปะนี่ก็เป็นที่รู้จักกันดีว่าสำคัญแค่ไหน นอกจากเป็นประธานหารสังคายนาครั้งที่ ๑ แล้ว ท่านเป็นแบบอย่างของพระผู้เคร่งครัดถือธุดงค์อยู่ป่าเป็นต้น ตลอดชีวิต

พระมหากัสสปะอยู่ในป่า บนภูเขา ยามเช้าเดินลงไปบิณฑบาต ครั้นกลับมา เดินขึ้นเขา ก็ชื่นชมรมณีย์ทั้งบนทั้งข้างริมทางไปตลอด ดังมีบันทึกคาถาของท่านไว้ในพระไตรปิฎก เช่นว่า

พระมหากัสสปะ ผู้บิณฑบาตอุปทาน ไร่อาสวกิเลส ทำกิจเสร็จแล้ว กลับจากบิณฑบาต ขึ้นสู่ภูเขา เอาจิตพิจารณาธรรม

ภาคพื้นภูผา เป็นที่ร่าเริงใจ ต้นกุ่มมากมายเรียงรายเป็นทิวแถว มีเสียงข้างร้องก้องกังวาน เป็นรมณีสถาน ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์

ขุนเขาสีหะมีนดุจเมฆ งามเด่น มีธารน้ำใส สะอาด ดารดาษด้วยผืนหญ้าแผ่คลุม มีสีเหมือนแมลงค่อมทอง ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์

ยอดภูผาส่งตระหง่านเทียนเมฆ เขียวทระมีนมองเห็นเหมือนเป็นปราสาท กัมปนาทด้วยเสียงข้างคำรณร้อง เป็นที่ร่าเริง ถิ่นขุนเขาทำใจเรารื่นรมย์

แดนดอยถันไพโร ไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน มีแต่หมู่เนื้อเสพออาศัย ดินตาไปด้วยหมูนกนานา หลากหลาย ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์

คำว่า “รมณีย์” (รื่นรมย์) “รมม” (นิยมใช้ในคาถา, = รมย์) และ “อาราม” มีทั่วไปมากมาย ในพระไตรปิฎก และคัมภีร์ทั้งหลาย คิดว่ายกมาบอกเล่าเป็นตัวอย่างเท่านั้น น่าจะพอสมควร

2.6.2. คุณธรรมสมบัติของหลักธรรมรมณีย์

หลักธรรมมีอยู่ว่าธรรมทั้งปวงมีฉันทะเป็นมูล การศึกษาเอาฉันทะพัฒนาคนขึ้นไปให้มีชีวิตแห่งฉันทะ ตัวบุคคลนั้นก็จะเป็นสภาพรมณีย์อยู่ในตัวเอง ซึ่งทำให้ที่นั่นเป็นรมณีย์ไปด้วย ดังคาถาที่ว่า “ไม่ว่าบ้าน ไม่ว่าป่า ไม่ว่าที่ลุ่ม หรือที่ดอน ผู้ไกลกิเลสอยู่ที่ไหน ที่นั่นไซ้ร์เป็นถิ่นอันร่มรื่น” (ขุ.ธ. 25/18/28). กล่าวโดยสรุปคุณสมบัติของความเป็นรมณีย์มี 4 อย่าง ดังนี้

1. ฉายาทกสมบัติ คือ พร้อมด้วยร่มไม้ และสายน้ำเป็นคุณสมบัติข้อแก่นยืนขึ้น หรือเป็นเกณฑ์จำเป็นต่ำสุด อย่างอุรุเวลาเสณานิคม ที่พระพุทธเจ้าตกลงพระทัยใช้ทรงบำเพ็ญเพียร ซึ่งทรงบรรยายไว้เองว่า “มีไพรสมถ์ร่มรื่น น่าช้อบาน ทั้งมีแม่น้ำไหลผ่าน น้ำใส เย็นช้อใจ”

2. ภูมิภาคสมบัติ พร้อมด้วยภูมิประเทศ คือ พื้นที่บริเวณผืนแผ่นดิน สะอาด เรียบรื่น น่าเดินปลอดภัย สบายตา ควรทอดทัศนาขึ้นชม

3. คมนาคมสมบัติ พร้อมด้วยคมนาคน เช่น ไม่ใกล้เกินไป ไม่ไกลเกินไป เดินทางได้สะดวก

4. บุคคลสมบัติ พร้อมด้วยบุคคล คือ ไม่มีคนร้ายที่จะก่อภัยความเสียหาย คนในถิ่นในทีและผู้เกี่ยวข้อง เป็นคนดีสำหรับพระสงฆ์ ก็ควรเป็นที่สงบสัจ ไม่พลุกพล่านจอแจควรแก่การแสวงวิเวก

2.6.3. หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

หลักธรรมสารณียธรรม 6

พระพุทธมคณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ธรรมบุญชีวิต” ว่า

หลักการ อยู่ร่วมกันที่เรียกว่า สารณียธรรม 6 (ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน) 6 ประการ คือ

1. เมตตาการุณยธรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีเพื่อนร่วมงานร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2. เมตตาวิจิตรธรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนแนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3. เมตตาโมกขธรรม ติดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดหาสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ต่อกัน

4. สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินกันใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

5. สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทาดนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

6. ทิฐุสามัญญตา ปรับตัวให้เข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุด อันเดียวกัน

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่ามากกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปี ในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมในปัจจุบัน การบริหารจัดการสมัยใหม่ ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการบริหารจัดการสมัยใหม่ว่า ยังคงเป็นแนวทางเดียวหรือไม่ ที่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจะต้องตอบสนองต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขัน และสร้างผลกำไร หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การเพียงอย่างเดียว การบริหารจัดการสมัยใหม่ ยังขาดอะไรบางอย่างที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อสังคมและองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่มากมาย เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังทันสมัยอยู่จนถึงปัจจุบันและในอนาคต แต่ในที่นี้ จะได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบางประการ ได้แก่ หลักสัพบุริสธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ไว้ในสัพบุริสสูตร อัน

เป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์และหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการซึ่งเป็นธรรมะอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่รู้จักเสื่อมเป็นเหตุที่ตั้งแห่งความสามัคคีความเป็นปึกแผ่นแห่งครัวเรือนหมู่คณะ และประเทศชาติอีกหลักธรรมหนึ่ง เพื่อประกอบพิจารณาว่าหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์มีได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขัน เพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรลุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมีได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก

หลักสี่ปฐิธรรม 7

การบริหารจัดการวัดที่จะทำให้เกิดความเรียบร้อยและเกิดความสันติสุข ควรนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัด หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการในทางพระพุทธศาสนา มีหลากหลาย แต่ผู้วิจัยจะนำเอาเฉพาะหลักสี่ปฐิธรรม มาเป็นแนวทางในการศึกษา มี 7 ประการ ดังนี้

1) ฉัมมัญญุตตา (Knowing the Law, Knowing the Cause) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผลรวมความว่า การบริหารจัดการในองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รู้จักการวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อันว่า “สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป เป็นธรรมดา” โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมาบริหารจัดการองค์กร

2) อัตถัญญุตตา (Knowing the Meaning, Knowing the Purpose) ความเป็นผู้รู้จักผลหรือความมุ่งหมาย คือรู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้น สืบเนื่องจากการกระทำตามหลัก หมายถึง การบริหารงานองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ และรู้ถึงประโยชน์ของ องค์กรที่นำไปสู่ความมั่นคง และไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อองค์กร ในที่นี้ก็หมายถึงการวางแผนที่ดี การวางแผนที่วิเคราะห์ผลกระทบด้านต่าง ๆ

3) อัตตัญญุตตา (Knowing Oneself) ความเป็นผู้รู้จักตน คือรู้จักเราว่าตเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และทำไต่ แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป ในที่นี้หมายถึง รู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีดความสามารถอย่างไร และรู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบ รวมทั้งการบริหาร ความแตกต่างที่จำทำให้องค์กรเป็นเลิศ มีประสิทธิภาพ และมั่นคงถาวร

4) มัตตัญญุตตา (Moderation, knowing how to be temperate) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอใจในการจ่ายโภคทรัพย์ในที่นี้หมายถึงการบริหารการเงิน หรือการขยายกิจการต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กร ชีตความสามารถขององค์กร ชีตความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร รวมทั้งการแข่งขันที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

5) กาลัญญุตตา (Knowing the Proper time) ความเป็นผู้รู้จักกาล คือรู้เวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม การสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้น ๆ ว่าควรจะ

ดำเนินการอย่างไร อะไรควรงด อะไรควรกระทำ เวลาใดควรขยายกิจการ หรือช่วงเวลาใดที่จะบริหารองค์การให้ประสบผลสำเร็จต่อองค์กรมากที่สุด

6) ปริสัณญตา (Knowing the Assembly, Knowing the Society) ความเป็นผู้รู้จักชุมชน คือรู้กริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะดำเนินการอย่างไร การบริหารจัดการจำเป็นต้องปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร และคู่แข่ง การสร้างสรรค์ หรือการประสานงานกับชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กร ก็คือเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เป็นการบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชน หรือสาธารณะชน จะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

7) บุคคลัณญตา (Knowing the individual, Knowing the different individuals) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรมตลอดถึงความรู้ในความสามารถของบุคคล และใช้มอบงานที่เหมาะสมให้กับการบริหารจัดการในการเรียนรู้บุคคลเปรียบเสมือนและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องมีการพัฒนา และบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถ และภักดีต่อองค์กร มีความสามัคคี สร้างความเป็นธรรม และเสมอภาคให้แก่ บุคลากรในองค์กร รวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะ การติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรี รวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน

การบริหารจัดการที่จะทำให้องค์กรเกิดความสันติสุขต้องอาศัยหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงาน โดยผู้บริหารและผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ต้องประกอบด้วยหลักสัปปุริสบัญญัติ 7 ประการ คือความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักผล ความเป็นผู้รู้จักตน ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ความเป็นผู้รู้จักกาล ความเป็นผู้รู้จักชุมชน ความเป็นผู้รู้จักบุคคล

หลักการบริหารนิยม 7 ประการ

สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือสมาชิกในองค์กรต้องทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขหรือครอบครัว จะอยู่กันอย่างมีความสุขได้สมาชิกในครอบครัวต้องให้ความสำคัญกันตั้งนั้นจึงต้องหมั่นมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันทั้งภายในครอบครัวและภายในองค์กรพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้หลักในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสามารถทำงานเป็นทีมได้ด้วยหลักการบริหารนิยม 7 ประการซึ่งเป็นธรรมะอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่รู้จักเสื่อมเป็นเหตุที่ตั้งแห่งความสามัคคีความเป็นปึกแผ่นแห่งครัวเรือนหมู่คณะและประเทศชาติอันประกอบด้วย

1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യการอยู่ร่วมกันการทำงานร่วมกันของคนในสังคมจะต้องมีการพบปะประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอเพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของคนในสังคมซึ่งความเจริญไม่เกิดความเสื่อมในทุกกรณี เช่นในครอบครัว พ่อแม่ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษากัน ลูกก็จะอบอุ่นปัญหา ลูกไปติดยาเสพติดก็จะไม่เกิดขึ้นในสถานที่ทำงานหัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงานทุกครั้งที่งานก็จะราบรื่นหากมีข้อผิดพลาดทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น

2) พร้อมเพียงกันประชุมเล็กประชุมและกระทำกิจที่ควรทำเพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งเดียวกันของหมู่คนที่รวมกันไม่กินแหนงแคลงใจกันจะทำงานอะไรก็สำเร็จได้เช่นในครอบครัวมีอะไรปรึกษารื้อกันก็ต้องอยู่พร้อม ๆ กัน เพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในสิ่งที่ทำลงไปด้วยความเต็มใจ

3) ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่เลิกสิ่งที่ยังบัญญัติไว้แล้ว เช่น บ้านเมืองจะสงบสุขได้ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิกระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตนหรือกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเรียบร้อยเรียบร้อยจะแต่งกายตามใจตนเองไม่ได้

4) เคารพนับถือผู้ใหญ่การเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ว่าเป็นสิ่งที่ดีเพราะผู้ใหญ่เกิดก่อนผ่านประสบการณ์มากกว่า ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำถ้าเราให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำสังคมก็จะไม่วุ่นวายเช่น ถ้าลูกเชื่อฟังพ่อแม่ก็จะเป็นคนดีได้เพราะไม่มีพ่อแม่คนไหนอยากให้ลูกตัวเองชั่ว

5) ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี สตรีถือว่าเป็นเพศแม่เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติให้การยกย่องปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแกถ้าสังคมใด ๆ ผู้หญิงถูกขูดคร่ำข่มขืนมาก ๆ ความเสื่อมก็จะเกิดกับสังคมนั้น

6) สักการะเคารพเจดีย์หมายถึงการให้ความเคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในศาสนาเพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน เช่น การเคารพพระปฐมเจดีย์

7) ให้การอารักขาคุ้มครองอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์คือการคุ้มครองบรรพชิตซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปเช่นการทำบุญด้วยปัจจัย 4 เป็นต้น

การบริหารจัดการที่จะทำให้องค์กรเกิดความสันติต้องอาศัยหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงาน โดยผู้บริหารและผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ต้องประกอบด้วยหลักอภิธานิยธรรม 7 ประการ คือ หมั่นพูดคุยกันปรึกษาหารือกันบ่อย ๆ เมื่อประชุมกันก็ควรเลิกประชุมให้พร้อมเพรียงกันไม่ตั้งกฎระเบียบที่นอกเหนือจากที่ได้ร่วมกันตั้งไว้แล้ว ต้องเชื่อฟังผู้มีประสบการณ์หรือผู้ใหญ่กว่าตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้น้อยหรือสุภาพสตรีในองค์กร มีความเคารพต่อองค์กรทั้งวัตถุและสถานที่ และสุดท้ายต้องรู้จักบำรุงรักษาผู้ทรงภูมิรู้และทรงความสามารถโดยจัดสรรสวัสดิการให้ตามสมควร

ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานต้นแบบของวัดในทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในกระบวนการศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาวัดโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมกิจกรรมของพุทธศาสนิกชนได้ดี และยังเป็นสถานที่ศึกษาแห่งความรู้ที่ร่วมมือกันในการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุ สามเณร และประชาชนโดยทั่วไป

2.7. ประวัติวัดนาคปรก

7.1. สภาพฐานะ

ลักษณะพื้นที่แต่เดิมเป็นสวน มีลำคลองไหลผ่านทั้งหน้าวัดหลังวัดการคมนาคม ในอดีตใช้เรือในการไปมาหาสู่กัน ปัจจุบันลำคลองบางส่วนได้ถูกถมทำเป็นถนนทางสัญจรของประชาชนที่อยู่ละแวกใกล้ วัด สภาพชุมชนปัจจุบันได้กลายเป็นตึกกรมบ้านช่อง เป็นชุมชนขนาดใหญ่

7.2. ที่ตั้งและอาณาเขตของวัด

ที่ตั้ง วัดนาคปรกมีฐานะเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่เลขที่ 342 ถนนเทอดไท 49 แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่ดินที่ตั้งวัดมี 12 ไร่ 1 งาน 42

ตารางวา โฉนดเลขที่ 25043 อาณาเขต ทิศเหนือติดกันคลองวัดนาคปรก ด้านทิศตะวันออกติดกับวัดนางชี ทิศใต้ติดกับคลองบางหัว และด้านทิศตะวันตกติดกับโรงเรียนวัดนาคปรก

7.3. ผู้สร้างวัด

ตามประวัติเล่าสืบกันว่า เมื่อสมัยอยุธยาตอนปลาย-กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 3-4) มีพ่อค้าเรือสำเภามาจากจีน ชื่อ พระบริบูรณ์นาคร (เจ้าสัวฟุก แซ่ตัน) เดินทางมาประกอบการค้าขายที่พระนคร ฝั่งธนบุรี ย่านตลาดพลู ได้ตั้งรกรากปักฐานเป็นครอบครัวกับภรรยาคนไทย เจ้าสัวฟุก เป็นผู้มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีฐานะดีพอที่จะก่อกุศลประโยชน์แก่คนอื่น จึงได้คิดริเริ่มก่อสร้างวัดขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม กิจกรรม และศาสนกิจทางพระพุทธศาสนา อีกประการหนึ่ง เพื่อเป็นการตอบแทนคุณชาวไทยที่ทำให้การค้าขายของตนเติบโตก้าวหน้า การก่อสร้างเริ่มแรกได้สร้างโบสถ์ขึ้นก่อน พร้อมกับเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นเครื่องบูชาของชาวจีนโบราณต่าง ๆ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ตนเอง และสร้างวิหารมีลักษณะทรงไทยเป็นอนุสรณ์แก่ภรรยา เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังลายไทยเล่าเรื่องราวการเสด็จลงจากดาวดึงส์ และเรื่องราวการชนะมารของพระพุทธเจ้า ครั้นแล้วได้อัญเชิญพระพุทธรูปปางมารวิชัยมาจากเมืองสุโขทัย มาประดิษฐานไว้ในวิหารพระประธานองค์ประดิษฐานที่วิหารนั้นมีพญานาค 7 เศียรแผ่พังพาน เป็นรูปปูนปั้น องค์พระเป็นพระปางมารวิชัยสัมฤทธิ์ ชาวบ้านจึงได้เรียกว่า “วัดนาคปรก” ตามลักษณะพระพุทธรูปที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ของวัดนี้

การพระราชทานวิสุงคามสีมา เข้าใจว่าได้รับพระราชทานมาแต่เดิมประมาณ พ.ศ. 2291 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 48.60 เมตร ยาว 50.70 เมตร

2.8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูวิสุทธาจารย์นันทคุณ (ครุฑธา) (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี โดยภาพอยู่ระดับมาก โดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้งด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสังเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน อยู่ในระดับมากทุกด้าน จากผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ พบปัญหาดังนี้ 1. ปัญหาเรื่องการขาดทรัพยากรของวัด บุคลากรที่ทำงานในการปฏิบัติหน้าที่ด้านต่าง ๆ ทั้ง 6 ด้าน นั้นมีข้อจำกัดเพราะวัดพื้นกว้างขวางมาก ตลอดจนบริหารจัดการวัดยังผูกขาดอยู่กับเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว ทำให้การควบคุมดูแลได้ไม่ทั่วถึง ข้อเสนอแนะให้เพิ่มทรัพยากรบุคลากรที่สำคัญและมีคุณภาพ

พระครูวิสุทธาจารย์นันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร) (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ ในยุคสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ผู้บริหารคณะสงฆ์ย่อมมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมการบริหาร/การปกครองไปพร้อมกับความเจริญ และมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับระเบียบต่าง ๆ มาเกี่ยวกุศลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการบริหาร/การปกครองวัดมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสังเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการมีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิด

และวิธีการในการบริหารจัดการวัด ซึ่งว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้นผู้ที่จะเป็นผู้นำในการบริหาร/ปกครองวัดและคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ ความเสียสละ และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนเป็นผู้ที่เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตรข้อปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม และที่สำคัญจะต้องเป็นแกนหลักของการบริหาร/ปกครองอยู่เสมอ วัดในซึ่งเป็นฐานรากอันสำคัญของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาก็จะเกิดความมั่นคง นั้นย่อมส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคง

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร) (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

วิชญ์ หยกจินดา (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก โดยด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีส่วนร่วมในระดับมาก เป็นอันดับแรก รองลงมาด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีส่วนร่วมในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในระดับมาก และสุดท้ายด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

กนกวรรณ ใจเที่ยงตรง (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษา พระครูปลัดสมพร ฐานธมโม พบว่า พระครูปลัดสมพร ฐานธมโม ได้เสนอแนวความคิดการพัฒนาชุมชนจากประสบการณ์ การเรียนรู้และปัญหาที่พบในชุมชน โดยการนำทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการพัฒนา ท่านมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนทั้งการพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และบทบาทการพัฒนาทางการศึกษา โดยผ่านโครงการและกิจกรรมทั้ง 5 โครงการหลัก ผลของการพัฒนาพบว่า ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามลำดับขั้นตอน มีความความรักหวงแหนและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ประเพณี และวัฒนธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผู้วิจัยได้ศึกษาค้นหาเกี่ยวกับรูปแบบ การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นต้นแบบของวัด ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแนวทางในการเติมเต็มงานวิจัยเรื่อง การให้ความหมายที่มาจากความหมายรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา :วัดนาครปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ให้มีเนื้อหาการวิจัยมีคุณภาพ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวัดให้มีความสมบูรณ์ เป็นแหล่งเรียนรู้ และสถานที่ปฏิบัติธรรมต่อไป

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องการให้ความหมายที่มาของความหมายรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีการวิจัยที่ใช้ในการสร้างความรู้ในการวิจัย คือ วิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก grounded theory ของพิททักซ์ ศิริวงค์ (2547) ได้อธิบายทฤษฎีฐานรากไว้ว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีแนวคิดหลักว่า การศึกษาเพื่อการเรียนรู้และที่ความเข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมของมนุษย์และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ จำเป็นที่ต้องเข้าใจในกระบวนการที่บุคคลได้สร้างความหมายในสิ่งต่าง ๆ ตามโลกทัศน์ของตนเอง ดังนั้นการศึกษการให้ความหมายที่มาของความหมายรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นวิธีวิทยา รูปแบบหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีแนวคิดหลักว่า การศึกษาความหมายที่มา และการพัฒนาวัดที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1. การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ วัดนาครปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีหลักการที่สำคัญของการเลือกพื้นที่ศึกษาคือพื้นที่ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้ เพราะว่าเป็นสถานที่เหมาะสมแก่การศึกษาพื้นที่และพัฒนาวัดให้เป็นวัดตัวอย่างตามแบบรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา

3.2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยประกอบด้วย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดนาครปรก จำนวน 20 รูป/คน ดังนี้ พระภิกษุ สามเณร จำนวน 5 รูป ผู้นำชุมชน/คนในชุมชน จำนวน 5 คน ผู้แสวงบุญ จำนวน 5 คน และส่วนงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัด จำนวน 5 คน และเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์และเชื่อถือได้ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสังเกตภาคสนามอย่างจริงจังและใช้ข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูลแตกต่างกัน ผู้วิจัยเป็นผู้ศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์ระดับเจาะลึกด้วยตนเอง โดยใช้เครื่องมือบันทึก วิดีโอ ในการสัมภาษณ์แล้วนำถอดข้อความอย่างละเอียดเพื่อจัดข้อความให้เป็นแบบแผนและนำมาวิเคราะห์เป็นระบบโครงสร้างต่อไป

3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่สำคัญเพื่อช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วนต้องตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

3.3.1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก หรือคำถามในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้คำถามสัมภาษณ์แบบปลายเปิดโดยผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบคำถามได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เท่าที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการ โดยแนวคำถามที่ผู้วิจัยถามคือ เรื่องการให้ความหมายของที่มาารูปแบบและการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา และประเด็นคำถามจะต้องมีความครอบคลุมในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

3.3.2. เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกข้อมูลเสียงผู้สัมภาษณ์จากการสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แล้วนำมาถอดข้อความเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.3.3. สมุดบันทึกข้อมูลในภาคสนาม ใช้บันทึกชื่อผู้ให้ข้อมูล สถานที่ทำงาน เพศ อายุ ที่อยู่ เพื่อใช้ในการอ้างอิงและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อไป

3.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

3.4.1. การวางแผนเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้วางแผนเก็บข้อมูลในพื้นที่โดยได้กำหนดวันเวลา ในการกำหนดแผนลงพื้นที่เพื่อไปเก็บข้อมูลให้มีความเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการเก็บรวบรวมการวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลา 2 เดือน เป็นระยะเวลาในการเก็บข้อมูลให้ได้ผลตามที่ต้องการ หรือมีความครอบคลุมตามวิธีการวิจัยการเก็บข้อมูลของวิธีวิทยา

3.4.2. ศึกษาข้อมูลในระดับปฐมภูมิโดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี บทความ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัย เพื่อทำให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดในรูปแบบรมณีสถาน ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความหมายของที่มาความหมายรูปแบบและพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน อย่างเด่นชัดและบทความวิเคราะห์ในแนวคิดบทความวิชาการ ทำให้ผู้วิจัยนำความรู้ความเข้าใจไปตั้งคำถามในการสัมภาษณ์ และเป้าหมายในสังเกตผู้ตอบคำถามได้อย่างชัดเจน

3.4.3. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ กล่าวคือการสัมภาษณ์เชิงลึกและข้อคำถามแบบปลายเปิด ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบคำถามได้อย่างไม่มีข้อจำกัด โดยการสัมภาษณ์จะดำเนินต่อไปเรื่อยๆ โดยผู้วิจัยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกดังนี้

1. สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดนาครปรก ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาครปรก
2. สัมภาษณ์เจ้าคณะปกครองทางคณะสงฆ์
3. สัมภาษณ์คนในชุมชน พูดคุยกับผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน และชาวบ้านในชุมชน
4. สัมภาษณ์ผู้ที่มาแสวงบุญในวัดนาครปรก
5. สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ส่วนงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

3.4.4. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นั้นมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลว่าข้อมูลที่มา นั้นมีน้ำหนักและความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด โดยอาศัยวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการตรวจสอบ ดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล คือ ผู้วิจัยตรวจสอบแหล่งข้อมูลทางเวลาและบุคคล ตรวจสอบแหล่งบุคคลโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ให้ข้อมูลเชิงลึก ว่าข้อมูลต่างกันหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี จะเน้นการตรวจสอบเอกสาร บทความ และตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นั้นมีความหมายเหมือนกันอย่างน้อยเพียงใด ถ้ามีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นมีความถูกต้องสมบูรณ์

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกต และสนทนากลุ่ม กับผู้ให้สัมภาษณ์พิจารณาร่วมกัน ผู้วิจัยสัมภาษณ์พระภิกษุ สามเณร คนในชุมชน ผู้แสวงบุญ และส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยต้องสังเกตพฤติกรรมระหว่างการสัมภาษณ์ว่ามีลักษณะที่สอดคล้องกับข้อมูลที่สัมภาษณ์อย่างไร นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เดี่ยวมาสรุปโดยการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้นั้นมีน้ำหนักความน่าเชื่อถืออย่างน้อยเพียงใด

3.4.5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การลงรหัสข้อมูล เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์คนแรกเสร็จสิ้น ผู้วิจัยนำมาลงรหัสเพื่อไม่ได้ปะปนกันเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกมีหลายคน

2. การหาแก่นของรหัส เป็นการกำหนดหลักจากหมวดใดหมวดหนึ่งพร้อมกับการพิจารณาความสัมพันธ์

3. การพิมพ์บทสัมภาษณ์ ผู้วิจัยถอดเทปบทสัมภาษณ์ของคนแรกแบบคำต่อคำ และนำมาพิมพ์เป็นบทสัมภาษณ์ให้ครบทุกคน โดยพิมพ์ตามนักวิจัยคุณภาพส่วนใหญ่ปฏิบัติ หลังจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเขียนงานวิจัยต่อไป

4. รวบรวมข้อมูลและสรุปผลงานวิจัย ผู้วิจัยเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการเก็บภาคสนาม จัดกลุ่มคำตอบที่มีลักษณะใกล้เคียงกันมารวบรวมข้อมูลกันให้เหลือเป็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับจุดประสงค์งานวิจัย และสรุปผลงานวิจัยเพื่อนำไปพัฒนาเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีในการนำเสนอรูปแบบของการให้ความหมายที่มาจากความหมายของรูปแบบและพัฒนาไว้ให้เป็นกรณีศึกษาไว้ด้นาคปรกต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษา การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา :วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการลงในพื้นที่ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับเชิงลึก การจดบันทึก และการวิเคราะห์เอกสาร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ นำมาวิเคราะห์และตีความอธิบาย ดังนี้

1. การให้ความหมายของคำว่า “รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา” ว่ามีความหมายว่าอย่างไร ทำไมจึงคิดเช่นนั้น อะไรเป็นเหตุจูงใจให้ท่านเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดนาคปรก และการพัฒนาวัดนาคปรกให้เป็นรมณีสถานมีความสำคัญหรือไม่อย่างไร

2. กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน ตั้งแต่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางวัดนาคปรก ปัญหาอุปสรรคและประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ในการพัฒนาวัดนาคปรกให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา

3. การพัฒนาวัดนาคปรกตามหลักสัปปายะ 7 ให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างไร มีแนวทางการพัฒนาอย่างไรตามคิดของท่าน และสามารถที่จะเป็นต้นแบบของวัดในทางพระพุทธศาสนาต่อไป

4.1. การให้ความหมายของคำว่า “รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา”

จากการเก็บข้อมูลเชิงสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดนาคปรก ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการให้ความหมายของคำว่า รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้เริ่มสัมภาษณ์ด้วยการสอบถามถึงข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดนาคปรก การทำงานจิตอาสา การทำงานภายในวัด การศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้วิจัย ในการสอบถามข้อมูลที่เป็นความจริงมีความสมบูรณ์ด้านเนื้อหา ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้ที่ให้ข้อมูลในการพัฒนาวัดนาคปรกได้ให้ความหมายว่า “กระบวนการพัฒนาวัดนาคปรก” มีหลากหลายแนวคิดที่สะท้อนถึงรูปแบบการพัฒนาวัดนาคปรกให้เป็นรมณีสถาน ตามตำแหน่งหน้าที่ได้รับ ความผูกพันกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และพื้นฐานในการพัฒนาวัดนาคปรกต่อไป โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสรุป การให้ความหมายของคำว่า รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดนาคปรก จำนวน 3 ความหมายดังนี้

1.1. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา คือ การเข้ามาทำคุณประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา

ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นวัดตัวอย่างในทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากการให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมองว่าเป็นสิ่งที่ควรทำความเข้าใจกับรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนและเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัด ช่วยงานวัด การพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานนั้นทุกคนจะต้องมีส่วนในการพัฒนาวัดตามหลักพุทธบริษัททั้ง 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา มีส่วนช่วยพัฒนาวัดย่อมเกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาทั้งด้านกิจกรรมของวัด การมีจิตอาสา และการบำรุงพระพุทธศาสนาสืบไป

รมณีสถาน หมายถึง เป็นสถานที่ที่สงบร่มเย็น อยู่แล้วมีความสบายกาย สบายใจ เจริญหู เจริญตา รู้สึกปลอดภัยทุกเวลาที่อยู่ในสถานที่นี้ เพราะว่าวัดควรให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและความสบายใจของผู้ที่เข้ามาใช้บริการในวัด รู้ว่าเป็นวัดของตนเอง สามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลและเป็นมิตรกับทุกคน ทั้งนี้การเป็นพระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัดนาคปรกให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของวัดพร้อมทั้งมีตำแหน่งหน้าที่ในบางกิจกรรม (พระรังสฤษฎ์ ฐิตปณฺโญ 2562)

รมณีสถาน หมายถึง เป็นสถานที่ที่ให้ความรื่นรมย์ สร้างความสุขใจ เป็นรูปแบบและแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาวัด เพื่อให้วัดเป็นสถานที่ที่สร้างความรื่นรมย์ และสร้างความสุข ด้วยการจัดตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด ให้สามารถสร้างความสุขเป็นเบื้องต้นให้กับผู้มาวัดนาคปรก (พระพิระภูมิ อดตานุรักษ์, 2562)

รมณีสถาน หมายถึง สถานที่ที่ไม่จำเป็นต้องเป็นอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง ที่เป็นที่น่าสนใจ ต้องตา ต้องใจ ให้ไปอยู่หรือทำกิจกรรม โดยกิจกรรมดังกล่าวอาจทำเพียงลำพังหรือเป็นกลุ่มก็ได้และดำเนินกิจกรรมด้วยวัตถุประสงค์ที่เพื่อความสงบหรือเพื่อความเพลิดเพลิน บันเทิง ต้องจัดให้มีการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน “บวร” กล่าวคือ

- มีแบบการจัดการงานที่ชัดเจน เช่น ขั้นตอนการปฏิบัติ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันสำคัญทางของวัด

- มีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกัน โดยเปิดเผย ชัดเจน ล่วงหน้าพอสมควร

- มีผู้รับผิดชอบตอบชี้แจงได้ทันทีไม่ผลึก ไม่ทราบ

ทำให้รู้สึกว่าการที่เราได้ทำบุญที่อื่นไกลบ้านมามากแล้ว ลองหันมาบุญกับวัดข้างบ้านของตนเอง ทั้งยังมีส่วนในการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนา (พัชรี วรินทร์านนท์, 2562)

ดังนั้นการมีส่วนร่วมพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา จึงมีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนที่จะได้ทำหน้าที่ในการดูแลพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำ

สอนทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดรูปแบบในการพัฒนาวัดตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ลักษณะทางสังคม การเดินทางมีสภาพแวดล้อมต่อสภาวะที่เกื้อหนุน สถานที่ หรือบุคคล ซึ่งเป็นที่สบาย หรือเอื้ออำนวย โดยเฉพาะที่จะช่วยเกื้อหนุนการบำเพ็ญศีล สมาธิ และปัญญา

“ผู้อยู่อาศัย มีอหยาศัยดี อดทน งดงาม ยิ้มแย้ม เข้าใจ หลักการพื้นฐานของผู้เข้ามาวัด เพราะวัดต้องอาศัยญาติธรรม กัลยาณมิตรร่วมใจพัฒนาไปพร้อมกัน กล่าวคือ บุคคล ภาพลักษณ์ สถานที่ บุคคล คือ เจ้าอาวาส มีอหยาศัยดี พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ ภาพลักษณ์ คือ ด้านพิธีกรรม ด้านกิจกรรมที่เอื้อเพื่อ ดูแล ใส่ใจ สถานที่ คือ สว่าง สงบ ร่มรื่น ทุกอย่างเอื้อไปในทางชักจูงจิตใจให้ร่วมกิจกรรม” (พระประวัติ ปวตฺโต, 2562)

แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน รูปแบบควรเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน เช่น ควรทำให้เป็นที่น่าสนใจ ดึงดูดใจ นอกเหนือจากการมาทำบุญ เช่น จัดสถานที่ให้สะอาดตา ร่มรื่น มีมุนั่งฟังเสียงพระสวดมนต์ มีกิจกรรมวัดและชุมชนได้ทำร่วมกัน วัดมีกิจกรรมที่น่าสนใจ และจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ (ประไพ ยอดประสิทธิ์, 2562)

ต้องสอดคล้องกับสถานที่นั้นที่มีอยู่แล้ว หรือคิดค้นขึ้นมาใหม่อาจจะมีการขัดกับสิ่งที่มีอยู่แล้วบ้าง แต่ก็ไม่มากนัก เนื่องจากความอยากเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น เหมาะสมขึ้น สวยงามขึ้น (ธนวัฒน์ สืบมาวัฒนกุล, 2562)

1.2. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดที่จัดขึ้น

การส่งเสริมสนับสนุน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับทางวัดที่จัดขึ้น ถือว่าเป็นจิตอาสาในการช่วยเหลือกิจกรรมของวัดในหน้าที่ขาดทั้งนี้ยังมีความสามารถที่มีความตั้งใจของแต่ละบุคคลในการเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมร่วมกับทางวัดตามความถนัดของพุทธศาสนิกชนชาวพุทธ ที่มีความสามารถในการช่วยเหลือในแต่ละด้าน ก็เข้ามาช่วยเหลือกัน เช่น งานด้านเอกสาร ด้านบัญชี ด้านเทคโนโลยี รวมถึงด้านการบริการสังคม คือ ช่วยในการอำนวยความสะดวกให้เข้าบูชาเครื่องสักการะพระพุทธรูป หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ช่วยในการบริการในด้านต่าง ๆ ตามความต้องการภายในวัด เป็นต้น

การออกแบบวางแผนในการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ มีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย หลากหลายตรงกับความสนใจและเป็นความชื่นชอบส่วนบุคคล (พระวรเทพ สัตตธรรมกุล)

สวยงามเป็นธรรมชาติ สะอาด สงบ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนมีกิจกรรมร่วมสมัย โดยประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับกิจกรรมตามแนวทางพุทธศาสนา ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ได้มีโอกาสทำงานมีโอกาสได้เผยแพร่ธรรมะ มีโอกาสให้ในสิ่งที่ให้ได้ มีความสุขที่ได้ให้ ภูมิใจที่มีคุณค่า และสถานที่ให้ความบันเทิงรื่นรมย์ทางใจ (พระขุนทอง มนนาโค, 2562)

เป็นสถานที่ที่มีความร่มรื่น สะอาด ไม้ร่มรื่น อยู่แล้วมีความสุข สงบ สถานที่ผ่อนคลายได้ กำหนดการงานให้มีความชัดเจน ต้องการให้วัดเป็นเช่นไร ฝ่ายบริหารกำหนดผู้รับผิดชอบงบประมาณ ดำเนินการในส่วนที่บำรุงรักษา โรงเรียนใช้สถานที่วัดจัดการเรียนการสอน ทางวัดให้การช่วยเหลือโรงเรียนทุกรูปแบบ (กรชนก เนตรโอการักษ์, 2562)

พุทธศาสนิกชนมีส่วนในการเป็นจิตอาสาในการเข้ามาช่วยงานวัดในช่วงที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดตามคำแนะนำกับพระอาจารย์ ผู้บริหาร และญาติโยมที่เดินทางมากราบไหว้สักการบูชา และปฏิบัติธรรม ตลอดทั้งได้เข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในการเป็นจิตอาสาในการช่วยงานกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่อไป

หน้าที่การงาน การเผยแพร่ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ เนื่องจากเป็นสถานที่เข้าไปเกิดความสุข ความสงบทางกาย วาจา ใจ ปราศจากสิ่งชั่วร้ายให้เกิดอารมณ์ที่เศร้าหมอง (พระมหาจรรย์ กุศลจิตโต, 2562)

มีโอกาสในการร่วมสร้างสรรค์พัฒนาวัด เด็กและเยาวชน สู้สังคมที่ดีได้ร่วมบุญ และได้รับการสนับสนุนจากพระอาจารย์ในวัดเป็นอย่างดี ทั้งวัดนาคปรกยังเป็นสถานที่อันรื่นรมย์เงียบสงบ เบิกบานใจ มีความสุข (วิบูลย์ คงดี, 2562)

เป็นคุณครูโรงเรียนวัดนาคปรก เมื่อมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จะนำนักเรียนเข้ามาร่วม เช่น เวียนเทียน สอนนักเรียน แทนเทียน เป็นต้น ทั้งนี้การปรับปรุงพัฒนา ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ภายในวัด บริเวณวัดสงบ ร่มรื่น มีภาชนะรองรับขยะมูลฝอย มีบริเวณปลูกดอกไม้ ไม้ประดับ เพื่อความร่มรื่นสวยงาม (วันทนี ยอดยิ่ง, 2562)

การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำพานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง แทนเทียน เป็นต้น การพัฒนาสถานที่สาธารณะ ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและปรับภูมิทัศน์ภายในวัด มีบริเวณปลูกต้นไม้ มีสวนหย่อมเล็ก ๆ เพื่อความร่มรื่น สวยงาม (สกุลธิดา การปลูก, 2562)

1.3. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา คือ การเข้ามาเพื่อมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและแนวทางการพัฒนาวัดนาคปรก

การเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและแนวทางการพัฒนาวัดนาคปรก ตามสมควรแก่โอกาสและเวลา เนื่องจากวัดนาคปรกมีอาคารสถานที่มากมาย หากพื้นที่วัดมีปัญหาในด้านสภาพแวดล้อมรอบข้างวัด ไม่เอื้ออำนวยความสะดวกและ ไม่มีความเหมาะสมในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน หมายถึง ขาดงบประมาณในการสร้าง ไม่มีแผนผังในการสร้าง และขาดบุคลากรดูแลแบบยั่งยืน การวางแผนแม่บทเพื่อที่จะจัดทำระบบนิเวศน์ จัดภูมิทัศน์ภายในวัด และคำนึงถึงความเหมาะสม (พระ NGHEN VIET NHAN, 2562)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน หมายถึง นโยบายของวัดที่เปลี่ยนไปตามผู้บริหารหรือเจ้าอาวาสของวัดที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การให้ความร่วมมือของพระสงฆ์ในวัดที่แตกต่างด้านอายุ การศึกษา และความรู้สึกค่านิยมแบบดั้งเดิมของคนไทยในสมัยโบราณ ที่ไม่ต้องการให้วัดเหมือนสถานที่ท่องเที่ยว (พระรังสฤษดิ์ ฐิตปัญโญ, 2562)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน หมายถึง การเงิน บุคลากร และพื้นที่ในการพัฒนาให้วัดเป็นสถานที่น่าอยู่ บรรยากาศดี สะอาด ร่มรื่น (ธัญวรัตน์ ดาษฎาจันทร์, 2562)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน หมายถึง ขนาดของพื้นที่งบประมาณในการบริหารจัดการ รวมถึงขยะตามจุดที่มีบุคคลเข้า-ออกบ่อย ทำความสะอาดอยู่เสมอ มีสวนเล็กไว้นั่งพักผ่อน (โชติมา หอมยิ่ง, 2562)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน หมายถึง ความร่วมมือของทุกฝ่าย พระสงฆ์ บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พุทธศาสนิกชนรวมทั้งสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ เวลา และการมีจิตอาสา (ประไพ ยอดประสิทธิ์, 2562)

แนวทางการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำคัญตามบริบทของวัดตามหลักทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากพื้นที่วัดนาคปรกมีสภาพแวดล้อมที่มีความร่มรื่นร่มเย็น เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พุทธศาสนิกชนเดินทางมายังวัดนาคปรก การเลือกวัดเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น ก่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานต่อไป ดังนี้

แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน หมายถึง จัดสรรให้เข้าธรรมชาติ ต้นไม้ สิ่งก่อสร้าง สอดคล้องกับธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ ภูมิศาสตร์ของชุมชน ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม (พระมหาจำรูญ กุสลจิตโต, 2562)

แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน หมายถึง ควรได้รับการร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะพระที่อยู่ภายในวัด ควรเป็นผู้นำในการพัฒนาเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ก่อน แล้วค่อยขยายไปสู่ส่วนรวม คือ พัฒนาให้ทุกที่ที่น่าอยู่ตามลำดับ และบุคคลผู้ที่อยู่อาศัยภายในวัด ต้องเริ่มที่ตนเองเสียก่อนแล้วทุกอย่างก็จะเริ่มสวยงามน่าอยู่ (กิตติศักดิ์ แก้งทอง, 2562)

แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน หมายถึง แนวทางการพัฒนาควรเป็นไปใน ทิศทางที่สอดคล้องกัน เช่น ควรทำให้เป็นที่น่าสนใจ ดึงดูดใจ นอกเหนือจากการมาทำบุญ เช่น จั ดสถานที่ให้สะอาดตา รมรื่น มีมุมนั่งฟังเสียงพระสวดมนต์ มีกิจกรรมวัดและชุมชนได้ทำ ร่วมกัน (ประไพ ยอดประสิทธิ์, 2562)

4.2. แนวคิดเกี่ยวกับ “กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน”

จากการสัมภาษณ์ของพุทธศาสนิกชนในการมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมวัดนาคปรก มีจิตอาสา และพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาทำบุญที่วัดนาคปรก ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดนาคปรก บทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาคปรก และความคาดหวังในภาพลักษณ์หรือมุมมองที่จะเกิดขึ้น ผู้วิจัยได้เริ่มทำการสัมภาษณ์จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดนาคปรก พบว่า การเข้ามาช่วยงานและร่วมจัดกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาวัดนาคปรก เป็นการตัดสินใจที่มีประโยชน์มีความสำคัญในต่อจิตใจ จากการสังเกตได้จากทัศนคติ ความเชื่อ และความมีจิตอาสาในการช่วยเหลืองานพระพุทธศาสนา เพราะว่าทำให้เราได้มีจิตที่เสียสละ เป็นบุญกุศล ซึ่งในปัจจุบันนี้ในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอีกหนึ่งในการช่วยพัฒนาค้ำจุนพระพุทธศาสนา และก่อให้เกิดความคาดหวังในภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นกับมุมมองเกี่ยวกับวัดใหม่ๆ ซึ่งสามารถที่จะแบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาคปรก จำนวน 3 ด้าน ดังนี้

2.1. กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด

เป็นการให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนมองว่า เป็นสิ่งที่ควรที่จะมีจิตอาสาในการเข้ามามีส่วนช่วยส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาภายในวัดที่จัดขึ้น ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน วัดในทางพระพุทธศาสนาไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่งแต่ล้วนเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นแหล่งการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนาตามหลักคำสอน เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ช่วยกิจกรรมภายในวัด การปฏิบัติธรรม เจริญจิตภาวนารวมถึงการฝึกอบรมจิตใจด้านศีล สมาธิ ปัญญา หากทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดค้ำจุนเกื้อกูลพระพุทธศาสนาย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ทั้ง 2 ทาง กล่าวคือ ทางการดำรงอยู่ได้ของพระพุทธศาสนาและการทำหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่สมบูรณ์ ดังที่

การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด เพราะว่า เป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและทางวัดนาคปรก ในฐานะที่เป็นชาวพุทธ และเป็นผู้บริหารในสถานศึกษา จึงต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ได้มีความสมบูรณ์ (กรชนก เนตรโอการักษ์, 2562)

การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด คือ การเริ่มต้นจากการมาเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตั้งแต่ปฐมวัยสืบเนื่องมาจนมัธยมศึกษา พอเข้ามาวิทยาลัยก็มาเป็นจิตอาสาสอนหนังสือรุ่นน้อง (ประไพ ยอดประสิทธิ์, 2562)

การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด เพราะว่าอาศัยวัดเป็นสถานที่ฝึกการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การศึกษา การทำงาน เป็นต้น ทั้งยังเป็นสถานที่ส่วนหนึ่งที่ได้ทำหน้าที่ให้มีความสมบูรณ์ ในด้านการมีจิตอาสาช่วยงานพระพุทธศาสนาอีกด้วย (ธนวัฒน์ สืบมาวัฒนกุล, 2562)

จากพื้นฐานในการเข้ามีส่วนร่วมในการช่วยงานกิจกรรมภายในวัดนาคปรก มีพื้นฐานมาจากได้รับทุนการศึกษาจากวัด มีบ้านพักใกล้วัด มีความคุ้นเคยกับวัดเป็นอย่างดี และพื้นฐานของครอบครัวที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมสำคัญในการทำให้เกิดการปลูกฝังจิตอาสาในการตัดสินใจเข้ามาช่วยงานวัดนาคปรก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองที่มีต่อวัดที่อยู่ใกล้ที่อยู่อาศัย มีสภาพแวดล้อมที่ดีเปลี่ยนแปลงไปด้วย

การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด กล่าวคือ ไม่มีภาระที่จำเป็นต้องดำเนินการอีกแล้ว กิจกรรมทุกวัดจะต้องมีความสอดคล้องกับทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหัวใจหลักของพุทธศาสนิกชน จึงได้หันกลับมาช่วยกิจกรรมภายในวัดนาคปรก (พัชรี วณิชานนท์, 2562)

การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด การที่ได้รู้จักกับพระอาจารย์ภายในวัด และมีความรักในศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการสอนเด็ก ๆ และให้ความรู้เด็ก ๆ (กิตติศักดิ์ แก้งทอง, 2562)

การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด ได้รับความอนุเคราะห์มาช่วยสอนนักเรียนศพอ.วัดนาคปรก มีจิตอาสาทำกิจกรรมทางวัด ตามเวลาและโอกาสที่มีอย่างต่อเนื่อง (วิบูลย์ คงดี, 2562)

2.2. กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ การมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาครปรก

การที่พุทธศาสนิกชนเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุน และเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ภายในวัด ก่อให้เกิดความสำคัญในกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทั้งยังเป็นการพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากพุทธศาสนิกชนในแต่ละคนย่อมมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันออกไปตามความถนัดของตนเอง อันจะเป็นแนวทางที่ดีของวัดที่จะมีบุคคลที่มีความรู้เฉพาะด้านเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเรียบร้อย

การมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาครปรก การนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา การบรรพชา สามเณร การฟังเทศน์มหาชาติ การสอบธรรมศึกษา และในการทำหน้าที่คุณครูได้นำนักเรียนที่มีจิตอาสาสามารถร่วมกันทำความสะอาดวัดนาครปรกเป็นประจำ (วันทนี ยอดยิ่ง, 2562)

การมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาครปรกจุดเริ่มต้นคือการมีเจอยากที่จะไปช่วยทำ ทั้งยังได้ชักชวนเพื่อนๆ พี่ๆ คณะครู และนักเรียนที่มีจิตอาสาไปช่วยกันทำความสะอาดวัดไป ทำกิจกรรมที่วัดจัดขึ้น (โชติมา หอมยิ่ง, 2562)

การมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาครปรก คือการได้ช่วยรักษาความสะอาดให้รั่มรื่น สะอาดตาเช่นเดิม และสนับสนุนกิจกรรมของวัดนาครปรก (ประไพ ยอดประสิทธิ์, 2562)

การมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาครปรก คือ สนับสนุนในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยกำลังกาย ปัจจัยคือเงิน สิ่งของตามอัธยาศัย และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาวัดให้มีความเจริญงอกงามดำรงพระพุทธศาสนา (ธัญวรัตน์ ดาษฎาจันทร์, 2562)

จากพุทธศาสนิกชนที่มีบทบาทในการช่วยกิจกรรมภายในวัด ทั้งยังได้เห็นความสำคัญในการเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมภายในวัด ยังมีพระภิกษุสามเณรผู้ทำหน้าที่ในการช่วยกิจกรรม ถือว่าทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้ให้ความรู้ สอนธรรมะ เป็นที่ปรึกษา รวมถึงเป็นผู้นำญาติโยมจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วย และ ทำหน้าที่ในการแบ่งปัน เสียสละ เพื่อปลูกฝังสิ่งที่ดีให้กับพุทธศาสนิกชนที่ได้เดินทางมากราบไหว้บูชาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และท่องเที่ยวภายในวัดนาครปรกได้รับทั้งประโยชน์ ทั้งความรู้ และปัญญา

การมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาครปรก คือ แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ในการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์เพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาได้รับสิ่งดี ๆ จากการร่วมกิจกรรมกับทางวัดนาครปรก (พระวรเทพ สัตตธรรมกุล, 2562)

การมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาครปรก คือ สร้างภาพลักษณ์ของวัด ที่จัดกิจกรรมเสมอมาเป็นการว่า พัฒนาศักยภาพตนเอง เพื่อช่วยบรรยาย ชักชวน กระจายข่าวขอความร่วมมือ ช่วยเหลือในกิจกรรมวัด ให้เป็นระบบระเบียบ รวดเร็วดีงาม พร้อมเพื่อกิจกรรม (พระประวัติ ปวตฺโต, 2562)

การมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาครปรก คือ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ รวมถึงแสดงความคิดเห็น ร่วมกิจกรรม (พระขุนทอง มนนาโก, 2562)

การมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาครปรก เพราะเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์และสังคมคุณค่าให้กับตัวเอง และผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมให้ความสำคัญในการดูแลเอาใจใส่ในทุกกิจกรรมของวัด และมีความพร้อมที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวัด (พระรังสฤษฎ์ จิตปญโญ, 2562)

การมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาครปรก คืออยากให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดรักษาสมณสาธูป ช่วยกันพัฒนาวัด ให้ความรู้ทางธรรมแก่ญาติโยม (พระ NGHEN VIET NHAN, 2562)

2.3. กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ความคาดหวังในภาพลักษณ์ของวัดนาครปรก

การที่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาวัดนาครปรกให้เป็นวัดที่รับศรัทธาพุทธศาสนิกชนได้เป็นจำนวนมาก พบว่า จะต้องเริ่มจากการแสดงภาพลักษณ์ของวัดนาครปรก ในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาภายในวัด เพื่อให้ได้รับการปลูกฝังแต่สิ่งดี ๆ สร้างภาพลักษณ์ภายในวัดให้เป็นสถานที่พร้อมทั้งในด้านการจัดกิจกรรม ด้านการปฏิบัติ ด้านสัปปายะต่าง ๆ การเดินทาง การประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์หรือมุมมองที่ดี

ความคาดหวังในภาพลักษณ์ของวัดนาครปรก คือ การมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นแนวคิด และวิธีการดำเนินการพัฒนาและส่วนอื่น เพื่อให้โครงการดำเนินต่อไปได้ตามความสามารถ และความเหมาะสม และมีความคาดหวังให้เป็นรมณีสถานของวัดเป็นจุดเริ่มต้นในการเปิดประตูใจของญาติธรรม และทุกคนที่ต้องการธรรมะเพื่อบำบัดรักษาเยียวยา ในลำดับที่ลึกซึ้งต่อไป (พระพีระภูมิ อดิตานุกรชิ, 2562)

ความคาดหวังในภาพลักษณ์ของวัดนาครปรก คือ มีคณะสงฆ์ที่ดี มีการจัดตั้งสถานที่ต่างๆ ได้มาตรฐาน และการที่ได้ช่วยกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทำบุญตามกำลังศรัทธา (ครูบุญชนก มั่นคง, 2562)

ความคาดหวังในภาพลักษณ์ของวัดนาคปรก คือ มีสถานที่ สะอาด ร่มรื่น มีที่นั่งเพียงพอต่อการบริการแก่ประชาชนที่เข้ามา มีความชัดเจนในกิจกรรมที่ชัดเจน ส่วนการจอดรถของวัดมีเพียงพอ (กรชนก เนตรโอการักษ์, 2562)

ความคาดหวังในภาพลักษณ์ของวัดนาคปรก คือ ให้วัดเป็นรมณีสถาน เป็นที่พึ่งทางจิตใจของสังคมทั้งด้านสถานที่ เวลาเข้าวัดเกิดความสุขใจ (พระมหาจรรย์ กุสลจิตโต, 2562)

สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในการพัฒนาวัดนาคปรกนั้น จะมีจุดเริ่มต้นที่พร้อมไปด้วยสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจพุทธศาสนิกชนภายในวัดเป็นทุนเดิมอยู่ ทำให้วัดมีความสำคัญในการถูกเลือกเข้ามาวัดเพื่อมาร่วมกิจกรรมภายในวัดที่ทางวัดได้จัดขึ้น หากภาพลักษณ์ที่เป็นจุดสำคัญของวัดไม่ดีพออาจจะก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้ในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาภายในวัด

ความคาดหวังในภาพลักษณ์ของวัดนาคปรก คือ ให้วัดเป็นสถานที่ ทุกคนสามารถที่เข้ามาใช้บริการและมีความสุขทุกครั้งที่ได้มาวัดนาคปรก เกิดความร่วมมือของพระสงฆ์ในวัดนาคปรกในทุก ๆ กิจกรรม (พระรังสฤษดิ์ จิตปัญโญ, 2562)

ความคาดหวังในภาพลักษณ์ของวัดนาคปรก คือ เป็นวัดที่มีความสะอาด ความสงบ และมีความปลอดภัย ความสวยงาม เป็นสถานที่พักผ่อนของจิตใจ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมให้มีความสุขแก่พุทธศาสนิกชน รวมถึงการจราจรในการเดินทางมายังวัดนาคปรกให้สามารถค้นหาได้ง่ายได้ การติดต่อสื่อสารสะดวก (สกุลธิดา การปลูก, 2562)

ความคาดหวังในภาพลักษณ์ของวัดนาคปรก คือ ความเป็นระบบเรียบร้อย สถานที่น่าอยู่และสะอาดปลอดภัย รวมถึงการปฏิบัติให้มีความเหมาะสมกับการเป็นพุทธศาสนิกชน และเหมาะสมแก่คำว่า ครู ผู้สอน เด็ก ๆ ในวัด เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น (กิตติศักดิ์ แก้งทอง, 2562)

4.3. การพัฒนาวัดตามหลักสัปปายะ 7

จากการลงเก็บข้อมูลสัมภาษณ์พุทธศาสนิกชนที่มีความเกี่ยวกับวัดนาคปรก ทั้งพระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่วัด ครู และประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานตามแนวทางการพัฒนาวัดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สัปปายะ 7 เพื่อให้เป็นวัดที่มีความพร้อมในด้านของสภาพแวดล้อมที่ดี ที่น่ารื่นรมย์ ของสถานที่ตั้งวัดและสิ่งปลูกสร้างภายในวัด มีความสะดวกสบายในการเดินทางมาวัดและภายในวัด การสนทนาธรรม การอบรมสั่งสอน การขับเคลื่อนกิจกรรม การติดต่อสื่อสารประสานงาน การบริหารการจัดการและความสะดวกเหมาะสมในการเคลื่อนไหวอริยาบถ การปฏิบัติ การเดิน การนั่ง การท่องเที่ยว การผ่อนคลาย และความเป็นอยู่ที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ ได้แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน

สถานในทางพระพุทธศาสนา จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถสรุปวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาวัดตามหลักสี่ปายะ 7 ด้าน ดังนี้

3.1. การพัฒนาวัดด้านอุตุสี่ปายะ คือ สภาพดินฟ้าอากาศ ความรื่นรมย์ทางธรรมชาติ

ในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานนั้นจะตั้งเริ่มจากสภาพแวดล้อมโดยรอบ เพื่อให้วัดเป็นสถานที่ที่มีความรื่นรมย์ อันจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญในการเลือกเข้ามาวัดเพื่อร่วมปฏิบัติธรรม ร่วมกิจกรรมกับทางวัดนาคปรกเป็นจำนวนมาก

การพัฒนาวัดตามอุตุสี่ปายะ มีความเหมาะสมเพราะว่า สถานที่ตั้งวัดและสิ่งปลูกสร้างภายในวัด ให้มีความสะอาดและความปลอดภัย การที่วัดนาคปรกมีจุดที่มีต้นไม้ร่มรื่นอยู่ในกรุงเทพมหานคร ถือว่ามีส่วนสำคัญและมีความเหมาะสมเป็นอย่างมาก เพราะสามารถให้สภาพอากาศที่ร่มรื่นในเมืองกรุง (พระรังสฤษฎ์ ฐิตปัญโญ, 2562)

การพัฒนาวัดตามอุตุสี่ปายะ มีความเหมาะสมเพราะว่า พื้นที่สิ่งปลูกสร้างภายในวัดนาคปรกนั้นเป็นสิ่งที่ติดอยู่แล้ว มีความเหมาะสมของมันอยู่แล้ว เพียงแค่เราปรับตัวเราเข้ามาทำความเข้าใจกับสิ่งที่มีอยู่ (ธนวัฒน์ สืบมาวัฒนกุล, 2562)

การพัฒนาวัดตาม อุตุสี่ปายะ มีความเหมาะสมปานกลาง เพราะวา เดินเข้ามาต้นไม้มีน้อย สภาพแวดล้อมในด้านของต้นไม้มีจำนวนน้อยเกินไป พื้นที่ที่นั่งสำหรับการเจริญจิตภาวนาไม่เพียงพอ (พีชรี วรินทร์านนท์, 2562)

การพัฒนาวัดตามอุตุสี่ปายะ มีความเหมาะสมปานกลาง เพราะวา เกิดจากการไม่จัดการจัดรูปแบบและการวางแผนตั้งแต่ต้น ถ้าไม่มีการวางแผนตั้งแต่ต้นนั้นอาจทำให้สภาพอากาศภายในวัดมีอากาศร้อน ฝนตก พื้นลื่น ทำให้เกิดอุบัติเหตุ ทั้งยังมีที่นั่งไม่เพียงพอ ขาดการดูแลความสะอาด (ประไพ ยอดประสิทธิ์, 2562)

การพัฒนาวัดตามอุตุสี่ปายะ มีความเหมาะสมระดับปานกลาง เพราะวา อากาศร้อน ฝนตก พื้นลื่น เกิดอุบัติเหตุบ่อย ที่นั่งไม่เพียงพอ ขาดการดูแลความสะอาด ในบางพื้นที่ไม่ที่รับรองให้พุทธศาสนิกชนได้เจริญจิตภาวนา (กรชนก เนตรโอการักษ์, 2562)

การพัฒนาวัดตามอุตุสี่ปายะ มีความเหมาะสมเพราะว่า มีความเหมาะสมลงตัว เพียงแต่ให้ปรับให้ดูโปร่งโล่ง สงบ ร่มรื่นมากกว่าเดิม (พระประวัติ ปวตุโต, 2562)

จากข้อมูลพื้นฐานที่ผ่านมาในด้านอุตุสี่ปายะนั้น จากการสัมภาษณ์ พบว่า การพัฒนาวัดตามอุตุสี่ปายะ คือสภาพดินฟ้าอากาศ ความรื่นรมย์ทางธรรมชาติ มีความเหมาะสม เนื่องจากสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ คือมีต้นไม้ปกคลุมอยู่บ้าง ตึก อาคาร สิ่งปลูกสร้างยังมีไม่หนาแน่น

จึงส่งผลให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ทางคุณค่าจิตใจของพุทธศาสนิกชน มีสภาพอากาศที่ร่มรื่น มีพื้นที่ในการพักผ่อน มีความโปร่งใสในด้านบรรยากาศ

3.2. การพัฒนาวัดตามอวาสสี่ปายะ คือ สถานที่ตั้งวัดและสิ่งปลูกสร้างภายในวัด เช่น อุโบสถ วิหาร กุฏิ อาคารสถานที่ต่าง ๆ

ในพื้นที่บริเวณวัดนาคปรกเป็นสิ่งปลูกสร้างภายในวัดที่เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์และสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจชาวพุทธเป็นอย่างมาก เนื่องจากที่สิ่งสร้างขึ้นภายในวัดนั้น ประกอบด้วย หลวงพ่อวัดนาคปรก หลวงพ่อเจ้าสัว สถาปัตยกรรมภายในวัด ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นพื้นที่เคารพสักการบูชาของชาวพุทธต่อไป

การพัฒนาวัดตามอวาสสี่ปายะ คือ มีพื้นที่เหมาะสมอยู่แล้ว และหลายจุดที่อาจจะต้องปรับปรุงพัฒนาต่อไป เพราะจะต้องมีส่วนที่มากอยู่ เช่น พื้นที่สีเขียวจะต้องไปด้วยกันได้กับอาคารสถานที่ เป็นต้น (พระพิระภูมิ อดิตานุกรณี, 2562)

การพัฒนาวัดตามอวาสสี่ปายะ คือ มีความเหมาะสม เนื่องจากทางวัดได้มีการบริหารจัดการให้พื้นที่อุโบสถ วิหาร รวมถึงอาคารสถานที่ต่าง ๆ ให้พุทธศาสนิกชนได้มาปฏิบัติธรรม เจริญจิตภาวนา และทำบุญกรายให้ไว้พระ ได้สะดวกสบายเป็นอย่างมาก ประกอบกับการ มีห้องน้ำที่สะอาด มีมุมกาแฟ มีพื้นที่สนทนาธรรมของพุทธศาสนิกชน (ธัญวรรณ์ ดาษฎาจันทร์ , 2562)

การพัฒนาวัดตามอวาสสี่ปายะ คือ มีความเหมาะสม เนื่องจากมีพื้นที่กราบไหว้พระ มีพื้นที่จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างดี สะอาด ร่มรื่น (บุญชนก มั่นคง, 2562)

การพัฒนาวัดตามอวาสสี่ปายะ คือ มีความเหมาะสม อยู่ใกล้พื้นที่ชุมชน และทางเข้าออกสะดวกสบาย สภาพดิน ฟ้า อากาศ ก็ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ สำหรับแหล่งอาหารและสถานที่ต่าง ๆ ใกล้เคียงติดกับวัด ด้านความปลอดภัย มีบางจุดเท่านั้นที่ไม่ยังไม่ปลอดภัย คือ อยู่ลับตาจนเกินไป ควรมีก້ອງวงจรปิด หรือไม่ก็ไฟส่องสว่างอย่างเพียงพอ (กิตติศักดิ์ แก้งทอง, 2562)

การพัฒนาวัดตามอวาสสี่ปายะ คือ มีความเหมาะสม เนื่องจากมีการปรับปรุงสวยงาม สิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมในการจัดกิจกรรมภายในวัด ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในความพร้อมรับศรัทธาพุทธศาสนิกชนในการเดินทางมาเข้ามาทำบุญ (วิบูลย์ คงดี, 2562)

จากข้อมูลพื้นฐานที่ผ่านมาในด้านอวาสสี่ปายะ คือสถานที่ตั้งวัดและสิ่งปลูกสร้างภายในวัด เช่น อุโบสถ วิหาร กุฏิ อาคารสถานที่ต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ พบว่า สถานที่ตั้งวัด สิ่งปลูกสร้างมีความเหมาะสมมาก เนื่องจากมีพื้นที่ไหว้พระ บูชาเครื่องสักการะ สนทนาธรรม ห้องปฏิบัติธรรม

ส่วนปฏิบัติงานสำนักงานกลาง มีการบริหารจัดการที่เป็นสัดส่วนที่ดี ในการจัดกิจกรรมภายในวัดนั้น ถือว่าเป็นพื้นที่ที่สามารถใช้สอยได้มากมาย อำนวยความสะดวกของคณะศรัทธาญาติโยมที่มาทำบุญ ฟังเทศน์ฟังธรรมได้สบาย พร้อมทั้งมีพื้นที่มุมกาแฟให้ญาติโยมได้สนทนาธรรมกันระหว่างพักผ่อน มีห้องน้ำที่สะอาด ประกอบกับการบริหารจัดการพื้นที่ภายในวัดนั้นเป็นสัดส่วน ทำให้พุทธศาสนิกชน เดินทางมาทำบุญมีความสะดวกสบาย

3.3. การพัฒนาวัดตามโคจรสี่ปายะ คือ ความสะดวกสบายในการเดินทางมาวัดและภายในวัด การเดินทางมาร่วมกิจกรรมภายในวัดนาคปรก การเดินทางส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัว รองลงมา จะเป็นการเดินทางด้วยรถสาธารณะที่ผ่านทางหน้าวัด ทำให้การเดินทางมาวัดนาคปรกจึงไม่ค่อยเป็นอุปสรรคส่วนการจราจรภายในวัดมีพื้นที่กว้าง มีที่จอดรถเพียงพอ แต่การจราจรจะหนาแน่น พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอเมื่อทางวัดจัดกิจกรรมงานบุญใหญ่ๆ

การพัฒนาวัดตามโคจรสี่ปายะ คือ การเดินทางมาวัดสะดวกสบาย และการบริหารจัดการสถานที่จอดรถยังไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากไม่มีบุคลากรมาอำนวยความสะดวก จะมีแต่ช่วงที่วัดจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา (พระ NGHEN VIET NHAN, 2562)

การพัฒนาวัดตามโคจรสี่ปายะ คือ การเดินทางมายังวัดนาคปรกสะดวกสบาย แต่เส้นทางที่จะผ่านเข้าวัดจะคับแคบไปหน่อย เนื่องจากมีร้านค้าเยอะ มีรถจอดหน้าบ้าน จึงทำให้ทางเข้าจะไม่สะดวกเท่าไรนัก (โชติมา หอมยิ่ง, 2562)

การพัฒนาวัดตามโคจรสี่ปายะ คือ ทางเข้าวัดซอยจะแคบ เวลามีสงานจะมีที่จอดรถน้อย เนื่องจากรอบบริเวณวัดนาคปรกไม่มีพื้นที่อำนวยความสะดวกได้ จึงทำให้มีพื้นที่จอดรถยนต์ภายในวัดน้อย (วันที ยอดยิ่ง, 2562)

การพัฒนาวัดตามโคจรสี่ปายะ คือ การทำความเข้าใจในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งมีความทันสมัยในการขนส่ง เพียงแค่เราจัดสถานที่ให้เหมาะสม จัดระเบียบให้สะดวกก็สมบูรณ์ (ธนวัฒน์ สืบมาวัฒนกุล, 2562)

จากข้อมูลพื้นฐานที่ผ่านมามีในด้านโคจรสี่ปายะ คือความสะดวกสบายในการเดินทางมาวัดและภายในวัด จากการสัมภาษณ์ พบว่า การเดินทางมาทำบุญ มาปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ฟังธรรม ตลอดจนถึงการเดินทางมาไหว้พระ ของพุทธศาสนิกชนนั้น มีความสะดวกสบายในการเดินทาง ทั้งในด้านการขับรถมาเอง หรือเดินทางด้วยรถสาธารณะที่จอดป้ายอยู่หน้าวัด แต่การบริหารพื้นที่ในการจอดรถภายในวัดไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เนื่องมาจากไม่มีพนักงานมาบริการ จึงทำให้พื้นที่จอดรถของวัดนั้นไม่สะดวกเท่าที่ควร ทุกอย่างอยู่ที่การจัดระเบียบให้มีความสมบูรณ์ขึ้นกว่าเดิม

3.4. การพัฒนาวัดตามโภชนาส์ปายะ คือ แหล่งอาหารภายในวัดและบริเวณใกล้เคียง สะดวกต่อพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนต่อการจับจ่ายซื้อขาย จากการลงพื้นที่สำรวจบริเวณรอบวัด นาคปรก พบว่า พื้นที่รอบวัดนาคปรกนั้น เป็นพื้นที่มีตลาด ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า ชุมชน ทำให้มีความสะดวกสบายในการจับจ่ายซื้อของมาทำบุญภายในวัด อาหารอุดมสมบูรณ์ต่อพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญ มีร้านค้า ร้านอาหารที่เป็นของชาวบ้านหลากหลายชนิด ทั้งยังมีร้านค้าชุมชนและของฝาก จากทางชุมชนรอบวัดนาคปรกด้วย

การพัฒนาวัดตามโภชนาส์ปายะ คือ อยู่ในระดับที่ดีมาก เพราะว่ามีตลาด ร้านสะดวกซื้อ ใกล้บริเวณวัด มีการบริหารจัดการในเรื่องของสถานที่ได้ดี มีอาหารที่หลากหลาย และมีร้านค้าที่ขายสิ่งของเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้จับจ่ายซื้อของมาทำบุญ รวมถึงซื้อกลับบ้านด้วย (พระมหาจรรย์ญ กุสลจิตฺโต, 2562)

การพัฒนาวัดตามโภชนาส์ปายะ คือ อยู่ในระดับที่ดี เนื่องจากรอบบริเวณวัดมีร้านอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชน ประชาชนทั่วไปที่เดินทางมาทำบุญ และภายในวัด ยังขาดการบริหารจัดการเรื่องร้านค้า การเช่าวัตถุมงคล ไม่มีการบริหารจัดการดีเท่าที่ควร ให้เกิดความไม่สะดวก (ประไพ ยอดประสิทธิ์, 2562)

การพัฒนาวัดตามโภชนาส์ปายะ คือ อยู่ในระดับที่ดี เพราะว่ามีภายในวัดมีการบริหารจัดการในเรื่องการบริการที่ดี น่าจะเพิ่มการบริการน้ำถวายฟรี(หน้าวิหาร) เฉพาะวันสำคัญหรือวันที่ทางวัดมีการจัดงาน (พัชรี วรินทร์านนท์, 2562)

จากข้อมูลพื้นฐานที่ฐานที่ผ่านมาในด้านโภชนาส์ปายะ คือ แหล่งอาหารภายในวัดและบริเวณใกล้เคียง สะดวกต่อพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนต่อการจับจ่ายซื้อขาย จากการสัมภาษณ์ พบว่า รอบบริเวณวัดนาคปรกนั้นมีร้านอาหาร ร้านขายของชำ มีเพียงพอต่อพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาทำบุญไหว้พระ เนื่องจากบริเวณใกล้วัดนาคปรกนั้นเป็นพื้นที่ชุมชนใหญ่ พื้นที่ดั้งเดิมของชาวภาษีเจริญ ทำให้เรื่องอาหาร ร้านค้า และสิ่งของที่จำเป็นต่อการปฏิบัติธรรมง่ายต่อการหาซื้อ

3.5. การพัฒนาวัดตามด้านบุคคลส์ปายะ คือ พระภิกษุสามเณร เจ้าอาวาส พระลูกวัด อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่วัด บุคคลทั่วไป ตลอดถึงความปลอดภัยจากโจรมิจฉาชีพ จากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์วัดนาคปรก พบว่า ทางวัดมีพระภิกษุ สามเณร ผู้มีความรู้ด้านการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม มีความสามารถด้านการสอนธรรมะ และการเผยแผ่คำสอนแก่พุทธศาสนิกชนทั้งผู้ใหญ่และเยาวชน ไม่มีคนร้ายไม่มีโจรขโมยที่จะต้องหวาดระแวง เจ้าหน้าที่ที่มีความเป็นมิตร มีเมตตาริ๊งพาอาศัยกัน มีคนที่เกื้อกูลเป็นกัลยามิตร

การพัฒนาวัดตามด้านบุคคลสี่ปายะ คือ มีการเกื้อกูลเป็นกัลยาณมิตรเกิดความคุ้นเคยกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตรต่อกัน พบปะสนทนาธรรมในข้อธรรมะที่ยังติดค้างอยู่ ทำให้ได้เดินตามพระพุทธศาสนา นำมาแก้ไขปัญหาก็เป็นอย่างดียิ่ง (พระประวัติ ปวตฺโต, 2562)

การพัฒนาวัดตามด้านบุคคลสี่ปายะ คือ มีความเหมาะสม เพราะว่าวัดนาคปรกเป็นวัดที่สนับสนุนเรื่องการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งยังเป็นสถานที่ที่ให้ความเมตตา กรุณาให้คำปรึกษา ตลอดถึงการแสดงธรรมผ่านสื่อออนไลน์ วิทยุ พระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เป็นต้นแบบที่ดีต่อพุทธศาสนิกชน (กิตติศักดิ์ แก้งทอง, 2562)

การพัฒนาวัดตามด้านบุคคลสี่ปายะ คือ มีความเหมาะสม มีประตูปิดทางเข้าออกได้ มีกล้องวงจรปิด มีแสงไฟที่สว่าง ใกล้สถานีไฟฟ้า มีรถเมล์ทางหน้าวัด รถสองแถว (วิบูลย์ คงดี, 2562)

การพัฒนาวัดตามด้านบุคคลสี่ปายะ คือ ในบริเวณหน้าวัดนั้นเต็มไปด้วยชุมชนโดยรอบ บริเวณวัดค่อนข้างแออัด จึงเป็นจุดเสี่ยงต่อมิจฉาชีพ แต่ทางชุมชนก็ได้เพิ่มกล้องวงจรปิด มีแสงไฟมากมาย และมียามในการตรวจดูแลพื้นที่ภายในวัดและรอบวัด (จิราภรณ์ เกสรบัว, 2562)

จากข้อมูลพื้นฐานที่ผ่านมาในด้านบุคคลสี่ปายะ คือ บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดนาคปรกทั้งพระภิกษุสามเณร เจ้าอาวาส พระลูกวัด อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่วัด บุคคลทั่วไป จากการสัมภาษณ์ พบว่า บุคคลที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่เดินทางมาไหว้พระ มาร่วมกิจกรรมกับทางวัดนาคปรกนั้น มีการเกื้อกูลกันเป็นกัลยาณมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใส พระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เป็นต้นแบบที่ดีต่อพุทธศาสนิกชนต่อไป ทั้งนี้วัดนาคปรกยังมีประตูเปิด ปิดทางเข้าออกได้ มีกล้องวงจรปิด มีแสงไฟที่สว่าง

3.6. การพัฒนาวัดตามภัสสะสี่ปายะ คือ การสนทนาธรรม การอบรมสั่งสอน การขับเคลื่อนกิจกรรม การติดต่อประสานงาน และการบริหารการจัดการ ซึ่งจากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์ พบว่า วัดนาคปรกเป็นสถานที่เกื้อหนุนการศึกษา เพราะว่ามีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้งยังมีสถานที่ได้พูดได้ฟังสนทนาพูดคุยกันในเรื่องราวที่ทำให้เจริญปัญญา หรือ พาให้อกุศลเสื่อมหาย ให้กุศลธรรมงอกงาม มีกิจกรรมฟังเทศน์ ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม กิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมอย่างสม่ำเสมอ

การพัฒนาวัดตามภัสสะสี่ปายะ คือ มีความเหมาะสม เพราะมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีสำนักงานกลาง เป็นสถานที่ที่ใช้ในการติดต่อ ประสานงาน แต่ยังคงขาดการวางระบบแบบแผนในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (พระวรเทพ สัตตธรรมกุล, 2562)

การพัฒนาวัดตามภัสสะสัปปายะ คือ มีความเหมาะสม เพราะว่ามีพระอาจารย์ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาอบรมบรรยายธรรมให้กับนักเรียนประชาชนทั่วไป (ธัญวรัตน์ ดาษฎาจันทร์, 2562)

การพัฒนาวัดตามภัสสะสัปปายะ คือ มีความเหมาะสม โดยวัดได้รับความร่วมมือจากชุมชน โรงเรียน บริษัท ห้างร้านต่าง ๆ (จิราภรณ์ เกสรบัว, 2562)

การพัฒนาวัดตามภัสสะสัปปายะ คือ มีความเหมาะสม มีสำนักงานกลางที่เป็นจุดประสานงาน มีสำนักงานการศึกษาและมีสำนักงานปฏิบัติธรรม มีกิจกรรมต่าง ๆ อยู่อย่างสม่ำเสมอ (วิบูลย์ คงดี, 2562)

จากข้อมูลพื้นฐานที่ผ่านมาในด้านภัสสะสัปปายะ คือ การสนทนาธรรม การอบรมสั่งสอน การขับเคลื่อนกิจกรรม การติดต่อประสานงานและการบริหารจัดการ จากการสัมภาษณ์พบว่า มีกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมการสอนปฏิบัติธรรมกรรมฐาน มีการสอนพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์แก่นักเรียน เยาวชน ในระดับชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา มีกิจกรรมฟังเทศน์ สวดมนต์ เวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีกิจกรรมตามเทศกาลและวันสำคัญต่าง ๆ อยู่อย่างสม่ำเสมอ วัดได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการมาเข้าร่วมทุกครั้ง ทางวัดมีสำนักงานกลางที่เป็นจุดประสานงานกับพุทธศาสนิกชน ประชาชนทั่วไปที่เดินทางมาร่วมกิจกรรม ทำให้สะดวกต่อการติดต่อประสานงาน รับทราบข้อมูลข่าวสารของวัดอยู่เสมอ

3.7. การพัฒนาวัดตามอิริยาปถสัปปายะ คือ ความสะดวกเหมาะสมในการเคลื่อนไหว อิริยาบถ การปฏิบัติ การเดิน การนั่ง การท่องเที่ยว การผ่อนคลาย และความเป็นอยู่ ซึ่งจากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์พระสงฆ์ พุทธศาสนิกชน เจ้าหน้าที่วัด และประชาชน พบว่า ในการที่จะดำเนินชีวิตเป็นอยู่เป็นไปทั้งหมด ต้องดำเนินชีวิตขับเคลื่อนไปด้วย อิริยาบถ 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ซึ่งภายในวัดนาคปรกนั้นมีพื้นที่ให้ญาติธรรมได้ออกกำลังกาย กำลังใจ และเจริญจิตภาวนาทั้ง คือ ยืน เดิน นั่ง เพื่อให้พุทธศาสนิกชนนั้นได้มีพักผ่อนและสร้างบุญกุศล มีจิตที่เสียสละ มีจิตอาสาที่จะช่วยงานพระพุทธศาสนาต่อไป

การพัฒนาวัดตามอิริยาปถสัปปายะ คือ มีความเหมาะสม เพราะว่ามีแบ่งออกเป็นสัดส่วน แต่ยังไม่มีการเรียบเรียงแบบแผนที่ชัดเจนแน่นอน ควรให้มีการวางแผนในการบริหารจัดการอย่างมีระบบ เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ซึ่งจะนำไปสู่ประสิทธิผลที่เกิดขึ้น (พระวรเทพ สัตตธรรมกุล, 2562)

การพัฒนาวัดตามอิริยาปถสัปปายะ คือ มีความเหมาะสม เพราะว่าการเดินทางง่ายสะดวกมีทั้งรถเมล์ผ่าน เดินทางสะดวก แต่ยังมีขาดพื้นที่นั่งพักผ่อนได้ร่มไม้ พื้นที่สนทนาธรรม (วันทนี ยอดยิ่ง, 2562)

การพัฒนาวัดตามอิริยาปถสัปบายะ คือ มีความเหมาะสม วัดมีความสะอาด สวยงาม มีที่นั่งพักผ่อนและอำนวยความสะดวกผู้ที่มาวัด (วิบูลย์ คงดี, 2562)

การพัฒนาวัดตามอิริยาปถสัปบายะ คือ สำหรับกิจกรรมทางธรรมต่าง ๆ ก็เป็นไปตามตาราง แต่บางงานหากวางแผนเป็นระบบ แล้วก็จะทำให้วัดของเรามีความทันสมัยก้าวไกล เป็นตัวอย่างเป็นศาสนสถาน ที่หนึ่งที่น่าสนใจเข้ามาศึกษาและร่วมทำกิจกรรมกับทางวัดเพิ่มมากขึ้นอีกมาก บางอย่างก็จะเป็นสัดส่วนแต่บางอย่างก็ต้องจัดให้เป็นสัดส่วนเพิ่มอีกเช่นกัน (กิตติศักดิ์ แก้งทอง, 2562)

จากข้อมูลพื้นฐานที่ผ่านมาในอิริยาปถสัปบายะ คือ ความสะดวกเหมาะสมในการเคลื่อนไหวอิริยาบถ การปฏิบัติ การเดิน การนั่ง การท่องเที่ยว การพักผ่อนคลาย และความเป็นอยู่ จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีสถานที่รับรองความสะดวกเหมาะสมในการเคลื่อนไหวอิริยาบถ การเดิน การนั่ง การท่องเที่ยว การพักผ่อนคลาย มีที่นั่งพักผ่อนและอำนวยความสะดวกต่อผู้ที่มาวัด

4.4. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดนาครก ประกอบด้วย พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่วัด พุทธศาสนิกชน และประชาชนทั่วไป ถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดนาครกให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา พบว่า ทางวัดยังขาดบุคลากรที่ดูแลประจำ ขาดการปรึกษาร่วมกันของผู้บริหาร และขาดการบริหารจัดการพื้นที่ในบางส่วนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น ในพื้นที่ที่ประชาชนเข้ามาราบไหวบูชาพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อแต่อดีต คือ พระพุทธรูปนาครก และพระพุทธรูปเจ้าสัว มีพื้นที่จำกัดประกอบกับมีประชาชนเข้ามาอย่างหนาแน่นในวันหยุดและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ นโยบายของวัดที่เปลี่ยนไปตามผู้บริหาร หรือเจ้าอาวาสของวัด การให้ความร่วมมือของพระสงฆ์ในวัดที่แตกต่างกัน ด้านอายุ การศึกษา และความรู้สึกค่านิยมแบบดั้งเดิมของคนไทยในสมัยโบราณ ที่ไม่ต้องการให้วัดเหมือนสถานที่ท่องเที่ยว (สัมภาษณ์ A)

ปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ความเข้าใจและการขับเคลื่อนที่เป็นที่หนึ่งเดียวกันของทรัพยากรบุคคลภายในวัด และที่เกี่ยวข้องกับวัด ขาดทรัพยากรบุคคลมีความเห็นต่างกัน ส่งผลต่อการช่วยกันบำรุงรักษา สิ่งต่าง ๆ ที่ได้ทำไปแล้ว และความเข้าใจในการกิจกรรมของบุคคลที่มาช่วยจัด (สัมภาษณ์ B)

ปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ขาดงบประมาณในการสร้าง ไม่มีแผนผังในการสร้าง และขาดบุคคลากรดูแลแบบยั่งยืน กิจกรรมยังไม่ชัดเจน ยังไม่มีการวางแผนให้ดี ทำแล้วก็ไม่เป็นระเบียบ (สัมภาษณ์ C)

ปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ นโยบายและทิศทางการบริหารวัดพัฒนาวัดมีความไม่แน่นอน และสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ ภูมิศาสตร์ของชุมชนไม่เอื้ออำนวย ขาดการให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม (สัมภาษณ์ D)

ปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ขาดความร่วมมือของชุมชน เยาวชน ขาดความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการจัดกิจกรรมภายในวัด ขาดการสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน (สัมภาษณ์ E)

ปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ การจัดวางอย่างเป็นระบบ หากวางระบบจะง่ายต่อการพัฒนา วัดจะต้องแก้ไขให้สถานที่ให้สะดวกและเอื้อต่อการทำบุญ เป็นความเรียบร้อย ใส่ใจในรายละเอียด ทั้งระบบไม่มี ควรวางตัวบุคคลให้ถูกต้องกับงาน (สัมภาษณ์ F)

ปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ขาดการออกแบบและวางแผนอย่างเป็นระบบ ข้อจำกัดของขนาดพื้นที่ รูปแบบในการบริหารจัดการในองค์กร (สัมภาษณ์ G)

ปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ความเข้าใจของบุคคล หรือชุมชนนั้น ๆ บุคคล สิ่งแวดล้อม ประสานงาน บ้างอาจเป็นที่ความคิดของแต่ละบุคคลไม่ตรงกัน หรือความต้องการที่แตกต่าง (สัมภาษณ์ H)

ปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ขาดผู้นำ ขาดงบประมาณ ขาดผู้สนับสนุน มีส่วนร่วม ขาดคนทำ ขาดสถานที่ที่เหมาะสม ขาดเส้นทางการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม (สัมภาษณ์ I)

ปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ความไม่ชัดเจนของการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน ในมุมมอง คือ มีผู้รับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ ด้านงบประมาณในการบำรุงรักษา การดูแลผู้ที่เดินทางมาร่วมทำบุญ (สัมภาษณ์ J)

ปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในวัด ถ้าไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่ให้ความสำคัญก็จะทำให้ยากต่อการพัฒนา (สัมภาษณ์ K)

สรุปประเด็นปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานตามพระพุทธศาสนาจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ปัญหาเกิดขึ้นในพื้นที่สภาพอากาศของวัดนาคปรกเวลามีฝนตกลงมาทำให้พื้นลื่น
2. ปัญหาบุคลากรในการทำหน้าที่ พื้นที่จอดรถ
3. โครงสร้างแผนงานการพัฒนาวัด
4. ปัญหาไม่มีพื้นที่ในการเจริญจิตภาวนาโดยรอบวิหาร อุโบสถ
5. งบประมาณในการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ จากปัญหาที่พบในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดนาคปรก ประกอบด้วย พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่วัด พุทธศาสนิกชน และประชาชนทั่วไป พบว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดนาคปรกในการบริหารจัดการพื้นที่วัดนาคปรกให้มีแผนโครงสร้างในการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาวัดนาคปรก ดังนี้

อยากเห็นการพัฒนาวัดในทุกด้าน ที่ส่งผลโดยตรงต่อปัญญาของผู้คนที่มาวัด และองค์ประกอบของวัดต้องเป็นไปเพื่อการเจริญในธรรมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (สัมภาษณ์ B)

ควรปลูกต้นไม้ให้มากขึ้น จัดห้องสมุดให้เป็นที่น่ามาศึกษาหาความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (สัมภาษณ์ C)

การจะพัฒนาให้เป็นสถานที่รมณีสถานได้ดีมีประสิทธิภาพ ต้องพัฒนาบุคลากรภายในวัดด้วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญ จะมีส่วนช่วยพัฒนาวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สัมภาษณ์ D)

การตัดสินใจ และเวลาไม่สัมพันธ์กัน ขาดการกำกับ ติดตาม นิเทศน์ (สัมภาษณ์ E)

จัดให้ทุกงาน เรียบง่าย รวดเร็ว แต่ทรงพลัง (สัมภาษณ์ F)

ควรมีการวางระบบในการบริหารจัดการองค์กร ควรมีการวางแผนในการก่อสร้าง ให้มีรูปแบบหรือแบบแผนที่ชัดเจน (สัมภาษณ์ G)

วัดนาคปรกเป็นสถานที่รมณีสถานที่มีสถาปัตยกรรมที่สวยงามอยู่แล้ว เพียงแต่ต้องปรับปรุงแต่งเติมให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด (สัมภาษณ์ H)

ทำแผนงานประจำปีของงานที่วัดประจำอยู่แล้ว ประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงงานลำดับต่อไปที่จะจัดทุกครั้ง บุคลากรในวัดควรทราบงานที่จัด (โดยเฉพาะงานที่ขึ้นป้ายประกาศไว้) ป้ายประกาศควรประกาศล่วงหน้าอย่างน้อย 1 เดือน (สัมภาษณ์ I)

การตัดสินใจกับเวลาไม่สัมพันธ์กัน ขาดการกำกับ ติดตาม นิเทศ ขาดการกระจายหน้าที่ภาระงาน (สัมภาษณ์ J)

4.5. แนวทางการพัฒนาวัดนาคปรกตามหลักสัปปายะ 7 ให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนาให้มีความสำคัญ มีแนวทางการพัฒนา และสามารถที่จะเป็นต้นแบบของวัดในทางพระพุทธศาสนาต่อไป

แนวทางการพัฒนาวัดนาคปรกให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความสำคัญสามารถที่เป็นต้นแบบของวัดทางพระพุทธศาสนา คือมีสภาพเอื้อหรือเกื้อกูลต่อการประพฤติกปฏิบัติ เพื่อเป็นการช่วยให้การพัฒนาตนเองได้รับผลอย่างเต็มที่จนบรรลุคุณงามความดี เพื่อมุ่งเน้นด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา ซึ่งเป็นคุณลักษณะหรือปัจจัยภายใน ส่วนปัจจัยภายนอกเป็นการสร้างสถานที่เกื้อหนุนให้การศึกษาและปฏิบัติ เพื่อให้ได้แนวทางการสร้างวัดและหลักการบริหารจัดการพื้นที่ของวัดให้เป็นต้นแบบ 3 ด้าน ดังนี้

4.5.1. ความสำคัญของการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ถือว่าเป็นบริบทที่เกิดขึ้นภายในวัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารให้เกิดเป็นพื้นที่ของวัดให้มีความสมบูรณ์โดยผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมมือ และร่วมสร้าง เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานที่มีความสมบูรณ์มั่นคงในทางพระพุทธศาสนา อันเป็นแนวทางของหลักการสร้างวัดและการบริหารจัดการได้แก่ ด้านอุตุสัปปายะ ด้านอาวาสสัปปายะ ด้านโคจรสัปปายะ ด้านบุคคลสัปปายะ ด้านโภชนสัปปายะ ด้านภัสสะสัปปายะ และด้านอิริยปถสัปปายะ ถือว่าเป็นหลักการที่ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาวัดให้มีความร่มเย็นเป็นสุข เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นพื้นที่ให้พุทธศาสนิกชนได้มาเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ และด้านปัญญา ซึ่งวัดนาคปรกนั้นเป็นพื้นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน เนื่องจากเป็นพื้นที่ใช้จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และยังเป็นพื้นที่เต็มไปด้วยแหล่งการเรียนรู้ ทั้งด้านโบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม รวมถึงสถาปัตยกรรมภายในวัดนาคปรก จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

กิจกรรมที่มีอยู่ต่อเนื่องและมีให้ร่วมทุกกลุ่ม ทุกวัย และประชาชนทั่วไป ตั้งแต่เด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ ทั้งยังเป็นสถานที่ทางผ่านของชุมชนมีความสะอาด เมื่อมีผู้ที่มาเยี่ยมเยือน (พระรังสฤษดิ์ ฐิตปณฺโญ, 2562)

จุดเด่นของวัดนาคปรกมีอยู่ 3 อย่าง ดังนี้

1. ชื่อเสียงของวัดนาคปรกที่มีอยู่แล้ว
2. สถานที่ คือ วิหาร โบสถ์ กิจกรรมที่วัดจัดตลอดมา
3. ตัวบุคคล คือ เจ้าอาวาส ลูกวัด ต่างช่วยกันในการทำงานหน้าที่เผยแพร่ (พระประวัติ ปวตฺโต, 2562)

การพัฒนาอยู่เรื่อย ๆ โดยเฉพาะการสนับสนุนให้พระได้เรียนในระดับสูงๆ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในหลายๆ ด้าน การมีหลักสูตรในการปฏิบัติธรรมประจำเดือนๆ ละ 3-4 ครั้ง (กิตติศักดิ์ แก่งทอง, 2562)

วัดมีกิจกรรมที่น่าสนใจ และจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ก่อให้เกิดจุดเด่นของวัดนาคปรก

- เจ้าอาวาสมีความเมตตา กรุณา - วัดสะอาด ร่มรื่น
 - มีสวดมนต์ทุกวันเสาร์ - มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนนิยมมากราบไหว้
 - มีสิ่งปลูกสร้างที่สวยงาม - มีการจัดปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ
 - มีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- (ประไพ ยอดประสิทธิ์, 2562)

4.5.2. แนวทางการพัฒนาวัดนาคปรกให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา

การส่งเสริมสนับสนุน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาบิณฑบาตหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับทางวัดที่จัดขึ้น ถือว่าเป็นจิตอาสาในการช่วยเหลือกิจกรรมของวัดในส่วนที่ขาด ทั้งนี้ยังมีความสามารถที่มีความตั้งใจของแต่ละบุคคลในการเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมร่วมกับทางวัดตามความถนัดของพุทธศาสนิกชนชาวพุทธ ที่มีความสามารถในการช่วยเหลือในด้านเอกสาร ก็เข้ามาช่วยเหลืองานด้านเอกสาร ด้านบัญชี ด้านเทคโนโลยี รวมถึงด้านการบริการสังคม คือ ช่วยในการอำนวยความสะดวกในการให้เช่าบูชาเครื่องสักการะพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ช่วยในการบริการในด้านต่าง ๆ ตามความต้องการภายในวัด และพุทธศาสนิกชนมีส่วนในการเป็นจิตอาสาในการเข้ามาช่วยงานวัดในช่วงที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดตามคำแนะนำกับพระอาจารย์ ผู้บริหาร และญาติโยมที่เดินทางมากราบไหว้สักการบูชา และปฏิบัติธรรม ตลอดทั้งได้เข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในการเป็นจิตอาสาในการช่วยงานกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่อไป

1. เน้นประชาสัมพันธ์กิจกรรมใหม่ๆ ในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความน่าสนใจ และมีการส่งเสริมกระบวนการทำงาน
2. งานที่ทำไว้จากอดีตก็ยังคงรักษาไว้เช่นเดิม เพิ่มเติมในส่วนที่ขาด การทำความเข้าใจระหว่างวัดและชุมชนเพื่อการพัฒนา
3. การเข้าใจบริบทของผู้นำชุมชนและชุมชน และทิศทางในการทำงานของวัด
4. การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ อธิบายเป้าหมายของการทำงาน สิ่งที่ต้องทำ สิ่งที่อยู่ระหว่างทำ สิ่งที่ทำสำเร็จแล้ว
5. สร้างภาพลักษณ์ให้เกิดแนวคิด สะอาด สงบ เย็นใจ

(พระครูปัญญาพุทธวิเทศ, 2562)

4.5.3. ต้นแบบของวัดในทางพระพุทธศาสนา

แนวทางการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำคัญตามบริบทของวัดตามหลักทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากพื้นที่วัดนาคปรกมีสภาพแวดล้อมที่มีความร่มรื่นร่มเย็น เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พุทธศาสนิกชนเดินทางมายังวัดนาคปรก เป็นการให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนมองว่าเป็นสิ่งที่ควรที่จะมีจิตอาสาในการเข้ามามีส่วนช่วยงานทางกิจกรรมพระพุทธศาสนาภายในวัดที่จัดขึ้น

มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด และการส่งเสริมการพัฒนา คือว่าเป็นจุดเด่นในการพัฒนาวัดให้เป็นแบบอย่างในทางพระพุทธศาสนา

1. มีการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง ปุชนิยสถาน
2. ส่งเสริมและสนับสนุนพระและเด็ก เยาวชน ด้านการศึกษา
3. มีกิจกรรมตลอดปี ทั้งทางพระพุทธศาสนาและทางโลกในวันสำคัญต่าง ๆ
4. มีสถานที่ปฏิบัติธรรมและจัดโครงการปฏิบัติธรรมทั้งปี

(วิบูลย์ คงดี, 2562)

มีกิจกรรมต่อเนื่อง เช่นจัดจัดงานบรรพชาสามเณรทุก ๆ ปี เทศน์มหาชาติ ถวายทานต่าง ๆ และเป็นวัดที่ปรับเปลี่ยนให้ความประสงค์ของคนยุคใหม่ พร้อมด้วยความเมตตาของหลวงพ่ोज้ำอวาส (พระ NGHEN VIET NHAN, 2562)

มีพระสงฆ์ เจ้าอวาส ที่มีความรู้ความสามารถ มีสถานที่ให้ความเคารพบูชา จัดให้มีความสะอาด และเมื่อได้มาอยู่โรงเรียนวัดนาคปรก วัด บ้าน โรงเรียน เช่น ชุมชนจะต้องมีช่วยแล้ว เกื้อกูลซึ่งกันและกัน วัดจัดอยู่ในศูนย์กลางของชุมชน (บุญชนก มั่นคง, 2562)

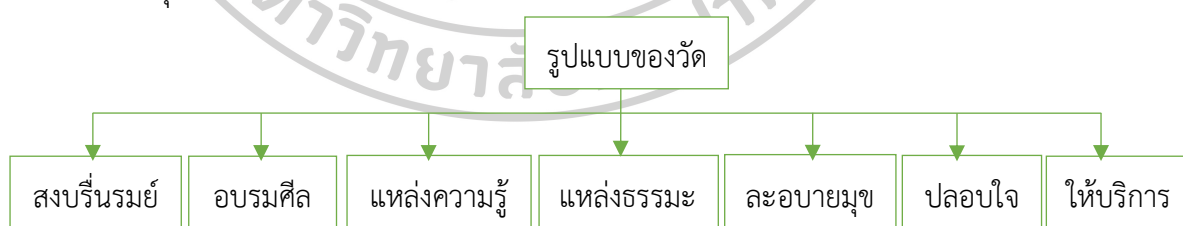
บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาข้อสรุปเชิงทฤษฎีและข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา :วัดนาครปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ได้นำเสนอผลการศึกษาและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จากการวิเคราะห์ การสร้างความหมายของคำว่า รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา โดยการกระบวนการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ตีความผ่านพระภิกษุ สามเณร คนในชุมชน ผู้แสวงบุญ และส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้อง จากแนวคิดหลักธรรมสัปปายะและพฤติกรรมที่แสดงออกจากการตอบคำถาม โดยมีผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

พระพุทธศาสนาจะมุ่งเน้นด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา ซึ่งเป็นคุณลักษณะหรือปัจจัยภายใน อย่างไรก็ตามในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลายแห่งได้ระบุถึงปัจจัยภายนอกที่เกื้อหนุนให้การศึกษาและปฏิบัติเป็นไปโดยสะดวกหลักธรรมนี้เรียกว่า สัปปายะ 7 อันเป็นแนวทางหนึ่งของการสร้างวัดและการบริหารจัดการที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือหลักการสร้างวัดและการบริหารจัดการได้แก่ ด้านอาวาสสัปปายะ ด้านโคจรสัปปายะ ด้านภัสสะสัปปายะ ด้านบุคคลสัปปายะ ด้านโภชนสัปปายะ ด้านอุตุสัปปายะ และหลักการพัฒนาวัด ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่าวัดไว้ว่า “วัด” หมายถึง สถานที่ทางศาสนาโดยปกติมีโบสถ์วิหาร และที่อยู่ของพระสงฆ์หรือนักบวชเป็นต้น และพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้ให้ความหมายถึงบทบาทของวัดที่ตั้งแต่อุดมจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

รูปภาพที่ 4.1. รูปแบบของวัดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

จากแนวคิดทฤษฎีความสำคัญของการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานที่ได้จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับแนวคิดในการพัฒนาวัดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับบวรพระพุทธศาสนา และพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยเสนาสนะและอาคารต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่พำพักของพระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในการปฏิบัติธรรม ตลอดจนสถานที่ประกอบบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน ยัง

เป็นสถานที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้มากมาย เป็นสถานที่เงียบสงบ และเป็นแหล่งลด ละ เลิกอบายมุข ซึ่งเป็นสถานที่ประพาศพิพรหมจรรย์ของพระภิกษุ สามเณร และประชาชนผู้ไคร้ธรรม

จากการศึกษา การให้ความหมายของคำว่า “รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา” ว่ามีความหมายว่าอย่างไร การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างไร ปัญหาและแนวทางการพัฒนาวัดเป็นเช่นไร ในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญหรือไม่ ผู้วิจัยจึงได้สรุปประเด็นข้อสงสัย ดังนี้

การให้ความหมายของคำว่า “รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา”

จากการศึกษาการให้ความหมายของคำว่า “รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา” โดยผู้ให้ข้อมูลพระภิกษุ สามเณร คนในชุมชน ผู้แสวงบุญ และส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้อง ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ซึ่งได้รับความหมายที่แตกต่างกัน ตามสภาพของอายุ การศึกษา และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดนาคปรกได้ให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา ไว้ 3 ความหมาย ดังนี้

1. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา คือ การเข้ามาทำคุณประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา
2. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดที่จัดขึ้น
3. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา คือ การเข้ามาเพื่อมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและแนวทางพัฒนาวัดนาคปรก

แนวคิดเกี่ยวกับ “กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน”

จากการสัมภาษณ์ของพุทธศาสนิกชนในการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมวัดนาคปรก มีจิตอาสา และพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาทำบุญที่วัดนาคปรก ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดนาคปรก บทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาคปรก และความคาดหวังในภาพลักษณ์หรือมุมมองที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถที่จะแบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาคปรก จำนวน 3 ด้าน ดังนี้

1. กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด
2. กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ การมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาคปรก
3. กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ความคาดหวังในภาพลักษณ์ของวัดนาคปรก

การพัฒนาวัดนาคปรกตามหลักสี่ปายะ 7 ให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา

จากการลงเก็บข้อมูลสัมภาษณ์พุทธศาสนิกชนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดนาคปรก ทั้งพระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่วัด ครู และประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานตามแนวทางการพัฒนาวัดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมสี่ปายะ จึงได้แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถสรุปวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาวัดตามหลักสี่ปายะ 7 ด้าน

1. พบว่า ด้านอุตุสี่ปายะ สภาพดินฟ้าอากาศ ความรื่นรมย์ทางธรรมชาติ สถานที่ตั้งวัดมีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดีอยู่แล้ว คือต้นไม้ คลองน้ำ และไม่มีสิ่งปลูกสร้างหนาแน่นจนเกินไป มีสภาพบรรยากาศปลอดโปร่ง จึงทำให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์และคุณค่าทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน

2. พบว่า ด้านอวาสาสี่ปายะ สถานที่ตั้งวัด สิ่งปลูกสร้าง มีความเหมาะสมมาก เนื่องจากมีอุโบสถ วิหาร ศาลา อาคาร จัดวางเป็นสัดส่วน ไม่มุงบังปิดมิดชิดจนเกินไป มีพื้นที่ไหว้พระ บูชาเครื่องสักการะ ส่วนสนทนาธรรม อาคารปฏิบัติธรรม ส่วนปฏิบัติงานสำนักงานกลาง มีการบริหารจัดการสถานที่เป็นสัดส่วน มีห้องน้ำที่สะอาด พร้อมทั้งมีพื้นที่ร้านค้าแพ้ให้ญาติโยมได้สนทนาธรรม นั่งพักผ่อน สนทนากัน

3. พบว่า ด้านโคจรสี่ปายะ การเดินทางมาไหว้พระทำบุญ มาปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ฟังธรรม มีความสะดวกสบายในการเดินทางเป็นอย่างมาก ทั้งในการขับรถมาเอง หรือด้วยรถโดยสารสาธารณะ ซึ่งมีสถานีจอดรถอยู่หน้าวัด แต่การบริหารจัดการการจอดรถภายในวัดไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เนื่องจากมีพื้นที่จอดรถน้อยและจำกัด ไม่มีพนักงานบริการดูแลประจำ จึงทำให้การจอดรถของผู้เดินทางมาทำบุญในวัดนั้นไม่สะดวก

4. พบว่า ด้านโภชนะสี่ปายะ รอบบริเวณวัดนาคปรกนั้นมีร้านอาหาร ร้านค้า ร้านขายของชำ มีเพียงพอต่อพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาทำบุญไหว้พระ เนื่องจากบริเวณรอบ ๆ วัดนาคปรกนั้นเป็นพื้นที่ชุมชนขนาดใหญ่ เป็นพื้นที่แต่ดั้งเดิมของชาวภาษีเจริญ ทำให้มีร้านค้า ร้านสะดวกซื้อจำนวนมาก และหลวงพ่เจ้าอาวาสมีนโยบายให้ตั้งโรงงานเลี้ยงอาหารแก่พุทธศาสนิกชนผู้มาทำบุญในวัดประจำศาลาทานบารมี

5. พบว่า ด้านบุคคลสี่ปายะ บุคลากร คือ พระภิกษุ สามเณร เจ้าหน้าที่ มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาจำนวนมาก โดยเฉลี่ยปีละ 70 รูป เป็นพระสงฆ์สอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นพระสงฆ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ และนำญาติโยมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ มีบุคลากรและเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกที่เป็นกัลยาณมิตร ไม่มีโจร ขโมย ผู้ร้าย ซึ่งเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน

6. พบว่า ด้านภัสสี่ปายะ มีการสนทนาธรรม การอบรมสั่งสอนศีลธรรมทั้งแก่เยาวชนและผู้ใหญ่ถึงผู้สูงอายุ มีการขับเคลื่อนกิจกรรมตามเทศกาลและวันสำคัญต่าง ๆ อยู่อย่างสม่ำเสมอ มีการติดต่อประสานงานและการบริหารจัดการ ผ่านสำนักงานกลางซึ่งเป็นจุดประสานงานระหว่างวัดและชุมชน ทำให้สะดวกและง่ายรับรู้ข่าวสารภายในวัด

7. พบว่า ด้านอริยปถสัปปายะ มีความสะดวกเหมาะสมในการเคลื่อนไห้อริยาบถ การเดิน การนั่ง การท่องเที่ยว การผ่อนคลาย ได้รับความสะดวกต่อการมาช่วยงานกิจกรรมภายในวัด มีที่นั่งพักผ่อนและอำนวยความสะดวกต่อผู้ที่มาวัด

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวกับวัดนาครก ประกอบด้วย พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่วัด พุทธศาสนิกชน และประชาชนทั่วไป ถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดนาครกให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา พบว่า ทางวัดยังขาดบุคลากรเจ้าหน้าที่ประจำ ขาดการปรึกษาหารือกันระหว่างผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ และขาดการบริหารจัดการพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพในบางส่วนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งมีพื้นที่จำกัดประกอบกับมีประชาชนเข้ามาอย่างหนาแน่นในวันหยุดและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวกับวัดนาครก ประกอบด้วย พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่วัด พุทธศาสนิกชน และประชาชนทั่วไป พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดนาครกในการบริหารจัดการพื้นที่วัดนาครกให้มีแผนโครงสร้างในการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาวัดนาครกตามหลักสัปปายะ 7 ให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา

แนวทางการพัฒนาวัดนาครกให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความสำคัญสามารถที่เป็นต้นแบบของวัดทางพระพุทธศาสนา คือสภาพที่เอื้อหรือเกื้อกูลต่อการประพฤติและปฏิบัติ เพื่อเป็นการช่วยให้การพัฒนาตนเองได้รับผลอย่างเต็มที่จนบรรลุคุณงามความดี เพื่อมุ่งเน้นด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา ซึ่งเป็นคุณลักษณะหรือปัจจัยภายใน ส่วนปัจจัยภายนอกเป็นการสร้างบรรยากาศที่เกื้อหนุนต่อการศึกษาและปฏิบัติ เพื่อให้ได้แนวทางการสร้างวัดและหลักการบริหารจัดการพื้นที่ของวัดให้เป็นต้นแบบ 3 ด้าน

1. ความสำคัญของการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน
2. แนวทางการพัฒนาวัดนาครกให้เป็นรมณีสถานในทางพระพุทธศาสนา
3. ต้นแบบของวัดในทางพระพุทธศาสนา

5.2 ข้อเสนอเชิงทฤษฎีจากผลการวิจัย

การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา :วัดนาครก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นการให้ความหมายและเป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนได้มีเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดนาครกให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา การศึกษาวิจัยนี้ การนิยามความรู้ในเรื่องต่าง ๆ และการสร้างความหมายย่อมเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงเวลาที่ทำการวิจัยเท่านั้น การให้ความหมายและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็น

รมณีสถาณทางพระพุทธศาสนา อาจจะมีรูปแบบและแนวทางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากสมัยนี้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในการหาข้อมูล ศึกษาหาความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาวัดต่อไป

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีและแนวคิดจากผลการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาณทางพระพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับรูปแบบแนวคิดของเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการวัด
2. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาณทางพระพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับแผนการพัฒนาวัดตามโครงสร้างทิศทางของวัดในแต่ละวัดจะมีบริบทที่แตกต่างกันไป
3. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาณทางพระพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน และสิ่งแวดล้อมภายในวัด
4. จุดเด่นของวัดนาคปรกคือหลวงพ่อนาคปรก และหลวงพ่ोज้าสัว ทำให้พุทธศาสนิกชนเดินทางมาร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก
5. การมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น แนวคิด และวิธีการดำเนินการพัฒนาและส่วนอื่น
6. งบประมาณในการดำเนินการพัฒนาวัด
7. กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทำให้พุทธศาสนิกชนเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากเห็นความสำคัญของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ทางวัดจัดขึ้น
8. ความประทับใจของพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาร่วมกิจกรรมกับทางวัดนาคปรก
9. การส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชน

ข้อสรุปเชิงทฤษฎีเชิงกระบวนการในรูปแบบของเชิงสาเหตุและแนวทางการพัฒนาวัดที่เกิดขึ้นจากการศึกษาการให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาณด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดนาคปรก ประกอบด้วย พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา เจ้าหน้าที่วัด พุทธศาสนิกชน และประชาชนทั่วไป ดังภาพที่ปรากฏด้านล่าง ดังนี้

ภาพที่ 4.1 ข้อเสนอเชิงทฤษฎีเชิงกระบวนการ

5.3 สรุปผลการวิจัย

การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา :วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล นำไปสู่กระบวนการศึกษาหาความหมายจากการแสดงความคิดเห็น แนวคิด และแผนการพัฒนาวัด จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดนาคปรก เพื่อเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ถือว่าเป็นบริบทที่เกิดขึ้นภายในวัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารให้เกิดเป็นพื้นที่ของวัดให้มีความสมบูรณ์โดยผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมมือ และร่วมสร้าง เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานที่แก่สารเจริญสติปัญญา อันเป็นแนวทางของหลักการสร้างวัดและการบริหารจัดการได้แก่ ด้านอุตุสัปปายะ ด้านอาวาสสัปปายะ ด้านโคจรสัปปายะ ด้านปุคคสัปปายะ ด้านโภชนสัปปายะ ด้านภัสสะสัปปายะ และด้านอิริยพลสัปปายะ ถือว่าเป็นหลักการที่ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาวัดให้มีความรื่นรมย์ เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นพื้นที่ให้พุทธศาสนิกชนได้มาเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ และด้านปัญญา ซึ่งถือได้ว่า วัดนาคปรกนั้นเป็นพื้นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่อยู่แล้ว เนื่องจากมีพื้นที่เปิดใช้จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และการสงเคราะห์ช่วยเหลือสังคม และยังเป็นพื้นที่เต็มไปด้วยแหล่งการเรียนรู้ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงสถาปัตยกรรม จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบทางพระพุทธศาสนาที่เกื้อกูลสังคมให้ไปด้วยกัน

5.4 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีในการวิจัยครั้งนี้

1.1. การพัฒนาวัดนาคปรกให้เป็นรมณีสถานทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความสำคัญสามารถที่จะเป็นต้นแบบ คือมีสภาพเอื้อหรือเกื้อกูลต่อการประพุดติและปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

1.2. แนวทางการมีส่วนร่วมตามบริบทของวัดนาคปรกมีสภาพแวดล้อมที่มีความรื่นรมย์ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พุทธศาสนิกชนเดินทางมาวัด

1.3. ผลการวิจัยพบว่า เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับทางวัดที่จัดขึ้น ถือว่าเป็นจิตอาสาในการช่วยเหลือกิจกรรมของวัดในหน้าที่ขาดทั้งนี้ยังมีความตั้งใจของแต่ละบุคคลในการเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมร่วมกับทางวัด ตามความถนัดของพุทธศาสนิกชนชาวพุทธ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาวัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ

2.2. ควรวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ร่วมกับชุมชน กรณีศึกษาวัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ

2.3. ควรวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาพระกิตติโสภณวิเทศ เจ้าอาวาสวัดนาคปรก

รายการอ้างอิง

- กนกวรรณ ใจเที่ยงตรง. (2556). บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษา พระครูปลัดสมพร ฐานธมโม. ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสังฆลานครินทร์.บทคัดย่อ.
- กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว. (2542). “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว”, จุลสารการท่องเที่ยว, ฉบับปีที่ 18 เล่มที่ 4, (ตุลาคม – ธันวาคม 2542), หน้า 49 – 52.
- กรมการศาสนา. (2542). “ก.คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์”, กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน, หน้า 223-228.
- กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา. (2545). คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัด ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา, หน้า 12.
- กองพุทธศาสนสถานกรมการศาสนา. (2545). คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัด ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2545), หน้า 3.
- คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. (2549). สรุปเนื้อหาทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 9.
- คุณเสาวลักษณ์ ชำนิล. (2519). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านวังไผ่และหมู่บ้านอู่ตะเภา จังหวัดชัยนาท. ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2535). “วัดกับการท่องเที่ยว”, จุลสารการท่องเที่ยว, ฉบับปีที่ 11 เล่มที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2535), หน้า 47-48. .
- ฐิติพร สะสม. (2553). “ศึกษาระบบการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนากรณีศึกษา: วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน, “วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553).
- ดำรงศักดิ์ มีสุนทร. (2556). ”ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน กรณีศึกษาวัดนามสมมุติกับชุมชนนามสมมุติ จังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญเลิศ โสภา. (2548). วัดพัฒนา, 48. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา. 2548), หน้า 167 – 171. .
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. (2542). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย เรื่องกระบวนการและเทคนิคการทำงาน ของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ม.ป.ท.
- พระเทพปริยัติสุธี (อาทร อินทปญโญ). (2540). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า 45.
- พระโสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต(มหาสิสยาตอ). (2548). วิปัสสนานัย เล่ม 1, พระพรหมโมลี (สมศักดิ์อุปสโม, ป.ธ. 9, Ph.D) ตรวจชำระ, พระคัมภีร์สาราภิวงศ์ เรียบเรียง, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีเอไอ

เซ็นเตอร์, 2548), หน้า 20 - 21.

พระครูปลัดสำรวย สิริสาโร (ช่างกระโทก). (2556). บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วิทยาลัยนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูพิมลธรรมภาณี (ดำเนิน อตถจารี). (2545). วัดพัฒนา, 45, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2545), หน้า 59.

พระครูวิสุธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร). (2557). การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. บทความย่อ.

พระครูวิสุธานันทคุณ(ครุฑธา). (2554). การบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. บทความย่อ.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2546). พระสงฆ์กับการศึกษาไทยในบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, หน้า 21.

พระธรรมปริยัติ(สุเทพ ผุสฺสมโม). (2550). วัดพัฒนา, 50, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550), หน้า 83- 88.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2551). พุทธธรรม ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 17, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551), หน้า 209-210.

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต). (2554). พุทธธรรม ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 17, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2554), หน้า 431-432.

พระธรรมวราภัย (โอภาส นินฺตติเมธี). (2546). “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน, ในธรรมปริทัศน์ 46”, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า 165- 166.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตโต)Phra Brahmaganabhorn(P.A. Payutto). (2547). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม Dictionary of Buddhist. พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2545), หน้า 286. .

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต)ธรรมบุญชีวิต. (2547). (กรุงเทพ : โรงพิมพ์ การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2547) , หน้า 24-24.

พระพุทธโฆสจารย์ คัมภีร์วิสุทธิมรรค. (2548). แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์(อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ 6, (Taiwan: The Corporate body of the Buddha Educational Foundation, 2548), หน้า 220.

พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย(ปุ่นจันทร์)ดร.และคณะ. (2560). รายงานการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม พระ

วิทยาการกระบวนธรรม.

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ(ฐิติสิทธิกร). (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม. ปรินญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. บทคัดย่อ.

พระมหาสุระพงษ์ สุรวีโส(สีหมอก). (2555). ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาพระครูโพธิ์วิรุณ วัดโพธิ์การาม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พระรังสฤษดิ์ ประไพศรี. (2556). การให้ความหมาย และกระบวนการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนาครก : การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระราชธรรมโมลี (สมศักดิ์ ฐิริปัญญา). (2543). วัดพัฒนา, 43, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา 2543, หน้า 70.

พระราชรัตนมณี(ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). (2538). การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา. 2538). หน้า 9.

พระศรีปริยัติโมลี(สมชัย กุศลกิตโต). (2543). วัดพัฒนา, 43 , กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา 2543, หน้า 106.

พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2546). “ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) วิธีวิทยาการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีในการพัฒนาประเทศ,” บรรณสาร มศก.ท. (19) : 1 เมษายน – กันยายน, 2547.

พิสิษฐ์ บุญไชยและทรงคุณ จันทจร. (2540). รายงานการวิจัยเรื่องศาสนาพุทธ: สถานภาพบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมอีสาน. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. วิสุทธิมรรคแปล ภาค 1 ตอน 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย), หน้า 100
พ สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), แปลเรียบเรียง คัมภีร์วิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ 54 – 63. .

มหามกุฏราชวิทยาลัย. วิสุทธิมรรคแปล ภาค 3 ตอน 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย), หน้า 78 – 79. .

มหามกุฏราชวิทยาลัย. วิสุทธิมรรคแปล ภาค 1 ตอน 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย) หน้า 101.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. วิสุทธิมรรคแปล ภาค 1 ตอน 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย), หน้า 89-90. สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร).

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, หน้า 758. เรือนว่าง หมายถึง เสนาสนะ ๗ อย่าง เว้นป่าและโคนไม้ ได้แก่ (1) ภูเขา (2) ซอกเขา (3) ถ้ำในภูเขา (4) ป่าช้า (5) ป่าละเมาะ (6) ที่โล่งแจ้ง (7) ลอมฟาง.

วิชญ์ หยกจินดา. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอบึง

น้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี. รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. วิทยาลัยการ
บริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. บทความย่อ

วิสุทธิ 3/239 โสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต (มหาสิสยาตอ). (2556). หลักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน, แปล
โดยจำรูญ ธรรมดา, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, 2556), หน้าที่ 98 – 99.
ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2503). มูลเหตุแห่งการสร้างวัดในประเทศไทย,

พระนคร: กรมศิลปากร, หน้า 14.

สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2554). รายงานผลการเสวนาบทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนา
สังคมไทย.

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). เอกสารวิชาการการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของ
ประชาชน. หน้า 3-4.

สิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน
องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.

สุชีพ ปุญญานุภาพ . (2540). ประวัติศาสตร์ศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาราชวิทยาลัยหน้า
209.

สุนิตย์ มัลลิกะมาลย์ . (2545). รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สุปราณี โล่ภักดีสวัสดิ์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและ
บำรุงรักษาเขื่อนขุนด่านปราการชล อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อัจฉริยา ศักดิ์รุ่งรงค์. (2549). การมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางในการจัดการเรื่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม:
กรณีศึกษาตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. .

อารียา ลิ้มสุวรรณ. (2536). บทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชุมชนชนบทไทย พ.ศ.2500-2520. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

แนวคำถามในการสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา :วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่
 - 1.1. ชื่อ – สกุล.....
 - 1.2. อายุ.....
 - 1.3. เพศ.....
 - 1.4. การศึกษา.....
 - 1.5. ตำแหน่ง.....
2. แนวคำถามการให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน
 - 2.1. ท่านมีความเข้าใจคำว่า “รมณีสถาน” ว่าอย่างไร
 - 2.2. ท่านคิดว่ารูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถานเป็นเช่นไร
 - 2.3. อะไรเป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน
 - 2.4. อะไรเป็นเหตุจูงใจให้ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดนาคปรก
 - 2.5. ลำดับความสำคัญจุดเด่นของวัดนาคปรก ในความคิดเห็นของท่าน
3. แนวคำถามกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน
 - 3.1. การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด เกิดขึ้นได้อย่างไร
 - 3.2. ในฐานะที่ท่านเป็นพระภิกษุ สามเณรหรือพุทธศาสนิกชน อยากจะมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการพัฒนาวัดได้อย่างไรบ้าง
 - 3.3. มีปัญหาอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมมีหรือไม่อย่างไร
 - 3.4. ท่านมีความคาดหวังในภาพลักษณ์หรือมุมมองที่จะเกิดขึ้นอย่างไร
 - 3.5. ท่านมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่จะปรับปรุงวัดนาคปรกหรือไม่ ถ้ามีคือ
4. การพัฒนาวัดตามหลักสี่ปายะ 7
 - 4.1. ท่านคิดว่าการพัฒนาวัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี ที่น่ารื่นรมย์ ควรเริ่มต้นจากอะไร
 - 4.2. ด้านอุตุสี่ปายะ (สภาพดินฟ้าอากาศ ความรื่นรมย์ทางธรรมชาติ) มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร
 - 4.3. ด้านอวาาสสี่ปายะ (สถานที่ตั้งวัดและสิ่งปลูกสร้างภายในวัด เช่น อุโบสถ วิหาร กุฏิ อาคารสถานที่ต่างๆ) มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร
 - 4.4. ด้านโคจรสี่ปายะ (ความสะดวกสบายในการเดินทางมาวัดและภายในวัด) มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร
 - 4.5. ด้านโภชนสี่ปายะ (แหล่งอาหารภายในวัดและบริเวณใกล้เคียง สะดวกต่อพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนต่อการจับจ่ายซื้อขาย) มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

4.6. ด้านบุคคลสี่ปายะ (พระภิกษุสามเณร เจ้าอาวาส พระลูกวัด อุบาสก อุบาสิกา
เจ้าหน้าที่วัด บุคคลทั่วไป ตลอดถึงความปลอดภัยจากโจรมิจฉาชีพ) มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

4.7. ภัตตาคารสี่ปายะ (การสนทนาธรรม การอบรมสั่งสอน การขับเคลื่อนกิจกรรม
การติดต่อประสานงาน และการบริหารการจัดการ) มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

4.8. อิริยาปถสี่ปายะ (ความสะดวกเหมาะสมในการเคลื่อนไหวอิริยาบถ การ
ปฏิบัติ การเดิน การนั่ง การท่องเที่ยว การผ่อนคลาย และความเป็นอยู่) มีความเหมาะสมหรือไม่
อย่างไร

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	พระเอกชัย อรินทโม (นนตรี)
วัน เดือน ปี เกิด	8 มิถุนายน 2529
สถานที่เกิด	29 หมู่ 9 ตำบลโนนราชสี อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม 44130
วุฒิการศึกษา	พ.ศ.2548 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหัวหนอง สังฆประชาสรรค์ พ.ศ.2553 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ภาษาอังกฤษ คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2558 ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาการจัดการภาครัฐ ภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดนาคปรก ถนนเทอดไท แขวงปากคลอง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร 10160

